

Мугалимдердин август кеңешмесине карата

# МЕТОДИКАЛЫК СУНУШТАР

# МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ

к августовским совещаниям учителей

КООМДУК-ПЕДАГОГИКАЛЫК, ИЛИМИЙ-ПОПУЛЯРДУУ БАСЫЛМА • ОБЩЕСТВЕННО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ, НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЕ ИЗДАНИЕ

# КУТБИЛИМ

[www.kutbilim.kg](http://www.kutbilim.kg)

20-август 2019-жыл №30-31 (10824-25)

Келишим баа

**M**угалимдердин август  
айында салтка  
айланган кеңешmesi  
быйыл 23-августта Ысык-  
Көлдө өтөт.

Кеңешмеге Кыргыз Республикасынын премьер-министри М.Абылгазиев өзү келип катышканы жатат. Ошондой эле бил им берүү жана тармактык комитеттин төрөлүмү Г.Молдобекованаң келиши күтүлүүдө.

Билим берүү жана илим министри Гүлмира Кудайбердиева баш болгон тармактык жетекчилердин негизги баяндамалары өлкөдөгү билим берүүнүн стратегиялык бағыттары, анын ичинде санаариптик билим берүү долбоорлору жана пландары туура-луу болмокчу. Ошондой эле заманбап билимдин мазмуну, мугалимдердин кесиптик чеберчилигин өнүктүрүү, инклюзивдик билим берүү, окутуудагы баалоонун жаңы системасы, аккредитация, коопсуз жана таасирдүү билим берүү чөйрөсү сыйктуу маселелер да күн тартибинде талкууга алынат.

Албетте, премьер-министр өзү катышкан мындаи чоң жыйында мугалимдердин эмгек акысынын көтөрүү жөнүндөгү тема да чечимдердин мүмкүн эмес. Өкмөт мугалимдердин эмгек акысын көбөйтүү мүмкүнчүлүгүн көптөн бери карап жатканы белгилүү.

Күн тынымын албай эмгектенип жүргөн мугалимдер үчүн бул кеңешме кесиптик өнүгүү жагынан бир катар маанилүү чечимдерди чыгарат деген ишенич чоң.

## Келечектүү өнүгүүгө карай кесипкой чечимдер



## КР МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ БИЛИМ БЕРҮҮ УЮМДАРЫНЫН ДИРЕКТОРЛОРУНУН ЖАНА МЕТОДИСТТЕРИНИН АВГУСТ КЕҢЕШМЕСИНЕ КАРАТА

# Сунуштар

### 2019-жылда Кыргызстанда август кеңешмелери төмөнкү жалпы тема боюнча өтөт:

#### "КЫРГЫЗСТАНДА МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ БИЛИМ БЕРҮҮ МЕЙКИНДИГИН ӨНҮКТҮРҮҮ СТРАТЕГИЯСЫ".

КР өкмөтүнүн 2012-жылдын 3-мартиндагы №201 токтому менен бекитилген "КР 2012-2020-жылдарда билим берүүнү өнүктүрүү стратегияларына байланыштуу, Республикада мектепке чейинки билим берүү системасында ийгиликтүү практиканы ишке ашыруу жана туруктуу өнүгүүнүн жаңы чечишиштерин изденүү мүмкүнчүлүктөрү айкын. "Баланын укуктары жөнүндөгү Эл аралык конвенциясынын" негизги жоболорунун (КР жогорку кеңешинин 1994жылдын 12-январындагы №1402 токтому), "Мектепке чейин билим берүү мыйзамынын (2009-жылдын 29-июн №198), "Мектепке чейин билим берүү жана балдарга камкордук қылуу" (КР өкмөтүнүн 2012жылдын 23-октябрьндагы №742 токтому менен бекитилген), Төрөлгөндөн 3 жашка чейин балдарды эртөлөп өнүктүрүү бөюнча көрсөтмө (Базалык стандарттар, КББА нын Окумуштулар кеңеши тарабынан бекитилип, жаракт көрүгө сунушталган (2016-жылдын 28-октябрьндагы №9 протоколу жана КРнын саламаттыкты сактоо министрилгүнин жана КРБ жана ИМНИН бүйрүктары менен) жана башка документтердин ишке ашырылышы уланууда. Мектепке чейин билим берүү системасы жаңыланууда. Учурда Кыргызстанда мамлекеттик муниципалдык ведомствалык мектепке чейин билим берүү уюмдары жана бала бакчаларынын вариативдик моделдерин кеңейтүүдө. Мектепке чейин билим берүү уюмдарына барбаган балдар учун жеткиликтүүлүк, мектепке чейин билим берүү сапаттык жогорулатуу, мектепке даярдоо, башталгыч мектептердин базасында "Наристе" – 480 saat Программасы бөюнча даярдоо мектепке чейин билим берүү уюмдарынын түрдүү моделдеринде ишке ашырылуда.

ОО "Ырайым", Р.И. Отунбаевынын МОФ, ГСМ коомдук уюмдардын колдоосу менен "Энелер мектеби" өнүгүүдө.

Педагогдорундун Базистик программалар: "Бирге чоңойбуз", "Кооптуп ситуациялары мектепке чейинки балдардын коопсуздуугу" парциалдык программалары жана "Балалык", "Алтын ачык" ж.б. кошумча программалар бөюнча педагогикалык процесстерди ишке ашыруу мүмкүнчүлүктөрү бар.

Мектепке чейинки программалар окумуштулардын кыргыз Республикасында, КМШ мамлекеттеринде жана ыраакы чет элде тарбия берүү жана башталгыч билим берүү областындағы психологиялык-педагогикалык изилдөөлөрүнө негизделген. Бул документтер мектепке чейинки балдарды өнүктүрүүнүн негизги багыттарын ишке ашырууга багыталган: физикалык, когнитивдик, социалдык жана эстетикалык өнүгүү.

Республикада балдардын топторун электрондук кезек аркылуу түзүү бөюнча иштөр жүргүзулудө. Мына ошонун наыйжасында топтоту балдардын саны азаауда.

Мектепке чейин билим берүүнүн жеткиликтүүлүгү жана сапаты бөюнча глобалдуу маселелер кадамдар бөюнча чечилүүдө; Алар этно-маданияттык мазмунунда, КР да мектепке чейин билим берүү технологияларынын жана инновацияларын мектептердүн натыйжасында жашоого, кадам жасоого, жаңы мун канчалык даярдык аларына түздөн түз байланыштуу. Мектепке чейин билим берүүчү педагогдорундун квалификацияны жогорулатуу жана кайра даярдоого кардарлыгы жогорулады.

Мектепке чейинки программаларда, мектепке чейин билим берүүчү педагогдорундун квалификациянын жогорулатуу, мектепке чейинки балдарды тарбиялоодо, билим берүүдө,

өнүктүрүүдө маанилүү болгон Кыргыз Республикасынын маданиятын – улуттук, регионалдык, климаттык, географиялык, экономикалык шарттары эске алынат. Мектепке чейинки балдардын физикалык, когнитивдик, социалдык-эмоционалдык жана эстетикалык өнүгүүсүнүн инновацияларын багыттары каралат.

Мектепке чейинки жаштап баштап тарбиялоонун, окутуунун жана балдарды өнүктүрүү программаларын өздөштүүрүчү мониторингдөөчү ишке ашыруу методдору кайрадан иштелип чыгат.

Бул учурда "Мектепке чейин билим берүү жана балдарга камкордук" мамлекеттик стандартында берилген балдардын өнүгүүсүнүн индикаторлоруна карата багыт алуунун зарылдыгы баса көрсөтүлгөн (КР өкмөтүнүн 2012 жылынан 23-октябрьнан №742 токтому менен бекитилген), төрөлгөндөн 3 жашка чейин эртөлөп өнүктүрүү бөюнча көрсөтмө (өнүктүрүүнүн базалык стандартты), КББА нын окумуштулар кеңеши бекитип, (2016 жылдын 28-октябрьндагы №9 протоколу жана КРнын саламаттыкты сактоо министрилгүн жана КР Билим берүү жана илим министрилгүнин бүйрүктары менен) жаракт көрүгө сунушталган.

Заманбап шарттарда мектепке чейинки жаштагы балдардын Республикада жашаган кыргыз жана башка улуттагы элдердин этикети, адеп ахлаткызы жана маданият жөнүндөгү алгачкы элестөөлөрү жөнүндөгү тарбиялоо, окутуу жана өнүктүрүү суроолоруна компьюттердик технологияларды колдонуу менен мамиле белгиленет.

Мектепке чейин билим берүүнү, өзгөчө КРда мектепке чейин билим берүүнү регионалдаштырууну жакшыртуу максатында, квалификацияны жогорулатуу курсунда, семинарларда педагогордо жана мектепке чейин билим берүү уюмдарынын жетекчилирине, балдарды окутуу процессинде компьюттердик технологияларды колдонуу окутулат. МКТ педагогордорун жана ата-энелердин компетенттүүлүгүнүн шарттары каралат.

#### Тема:

Мектепке чейинки жаштагы балдарды заманбап шарттарындагы этикет, адеп ахлахтуулук жана маданият жөнүндөгү алгачкы элестөөлөрү тарбиялоо, окутуу жана өнүктүрүү суроолоруна компьюттердик технологияларды колдонуу менен компетенттүү мамиле.

#### Максат:

КР мектепке чейин билим берүү системасынын түрлүү жана компетенттүүлүк мамиленин максатынын контекстинде өнүктүрүү. Мамлекеттик, муниципалдык жана вариативдик модели мектепке чейин билим берүү уюмдарынын директорлорунун жана педагогордорунун балдарды тарбиялоо, окутуу жана өнүктүрүү суроолору бөюнча заманбап шарттарда жалпы, кесиптик жана инсандык компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу. Мектепке чейин билим берүү, рационалдаштыруу, регионалдаштыруу жана компетенттүүлүк максатында компьюттердик технологияларды колдонуу.

#### Үюштүруу формасы:

#### Адистердин секциялык иштерин өткөрүү

1) мамлекеттик жана муниципалдык мектепке чейин билим берүү уюмдарында

2) вариативдик мектепке чейин билим берүү уюмдарында (жеке менчик балдар бакчасында, Энелер мектебинде, мектепке бараар алдындағы кластарда).

КРда мектепке чейин билим берүүнү өнүктүрүү стратегияларынын 2012-2020-жылга чейин ишке ашыруу суроолору бөюнча киришүү жана вектордук презентацияларды камтыган "төрөкестер" формасында, нормативдик

уукутук жана программалык камсыздону сунуштайбыз.

Белгиленген тема боюнча дискуссия көргөзмөгө коюлуучу материал.

#### Киришүү жана вектордук презентациялардын сунушталуучу темалары:

1. Туруктуу өнүгүү, этно-маданияттык аспект, гендердик тәнчилик окутуудагы маданиятуулук, мектепке чейинки балдарды өнүктүрүчү жана тарбиялоо бөюнча материалдарды тандоо жана пайдалануу.

2. Мектепке чейин билим берүүдө региондаштыруу жана компетенттүүлүк мамиле максатарында компьюттердик технологияны пайдалануу.

3. Баланы физикалык, когнитивдик, социалдык-эмоционалдык жана эстетикалык өнүктүрүү максатында сабактардын активдүү жана интерактивдүү формаларын уюштуруу.

4. МКТ колдонуу менен интерактивдүү инсанын багытталган окутуу чөйрөсүн уюштуруу.

5. Мектепке чейинки түрдүү жаштагы балдар учун оюн жана окуу иш аракеттерин уюштуруу.

6. Мектепке чейинки балдарды адепахлаткы тарбиялоочу этно-маданияттык аспект.

7. Республиканын аймактарында "энелер мектебинин" мисалында мектепке чейинки 8 жаштагы балдарды тарбиялоодо үй-бүлөнүн, коомчуулуктун жана педагогордорундун өз ара аракеттери.

8. Мектепке чейинки билим берүү уюмдарынын жаңы моделдеринде МКТ колдонуу менен мектепке чейинки программаларды ишке ашыруу проблемалары.

9. Башталгыч мектеп алдында наристе – 480 saat мектепке даярдоо программасын ишке ашыруу.

10. Инклюзивдик билим берүүнү өнүктүрүүгө системалык мамиле.

#### Резолюция долбоорун кабыл алуу Резолюция долбооруна материал:

Мектепке чейин билим берүү системасында ийгиликтүү практикага жана жаңы чечимдерге жетишүү максатында, Республикада мектепке чейин билим берүү, туруктуу өнүктүрүүнү улантуу. КР өкмөтүнүн 2012-жылдын 3-мартында №201 токтому менен бекитилген КР 2012-2020-жылдарда мектепке чейин билим берүү стратегиясын өнүктүрүүгө байланыштуу "Балдардын укуктары жөнүндөгү Эл аралык конвенциянын негизги жоболорун (жогорку кенештин 1994жылы 12-январындагы №1402 токтому), "Мектепке чейин билим берүү законы (Бишкек ш. 2009-ж. №198). Туулгандан 3 жашка чейин балдарды өнүктүрүү бөюнча жетекчилик (өнүктүрүүнүн базалык стандарттары), КББА нын окумуштулар кеңеши тарабынан бекитилген жана жаракт көрүүгө сунушталган протокол №9 29.10.2016-ж. жана КР Саламаттыкты сактоо министрилгүн жана КР Билим берүү жана илим министрилгүнин бүйрүктары менен), "Мектепке чейин билим берүүнүн негизги аспекти" (Бишкек ш. 2009-ж. №198). Туулгандан 3 жашка чейин балдарды өнүктүрүү бөюнча жетекчилик (өнүктүрүүнүн базалык стандарттары), КББА нын окумуштулар кеңеши тарабынан бекитилген жана жаракт көрүүгө сунушталган протокол №9 29.10.2016-ж. жана КР Саламаттыкты сактоо министрилгүн жана КР Билим берүү жана илим министрилгүнин бүйрүктары менен), "Мектепке чейин билим берүүнүн негизги аспекти" (Бишкек ш. 2009-ж. №198). Туулгандан 3 жашка чейин балдарды өнүктүрүү бөюнча жетекчилик (өнүктүрүүнүн базалык стандарттары), КББА нын окумуштулар кеңеши тарабынан бекитилген жана жаракт көрүүгө сунушталган протокол №9 29.10.2016-ж. жана КР Саламаттыкты сактоо министрилгүн жана КР Билим берүү жана илим министрилгүнин бүйрүктары менен), "Мектепке чейин билим берүүнүн негизги аспекти" (Бишкек ш. 2009-ж. №198). Туулгандан 3 жашка чейин балдарды өнүктүрүү бөюнча жетекчилик (өнүктүрүүнүн базалык стандарттары), КББА нын окумуштулар кеңеши тарабынан бекитилген жана жаракт көрүүгө сунушталган протокол №9 29.10.2016-ж. жана КР Саламаттыкты сактоо министрилгүн жана КР Билим берүү жана илим министрилгүнин бүйрүктары менен), "Мектепке чейин билим берүүнүн негизги аспекти" (Бишкек ш. 2009-ж. №198). Туулгандан 3 жашка чейин балдарды өнүктүрүү бөюнча жетекчилик (өнүктүрүүнүн базалык стандарттары), КББА нын окумуштулар кеңеши тарабынан бекитилген жана жаракт көрүүгө сунушталган протокол №9 29.10.2016-ж. жана КР Саламаттыкты сактоо министрилгүн жана КР Билим берүү жана илим министрилгүнин бүйрүктары менен), "Мектепке чейин билим берүүнүн негизги аспекти" (Бишкек ш. 2009-ж. №198). Туулгандан 3 жашка чейин балдарды өнүктүрүү бөюнча жетекчилик (өнүктүрүүнүн базалык стандарттары), КББА нын окумуштулар кеңеши тарабынан бекитилген жана жаракт көрүүгө сунушталган протокол №9 29.10.2016-ж. жана КР Саламаттыкты сактоо министрилгүн жана КР Билим берүү жана илим министрилгүнин бүйрүктары менен), "Мектепке чейин билим берүүнүн негизги аспекти" (Бишкек ш. 2009-ж. №198). Туулгандан 3 жашка чейин балдарды өнүктүрүү бөюнча жетекчилик (өнүктүрүүнүн базалык стандарттары), КББА нын окумуштулар кеңеши тарабынан бекитилген жана жаракт көрүүгө сунушталган протокол №9 29.10.2016-ж. жана КР Саламаттыкты сактоо министрилгүн жана КР Билим берүү жана илим министрилгүнин бүйрүктары менен), "Мектепке чейин билим берүүнүн негизги аспекти" (Бишкек ш. 2009-ж. №198). Туулгандан 3 жашка чейин балдарды өнүктүрүү бөюнча жетекчилик (өнүктүрүүнүн базалык стандарттары), КББА нын окумуштулар кеңеши тарабынан бекитилген жана жаракт көрүүгө сунушталган протокол №9 29.10.2016-ж. жана КР Саламаттыкты сактоо министрилгүн жана КР Билим берүү жана илим министрилгүнин бүйрүктары менен), "Мектепке чейин билим берүүнүн негизги аспекти" (Бишкек ш. 2009-ж. №198). Туулгандан 3 жашка чейин балдарды өнүктүрүү бөюнча жетекчилик (өнүктүрүүнүн базалык стандарттары), КББА нын окумушту



### Предлагаемые темы вводной и векторных презентаций:

1. Отбор и использование материалов по устойчивому развитию, этно-культурному аспекту, гендерному равенству, поликиультурности в обучении, развитии и воспитании дошкольников.

2. Использование компьютерных технологий в целях рационализации, регионализации и компетентностного подхода в ДО

3. Активные и интерактивные формы организации занятий с целью физического, когнитивного, социального - эмоционального и эстетического развития ребенка.

4. Организация интерактивной личностно-ориентированной обучающей среды с применением ИКТ.

5. Организация игровой и учебной деятельности для детей разного дошкольного возраста.

6. Этно-культурный аспект в нравственном воспитании дошкольников.

7. Взаимодействие семьи, общественности и педагогов в вопросах воспитания дошкольников на примере работы «Материнских школ» в регионах Республики.

8. Проблемы реализации дошкольных программ в новых моделях ДОО с применением ИКТ.

9. Реализация Программы предшкольной подготовки «Наристе» – 480 часов при начальной школе.

### Системный подход в развитии инклюзивного образования.

### Методические рекомендации использования ИКТ в педагогическом процессе

**Ведущие специалисты в направлении использования ИКТ в ДО Бузмакова Светлана Владимировна, Кривопалова Галина Александровна подчеркивают, что ключевыми направлениями процесса информатизации являются:**

#### 1. Организационные:

- модернизация методической службы;
- совершенствование материально-технической базы;
- создание определенной информационной среды.

#### 2. Педагогические:

- повышение ИКТ – компетентности педагогов ДОУ;
- внедрение ИКТ в образовательное пространство.

#### Что же такое ИКТ?

Информационно-коммуникационные технологии в образовании (ИКТ) – это комплекс учебно-методических материалов, технических и инструментальных средств вычислительной техники в педагогическом процессе: формах и методах их применения для совершенствования деятельности специалистов учреждений образования (администрации, воспитателей, специалистов), а также для образования (развития, диагностики, коррекции) детей.

### Области применения ИКТ педагогами ДОО

#### 1. Ведение документации.

В процессе образовательной деятельности педагог составляет и оформляет календарные и перспективные планы, готовит материал для оформления родительского уголка, проводит диагностику и оформляет результаты, как в печатном, так и в электронном виде.

Важным аспектом использования ИКТ является подготовка педагога к аттестации. Здесь можно рассматривать как оформление документации, так и подготовку электронной версии портфолио.

#### 2. Методическая работа, повышение квалификации педагога.

В информационном обществе сетевые электронные ресурсы – это наиболее удобный, быстрый и современный способ получения и распространения новых методических идей и дидактических пособий, доступный методистам и педагогам независимо от места их нахождения. Информационно-методическая поддержка в виде электронных ресурсов может быть использована во время подготовки педагога к занятиям, для изучения новых методик, при подборе наглядных пособий к занятию.

Сетевые сообщества педагогов позволяют не только находить и использовать необходимые методические разработки, но и размещать свои материалы на сайте, делиться педагогическим опы-

том по подготовке и проведению мероприятий, по использованию различных методик, технологий.

Важным аспектом работы педагога является и участие в различных педагогических проектах, дистанционных конкурсах, викторинах, олимпиадах, что повышает уровень самооценки, как педагога, так и воспитанников. Очное участие в таких мероприятиях часто невозможно из-за удаленности региона, финансовых затрат и других причин. А дистанционное участие доступно всем. При этом необходимо обратить внимание на надежность ресурса, количество зарегистрированных пользователей.

Основным в работе педагога является ведение воспитательно-образовательного процесса.

#### 3. Воспитительно - образовательный процесс включает:

- организацию непосредственной образовательной деятельности воспитанника,
- организацию совместной развивающей деятельности педагога и детей, реализацию проектов,
- создание развивающей среды (игр, пособий, дидактических материалов).

У детей дошкольного возраста преобладает наглядно-образное мышление. Главным принципом при организации деятельности детей этого возраста является принцип наглядности. Использование разнообразного иллюстративного материала, как статичного, так и динамического позволяет педагогам ДОО быстрее достичь намеченной цели во время непосредственной образовательной деятельности и совместной деятельности с детьми. Использование Internet-ресурсов позволяет сделать образовательный процесс информационно-емким, зрелищным и комфортным.

#### Выделяют два основных вида занятий с использованием ИКТ:

##### 1. Занятие с мультимедийной поддержкой.

На таком занятии используется только один компьютер в качестве «электронной доски». На этапе подготовки анализируются электронные и информационные ресурсы, отбирается необходимый материал для урока. Иногда бывает очень сложно подобрать необходимые материалы для объяснения темы занятия, поэтому создаются презентационные материалы с помощью программы PowerPoint или других мультимедийных программ.

Для проведения таких занятий необходим один персональный компьютер (ноутбук), мультимедийный проектор, колонки, экран.

Использование мультимедийной презентаций позволяет сделать занятие эмоционально окрашенными, интересными, являются прекрасным наглядным пособием и демонстрационным материалом, что способствует хорошей результативности занятия. С помощью мультимедийных презентаций различаются с детьми комплексы зрительных гимнастик, упражнений для снятия зрительного утомления.

##### 2. Занятие с компьютерной поддержкой

Чаще всего такие занятия проводятся с использованием игровых обучающих программ.

На таком занятии используется несколько компьютеров, за которыми работают несколько воспитанников одновременно. Использование электронного учебника (а игровая обучающая игра для детей это и есть электронный учебник) – это метод программируемого обучения, основоположником которого является Скиннер. Работая с электронным учебником, ребенок самостоятельно изучает материал, выполняет необходимые задания и после этого проходит проверку компетентности по данной теме.

Возможности компьютера позволяют увеличить объем предлагаемого для ознакомления материала. Яркий свечущийся экран привлекает внимание, дает возможность переключить у детей аудиовосприятие на визуальное, ани-

мационные герои вызывают интерес, снимают напряжение. Но на сегодня, к сожалению, существует недостаточное количество хороших компьютерных программ, которые предназначены для детей данного возраста занимательностью.

#### Существующие на рынке обучающие программы для данного возраста можно классифицировать следующим образом:

1. Игры для развития памяти, воображения, мышления и др.
2. «Говорящие» словари иностранных языков с хорошей анимацией.
3. АРТ-студии, простейшие графические редакторы с библиотеками рисунков.
4. Игры-путешествия, «бродилки».
5. Простейшие программы по обучению чтению, математике и др.

#### Сегодня некоторые детские сады оснащаются компьютерными классами. Но до сих пор отсутствуют:

- методика использования ИКТ в образовательном процессе ДОО;
- систематизация компьютерных развивающих программ;
- единые программно-методические требования к компьютерным занятиям.

На сегодняшний день это единственный вид деятельности, не регламентируемый специальной образовательной программой. Педагогам приходится самостоятельно изучать подход и внедрять его в свою деятельность.

#### Принятие проекта резолюции

#### Материал к проекту резолюции:

В целях достижения Успешных практик и новых решений в системе дошкольного образования продолжать линию устойчивого развития ДО Республики. Согласно Стратегии развития дошкольного образования в КР на 2012-2020 годы, утвержденной постановлением Правительства КР от 3 марта 2012 года №201, продолжать осуществлять реализацию основных положений «Международной Конвенции о правах ребенка» (Постановление ЖК от 12 Января 1994 года №1402), Закона «О дошкольном образовании» (г. Бишкек от 9 июня 2009 года №198), Руководства по раннему развитию детей от рождения до 3х лет (Базовые стандарты развития), Утвержденном и рекомендованном к изданию Ученым Советом КАО (Протокол №9 от 28.10.2016 года и Приказами МЗ КР и МОН КР), Госстандарта «Дошкольное образование и уход за детьми» Утвержденном постановлением Правительства КР от 23 октября 2012 года №742) (с учетом того, что Рабочая группа МОН КР в настоящее время активно работает по обновлению содержания данного документа).

Поддерживать значительную активизацию процесса обновления и развития дошкольной образовательной системы – расширения сети Государственных, муниципальных и вариативных моделей ДОО на местах.

Для детей, не посещающих ДОО, продолжать расширять сеть «Материнских школ».

При начальных школах совершенствовать процесс предшкольной подготовки по программе «Наристе».

В целях обеспечения решения поставленных задач также необходимо качественное выполнение программ ДО: Базисной (общеразвивающей) программы воспитания, обучения и развития детей дошкольного возраста, «Обще-развивающей программы подготовки детей 6 - 7 лет к школе», Дополнительных программ «Балалык», «Золотой ключик».

Содержание и инновационные методы дошкольного воспитания основывать на психолого-педагогических исследованиях ученых в области дошкольного воспитания и начального школьного образования Кыргызской Республики, стран СНГ и стран дальнего зарубежья, ППО педагогов КР и других стран.

Включать в процесс воспитания дошкольников культурно-национальные, региональные, климатогеографические, экономические условия Кыргызской Республики.

При этом необходимо осуществлять мониторинг усвоения программ воспитания, обучения и развития детей дошкольного возраста.

Применять компьютерные технологии в целях рационализации, региона-

лизации и цифровизации дошкольного образования.

Через ИКТ, включая открытые образовательные ресурсы, способствовать расширению осведомленности педагогов, родителей и представителей общественности в вопросах ДО в современных условиях bilm.akipress

#### Предложения:

МОИ Н КР, Социальным институтам общества способствовать сплочению совместного участия РИПК и ППР при МОН КР, КАО, Отделов Управления образованием на местах, Проектов и сообществ в процессе формирования компетентностей у директоров, методистов и педагогов ДОО по вопросам качественного воспитания, обучения и развития дошкольников.

Изыскивать возможность прохождения ПК в КР, ближнем и дальнем зарубежье педагогами ДОО, преподавателями кафедры ДНШО РИПК и ППР при МОН КР и специалистам КАО, которые непосредственно повышают квалификацию и обучаются педагогов различных категорий ДО всей Республики.

В целях повышения компетентности педагогов регулярно организовывать курсы ПК, семинары по использованию компьютерных технологий в педагогической практике.

#### Литература:

1. Конвенция о правах ребенка. Бишкек, 1995.
2. Закон «О дошкольном образовании». Бишкек, 2009.
3. Стратегия развития образования в КР на 2012-2020 годы. Бишкек, 2013.
4. Государственный стандарт «Дошкольное образование и уход за детьми». Бишкек, 2012.
5. Руководство к Госстандарту «ДО и уход за детьми». Бишкек, 2013.
6. Усенко Л.В, Сейдекулова К.С. Базисная (Общеразвивающая) программа воспитания, обучения и развития детей дошкольного возраста. Бишкек, 2014.
7. Усенко Л.В, Сейдекулова К.С. Общеразвивающая (базисная) программа подготовки детей 6-7 лет к школе (кирг. русс. яз.). Бишкек, 2014.
8. Алиева Т.Э., Бектемирова А.Т. Развитие интереса к эпосу «Манас» и его 7 заветам. Бишкек, 2012.
9. Усенко Л.В. Материнская школа. (Книга для взрослых). Бишкек, 2002.
10. Усенко Л.В, Масликова Н.А. Программа «Растем вместе», Бишкек, 2009. Масликова Н.А., Усенко Л.В. «Руководство по раннему развитию детей от рождения до 3х лет (Базовые стандарты)», Бишкек, 2017 год.
11. Управление инновационными процессами в ДОУ. – М., Сфера, 2008.
12. Горвиц Ю., Поздняк Л. Кому работать с компьютером в детском саду. Дошкольное воспитание, 1991 г., №5.
13. Калинина Т.В. Управление ДОУ. «Новые информационные технологии в дошкольном детстве». М, Сфера, 2008.
14. Моторин В. "Воспитательные возможности компьютерных игр". Дошкольное воспитание, 2000 г., №11.
15. Новоселова С.Л. Компьютерный мир дошкольника. М.: Новая школа, 1997.

УСЕНКО Л.В.,  
зав. кафедрой ДНШО РИПК и ППР  
при МОН КР, к.п.н., доцент

Эксперты:  
СУЛТАНАЛИЕВА Г.Э.,  
методист ДОО №2  
Моб.тел: 0709544910  
ТЕМИРОВА С.О.,  
методист ДОО №131 Моб.тел:  
0555912517

Республиканский институт  
повышения квалификации и  
переподготовки педагогических  
работников при МОН КР. Кафедра  
дошкольного и начального  
школьного образования,  
тел.: (0555) 715-204.

# Башталгыч класстын окуу бөлүм башчылары жана башталгыч класстын мугалимдери үчүн

Балдардагы билим-тарбиянын, өсүп-өнүгүүн пайдубалы, күндөлүк жашоодогу компетенцияларынын негизи башталгыч мектепте түтпөлүп, андан ары еркүндөтүлөт. Кенже мектеп окуучусунун кабыл алуу, таанып билүү, ой жүгүртүү өзгөчөлүгүнө ылайык, башталгыч мектепте жууруулушкан (интеграцияланган) предметтер өтүлүп, окуганга, жазганды үйрөтүү, окуу көндүмдөрүн, адабий дүйнөсүн калыптандыруу боюнча тил жана окуу (кыргыз тил, орус тил, чет тил), баланын эсептөө көндүмдөрүн өнүктүрүү багытында математика, айланы-чөйрөн илимий негизде таанытуу үчүн Мекен таануу, руханий жан дүйнөсүн калыптандырууга багытталган музика, көркөм өнөр жана жүрүм-турумун, башкаларга мамилесин калыптандырууна максат кылган адеп, баланын дene түзүлүшүн өнүктүрүү үчүн дene тарбия, жашоодогу жалпы коопсуздугун камсыздо үчүн турмуш-тиричилик коопсуздугунун негиздерди сабактарын компетенттүүлүктүн негизинде окууту жана баалоо процесси-не жаңыча мамиле кылууну ишке ашыруу билим берүү системасындағы актуалдуу маселелердин бири.

2019-2020-окуу жылдын өзгөчөлүктөрүнүн кенже окуучунун компетенттүүлүгүн калыптандыруу жана окуу процессиндеги окуучунун жетишкендиктерин жаңыча көз караш менен баалоо, айрыкча калыптандыруу чоңа баалоого басым жасоо болуп санаат.

«Башталгыч мектеп – билим башаты» деп айтылганда, кенже окуучунун предметтик компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу үчүн жағымдуу чөйрө түзүүгө, мультимедиалык материалдарды колдоно билүүгө үйрөтүүгө жана жаңыча баалоого көңүл бурулат.

## БИЛИМ БЕРҮҮНҮН САПАТЫН ЖАКШЫРТУУ

Билим берүүнүн сапатын жакшыртуу үчүн учурда башталгыч мектептер үчүн адистерди даярдо жана билимдерин жогорулатуу проблемаларын натыйжалуу чечүү да учурдагы актуалдуу проблемалардан болуп эсептелет.

Башталгыч билим берүүде компетенттүүлүктүн предмети билимдер, билгичтикер, көндүмдөр, анткени аларсыз компетенттүүлүктөр калыптандыбайт.

«Компетенттүүлүк – билимдердин, билгичтикердин түрдүү элементтерин жана ишмердиктин ыктарын окутуу, инсандык, кесиптик ыктаалдаа өз алдынча колдонуу боюнча адамдын жууруулушкан (интеграцияланган) жөндөмү» (Кыргыз Республикасында жалпы орто билим берүүнүн мамлекеттik стандарты, КР Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июнундагы №403 токтому менен бекитилген, 9-п.).

Ченемдик укуктук документтерге ылайык, негизги компетенттүүлүктөр КР Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июнундагы №403 токтому менен бекитилген «Кыргыз Республикасында жалпы орто билим берүүнүн мамлекеттik стандартында» аныкталган, алар:

- маалыматтык компетенттүүлүк;
- социалдык-коммуникациялык компетенттүүлүк;

Учурда билим берүү мекемелеринде колдонулуп жаткан стандарттар аркылуу билим берүүнүн деңгээлин жогорулатуу, окуучулардын чыгармачылыгын еркүндөтүү, ар кандай ыктаалдардан чыга

билүү, өзүн жана курчап турган чөйрөнүн баалай билүү, маданияттуулук, сабырдуулук, эмгекти сүйүү, өз алдынча чечим кабыл алуу, алынган билимдерди турмушта колдоно билүү саяктуу сапаттарды окуучуларда калыптандырууну камсыз кылгучуу негизги компетенттүүлүктөр педагогикалык процесстерде активдүү пайдаланылат.

Башталгыч мектепте баалоонун үч түрү: диагностикалык, калыптандыруучу жана жылынтыктоочу баалоо колдонулат.

Кыргыз Республикасында жалпы орто билим берүүнүн мамлекеттik стандартынын 69-пунктуна ылайык, «1-2-класстарда окуучулардын жетишкендиктерин баалоо баалоо белги коюлбастан, баалоонун сапаттык жана сыйпаттоо ыкмаларын пайдалануу менен жүргүзүлөт. Акырындык менен баа белги коюнуни киргизүү экинчи класстын экинчи жарымынан башталат». Учурда башталгыч мектепте окутуунун максаты – активдүү жана интерактивдүү технологияларга, сабактарда уюштуруунун жаңы формаларына, мультимедиалык жана электрондук материалдарды активдүү колдонууга, калыптандыруучу баалоого жана анын техникаларына, кайтарым байланышка өзгөчө көңүл буруу.

2019-2020-окуу жылдын «Наристе» балдарды мектепке даярдо (480 саат) программынан баалоо 6-7-жаш курагындыгы балдарды мектепке даярдо иши улантылат. Программанын максаты – Кыргыз Республикасынан Өкмөтүнүн (№598, 21-август, 2015-жыл) токтому боюнча балдар

бакчаларына тартылбаган жана башка программалар менен камтылбаган 1-класска колген бардык балдар үчүн бирдей старттык базанды түзүү максатында «Наристе» (480 саат) программынан баалоо мектепке даярдо. Балдарды мектепке даярдоонун ар кандай формаларын колдонуу аркылуу балдарды мектепке даярдо баалоо бакча, башталгыч мектеп жана орто мектептин ортосунда ырааттуулук, өтмөлүүлүк жана таңыз байланыштуулук сакталат.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Жарлыгына ылайык «2019-жыл – Аймактарды өнүктүрүү жана санараптештируү жылы» деп атталды. Бул жарлыкка ылайык Республикада бир нече иштер жасалып, жакшы натыйжаларды берүүдө. Алсак «Коопсуз шаар долбоору», «Электрондук көзөө», «Электрондук кабыл алуу», «Бирдиктүү терезе» ж.б.у.с. электрондоштуруу баалооча көтөгөн иштер аткарылууда. Мындаидар иштер берүү тармагында да жүрүзүлүүдө. Окуу процессин санараптештируү менен окууту материалдарын электрондоштуруу, санараптик материалдык-техникалык каражаттардын эффективдүү колдонушун камсыздо үчүн мугалимдин даярдыгы зарыл. Демек, ушуга байланыштуу жер-жерлерде башталгыч мектептин ар бир мугалими санараптик техникалык каражаттарды колдоноо билүү; электрондук материалдарды түзэ билүү, аларды пайдалана алуу; маалыматтык сабактуулуктун болушу; окуучулар жана ата-энелер менен педагогикалык иштерди жакшыртуусу жана жаңы инновациялардын программаларды, технологияларды иштажырбада колдонуусу аймактарда билим берүүнүн сапатын жакшыртууга, туруктуу өнүгүүсүнө негиз жаратат.

## КЫРГЫЗ ТИЛ

Кыргыз тилинин максаты – кенже курктағы окуучулардын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, окуучуларды тилибиздин түзүлүшүнүн баштапкы мыйзам ченемдүүлүктөрүнө ээ қылуу, аларды сактоо менен, оозеки жана жазуу кеп ишмердигин өз турмушунда тиешелүү деңгээлде пайдалана алуусуна жетиштируү.

Башталгыч мектепте эне тилин окууту негизинен окуучуну угуу, окуу, сүйлөө, жазуу ишмердүүлүгүнө үйрөтүүгө багытталат. Кыргыз тилинин стандартында окуучун бул ишмердүүлүктөрө жетишүүсүнүн жаңы жаңыларын калыптандыруу, максаттары көрсөтүлгөн. Ал максаттар улам класс жогорулаган сайын өнүгүп, өркүндөтүртүп турат. Мына ушул натыйжага жетишүү үчүн мугалим өзүнүн иш-аракеттерин чыгармачылык менен уюштурушу керек.

Кыргыз тил предметинде компетенттүүлүктөр башталгыч билим берүүнүн өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен предметтик стандартта төмөнкүдөй аныкталган:

1. Тыбышканатамга менеништей алуу компетенттүүлүгү (ПК1)
2. Окуй алуу компетенттүүлүгү (ПК2)
3. Сөз байлыгы менен иштей алуу компетенттүүлүгү (ПК3)
4. Сүйлөө, текст менен иштей алуу компетенттүүлүгү (ПК4)
5. Аң-сезимдүү окуу, угуу жана адабий түшүнүктөр менен иштей алуу компетенттүүлүгү (ПК5).

Жылынтыгында башталгыч класстын окуучусу кыргыз тил предметин окуп-үйрөнүү аркылуу төмөнкүдөй иш-аракеттерди аткарышы керек:

- ар кандай жаңардагы чыгармаларды үн кубултуп көркөм окуу;
- чыгармалардын окуяларына, каармандарга болгон жеке мамилелерин билдириүү;
- көркөм чыгармалынын текстти менен иштөө;
- чыгармада үстүртөн жана көнчиги талдоо жасоо;
- текстке карата план түзүү;
- окуган чыгармалынын мазмунун кайра айтпай берүү;
- каарман жөнүндө аңгеме куруп берүү;
- каарман тууралуу эссе, баяндама же дилбаян жазуу;
- окуган чыгармада карата өз оюн жаза билүү;
- сөздүк жумуштарын аткара алуу.

Башталгыч мектепте окутуунун активдүү жана интерактивдүү технологияларына, сабактарды уюштуруун жаңы формаларына, калыптандыруучу баалоого жана кайтарым байланышка өзгөчө көңүл бурулат.

Башталгыч класстын окутуунун негизи багыттарынын бири – инсанга багытталган окутуу. Анткени ал окутуунун натыйжалуулугун, кызыктуулугун шарттап, башталгыч класстын окуучуларынын инсан катары калыптандыруусуна жагымдуу жагдай түзөт. Инсанга багытталган окутууда мугалим ар бир окуучунун психологиялык, интеллектуалдык жөндөмдүүлүгүн изилдеп-үйрөнүп, алардын жөндөмнөө, жеке өзгөчөлүктөрүнө жараша мамиле кылат. Окуучунун

интеллектинин (лингвистикалык, логикалык-математикалык, музикалык, кинестикалык, натуралистик ж.б.) күчтүү жагын байкоо менен, көнүгүүлөр жана тапшырмалар системасын ошол багыттарында жаңылардын жетишкендиктерин жетиштирип берүү ийгилик жаратат. Классстагы ар бир окуучунун таанып билүү, кабыл алуу, эске тутуу ж.б. жөндөмдүүлүктөрү ар башкашол өзгөчөлүктөрдү эске алуу менен, окуучулардын дифференциацияларын иштеп чыгуу жана окуучуларга түшүндүрүү, түшүнүктөрүн баалоо чоң маанигө ээ. Мугалим предмет аралык байланышты ишке ашыруу максатында 2-4-класстарда жууруулушкан (интеграцияланган) сабактарды уюштура алат. Мисалы, темалары окошо болсо, кыргыз тили менен адабий окуу сабакынын, кыргыз тили менен Мекен таануу сабакынын материалдарын биркиртирип окутса болот. Кыргыз тилин окутуп-үйрөтүүдө адабий окуу жана Мекен таануу окуу кителиндеги тексттерди пайдаланаип, мазмунун окуп-үйрөнүү, тема боюнча көнүгүүлөрдү, ар кыл тапшырмаларды сабакта иштетүү менен предмет аралык байланышты ишке ашыруу карапат.

Аталган предметти окутууда иллюстрациялар, диафильм, портрет, пейзаж, схемаларбаланынкуу материалдада түшүнүүсүнө жардам берет. Электрондук мультимедиалык технологияларды сабактарда колдонуу аркылуу окуучулардын карман көрүү, салыштыруу, түрмуш-тажрыйбада колдонуу аркылуу ассоциациялоо, талдоо жөндөмдөрү, актоо жана каралоо саяктуу жаңы түшүнүктөрү өркүндөйт, окуу-жазуу жаратмандыгы калыптанат.

Башталгыч класстарда Кыргыз тилин окууту аркылуу окуучулардын өз эне тилинде сүйлөө, сабаттуу жазуу, окуй билүү көндүмдөрүн жана кеп маданиятын калыптандыруу, ой жүгүртүү жана таанып-билүү көндүмдөрүн өркүндөтүү, учурда башталгыч мектепте актуалдуу болуп эсептелет.

## МАТЕМАТИКА

2019-2020-окуу жылдын өзгөчөлүктөрү болуп кенже окуучунун компетенттүүлүгүн калыптандыруу жана окуу процессиндеги окуучунун жетишкендиктерин жаңыча көз караш менен баалоо жана калыптандыруучу баалоого басым жасалат.

Башталгыч мектепте математика предметинин стандарттары аркылуу кенже окуучулардын чыгармаларын чыгармачылыгын өркүндөтүү, ар кандай ыктаалдардан чыга билүүгө, өзүн жана курчап турган чөйрөнүн баалай билүүгө, көп маданияттуулук, сабырдуулук, эмгекти сүйүү, өз алдынча чечим кабыл алууга, алынган билимдерди турмушта колдоно билүү саяктуу сапаттарды калыптандыруу камсыз кылгучуу компетенттүүлүккө окуучуларды тарбиялоо учурдагы проблемалардан экендиgi талашсыз.

Башталгыч класстарда математика предметин окуунун максаты:

- окуучулардын негизги компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу;
- инсанга багытталган окутуу шартында кенже окуучулардын математикалык мисал-ма-

тенттүүлүктөрүн калыптандыруу;

- окуучулардын таанып-билиүүлүк жана практикалык маселелерди чечүүдө колдоно ала турган башталгыч математикалык билимдеринин жана билгичтиеринин системасын калыптандыруу;
- окуучулардын математикалык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү (логикалык, символдук, алгоритмдик ой жүгүртүүлөрүн, мейкиндикке багыт алуусун өнүктүрүү);
- окуучулардын окуп-үйрөнүү ишмердүүлүктөрүн баалай алуусун калыптандыруу жана абылай алынган билимдерин практикада колдонуу жана өнүктүрүү.

**Башталгыч мектепте математиканы окутуунун миддөттери:**

- башка предметтерди жана математиканы андан ары ийгиликтүү окуп-үйрөнүү жана жеке чөйрөсүндө практикалык маселелерди чечүүдө көрө болгон математикалык компетенттүүлүктөрүн калыптанд

селелерди аткарууда өз ишмердүүлүктөрүнүн наңайжасын аныктай алат. Алдынчылар иш-аракеттерин ондоң-тузөө жана окуудагы ийгиликтөрүн камсыздоо учун кийинки кадамдарын аныктайт.

4. Математикалык көндүмдөрүн турмуш менен байланыштыра билүү компетенттүүлүгү (К4) – алган математикалык көндүмдөрүн турмушта колдонуу.

### ДЕНЕ ТАРБИЯ

2019-2020-окуу жылында учурда колдонулуп жаткан жалпы билим берүүчү мектептер үчүн окуу планына ылайык, Дене тарбия 1-4-класстарда жумасына 2 сааттан окуутлат.

Дене тарбиянын негизги мазмуну билим берүү стандартында белгиленген окуучулардын дене тарбия боюнча минималдык даярдыгын камсыздайт. Дене тарбия предмети 1-класстан 4-класска чейин спорттук зал жана стадиондор менен камсыз болгон жалпы билим берүүчү мектептерде өткөрүлөт.

Дене тарбия предметин окуутунун максаты – бул башталгыч мектептин окуучуларынын дене түзүлүшүнүн мыктылыгын, ички дүйнө байлыгын жана моралдык тазалыгын камсыздыго, өнүгүүсүнө жардамдашуу.

Максатка жетишүү үч топтоң турган маселелерди чечүү менен ишке ашырылат: билим берүү, ден соолукту чындоо жана тарбия берүү.

Дене тарбия предметинин мазмуну окуучулардын ден соолугун чындоого, дене тарбиясынын өнүгүүсүнө жана интеллектуалдык, кыймыл маданиятынын пайды болушуна карата сапаттык жаңы деңгээлди камсыз қылууга багыталган, ал инсандын тез алмашкан социалдык жана экономикалык, технологиялык шарттарга көнүгүүсүнө түрткү берет.

Дене тарбия – бул атайын уюштурулган педагогикалык процесс, ал моралдык тазалык менен ички дүйнө байлыгын бирликтүүрүү максатында каралат. Өзүнүн социалдык бағыты боюнча балдарды эмгекке жана коргоо ишмердигине даярдайт.

Дене тарбия окуучулардын бир конкреттүү ишмердиктеги деңгээлин аныктайт: спорттук, оюндук, эмгектик, аскердик ж.б. даярдыктан деңгээли башкы көрсөткүчтөн, аткарылган окуу-машыгуу ишинин көлөмүнө, ошол иштин шартина, өткөрүлгөн сабактардын сапатынан жана башка факторлордан көз каранды.

Дене тарбия билими – дене тарбия ишмердигине бағысталган жана ага өзгөчө даярдыкты көрсөткөн билимдерди окуучунун өздөштүрүүсү (ден соолукту сактоо, өмүр коопсуздугу, көп маданияттуулук, гендөр).



### МУЗЫКА

2019-2020-окуу жылында 1-4-класстарда жумасына 1 сааттан (окуу жылында 34 саат), ал 2014-жылы Кыргыз билим берүү академиясы тарабынан бекитилген окуу программаларынын негизинде окуутлат.

Музика предметинин окуу процессин жакшыртуу, музикалык окуутунун жаңы формаларын, методдорун изилдөө жана аны иш жүзүнө ашыруу, окуучунун чыгармачылык активдүүлүгүн стимулдаштыруу – азыркы заманбап музикалык билим берүү системасында бирден-бир актуалдуу маселелерден. Бул жerde жалпы билим берүү уюмдарында эле баланын руханий маданиятынын ажыратылгыс бир бөлүгү катары окуучулардын музикалык маданиятын калыптандыруу максатында окуучуларга жалпы музикалык билим берүү сакталып келе жатат. Жалпы билим берүүнүн стандартында музикалык билим жана тарбия берүү үчүн негиз болуучу бирден-бир көрсөтмө музикалык искуствонун интонациялык-образдык табиятын ачып берүү болуп эсептелет.

Азыркы заманбап музикалык билим берүүнүн мазмундун атуулук-патриоттук тарбия берүүнүн ролу бир канча күчтөлгөн десек болот, мисалы: салттуу кыргыз музикалык искуствосунун баалуулуктарына бағыт алган, элдик музикалык искуствонун жарадалуу булактары, тарыхы, түрлөрү менен таанышуу. Ошол эле убакта, окуучулардын башка өлкөлөрдүн музикалык маданиятын таанууга,

позитивдүү, кызыгуу мамилесин калыптандырууга басым жасалат.

Музика сабагында окуучунун жаш өзгөчөлүгүнө мүнездүү болгон түнтүүлүк, баланын жалпы физиологиялык жактан жана үндөрүнүн өзгөрүүсү музикалык ишмердүүлүктүн ар түрдүү багытында жумшарат, женгилдейт жана жакшынакай коодук сезими калыптанат. Проблемалык окуутуну жүргүзүүдө, музикалык материалдарды комплектөөдө техникалык каражаттарды окуу процессине активдүү колдонуу максаттуу болот. Ошондуктан уктуруу үчүн тандалып алынган музикалык материалдар техникалык жактан эц жогорку салатта болуусу зарыл.

### КӨРКӨМ ӨНӨР

Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү мектептеринде 1-4-класстарда окуутуучу Көркөм өнөр предмети 1-4-класстарда жумасына 1 сааттык окуу жүктөм менен окуутуп, жыл ичинде ага 34 саат (тилдик айырмага карабастан) бөлүнгөн. Көркөм өнөр предмети боянча 1-4-класстарда 2014-жылы иштелип чыккан окуу программасынын негизинде басылып чыккан окуу-методикалык комплекстер колдонулат.

Сабакта колдонулуучу электрондук окуу материалдары кенже курактагы окуучулардын сүрөт өнөрүнө болгон кызыгуусун арттырып, чыгармачылык менен изденүүсүнө көмөктөшүү үчүн кошумча каражат ката-ры пайдаланылса, балдардын түстөрдү кабыл алуусуна, техникалык көндүмдөрдө үйрөнүүсүнө өблөгө түзөт. Видео сабактарда окуучуларга элибиздин тарыхы, көркөм маданияты жана жаратылышы тууралуу кызыктуу маалыматтар берилет. Көркөм өнөр предмети боянча мультимедиаalyk кошумча каражаттар, материалдар окуучулардын сүрөт өнөрүнө болгон кызыгуусун арттырып, билимдерин терендетүүсүнө жардам берет.

– Мугалим ар дайым өз алдынча изденип иштөөсү зарыл, жаңы ыкмаларды, алдыңкы тажрыйбаларды окуп, окуучулар менен пикир алмашип, байланышканды, нарктуу жагымдуу маанай тартуулаган иштерди билүүсү керек. Мугалим окуучулардын мейкиндик жана буюмдун көлемүү буюнча сүрөттөлүүчү буюмдардын тобунун биримдигин жана көз алдыгын нерслердин сүрөттөлүшүн көрсөтмөлүүлүктүн жардамы аркылуу түшүндүрүүсү, иштин жүрүшүндө перспективада чагылдыра билүүгө үйретүү, ал эми алардын формасынын өзгөрүшү жана пропорциясы сүрөт тартуучун абалына байланыштуулугун эске алуусу чоң мааниге ээ.

Азыркы мезгилде англис тилин үйрөнүү боюнча онлайн ресурстардын көп бөлүгү билим берүү системасынын бардык баскычтарында: башталыч, ортоңку, жогорку дөнгээлдер үчүн сайттарда ақысыз, ачык турат.

Мугалимдер сабакка даярданарда сабакты кызыктуу жана таасирдүү өтүү үчүн интернет материалдарын активдүү колдонону туура, анткени жакшы ойлонулган жана даярдалган сабак гана мугалимди, окуучуна да таасирлентип, толук кайтарым натыйжалуу шарт түзөт.

### РУССКИЙ ЯЗЫК В КЫРГЫЗСКИХ КЛАССАХ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

По русскому языку предельная учебная нагрузка обучающихся с учетом их физиологических и психологических возможностей, а также требований и видов деятельности, предъявляемых для усвоения учебного материала, закрепляется по классам в следующем объеме: 3-4 классах по 2 часа в неделю.

В 2019-2020 учебном году в начальных классах рекомендуется программа по русскому языку 1-4 классы, авторами которых являются Добаев К.Д., Тагаева Г.С., Булатова В.

### МЕКЕН ТААНУУ

Мекен таануу (жумасына 1 саат, жыл ичинде 34 саат) предмети башталыгы мектепте табигый-илимий билим берүүнү камсыздайт. Анда окуучулардын жаш өзгөчөлүгүнө жараша курчап турган чөйрө, жандуу жаралышы (өсүмдүктөр жана жаныбарлар дүйнөсү), мамлекетибиздин саясий-экономикалык өнүгүшү, чындалышы жөнүндө жана биологиялык суроолор басымдуулук кылуу менен, физикалык, химиялык, географиялык билимдердин элементтери, ошондой эле коопсуздук, ден соолукту сактоочулук, экологиялык маанидеги суроолор кылышынан.

1-4-класстарда Мекен таануу предметин окуутунун максаты – окуучулардын жаралышы, андагы кубулуштар, айланы-чөйрө жөнүндө алгачкы түшүнүктөрүн калыптандыруу жана курчап турган чөйрөдө эз ордун, аны менен карым-катышын аныктайт. Билүүсүн зарыл болгон табигый билимдерге кызыгуусун өнүктүрүү.

Жаралышы объектелирлер таануу менен бирге окуучулар жалпы окуу жана интеллектуалдык билгичтилерин өнүктүрүп, дүйнөнү таанып-билишүнүн методдору жөнүндө түшүнүктөрө ээ болушат. Бул баскычта окуучулардын экологиялык маданиятынын элементтери, ден соолукту сактоочу билимдерин түтпөлүп, табигый-илимий билимдерге карата кызыгуулары пайды болот.

Окуутунун мазмунун доордун талабына ылайык деңгээлге жогорулатту бүгүнкү күндөгү кечикирилгис милдеттердин бири болуп эсептелет. Буга байланыштуу мектеп окуучусуна билим-тарбия берүү менен гана чектелбөген, аны турмуша даярдо, компетенттүүлүктүрүн калыптандыруу милдети коюлуда. Окуучунун аң-сезиминде дүйнөнүн илимий картинасын калыптандыруу менен катор эле, алынган маалыматка таянып, өз жашоосун жана иш-аракетин рационалдуу уюштура билүүгө үйретүү зарыл.

Мекен таануу предметинин мазмунунда адам менен чөйрө, адам менен жаралышы ажырагыс бир бүтүн система каторында каралат. Анткени жаралышы – касиеттүү Жер эне, киндикин тамган жер. Анда туулуп есекиң жеризидин тоо-ташы, суусу, топурагы, калайык журтубуздун басып эткөн жолу, турмушу бар. Ошондуктан бул предмет жаралышты элдин турмушу менен кошо окуткан жуурулушкан (интеграцияланган) курс болуп эсептелет. Башкача айтканда, жер менен эл деген түшүнүк чогуу каралат да, эл-жерин сүйгөн инсандардын билимине жана билгичтилерине коюлган негизги талаптарга жетишүү, тарбиялоо максаты көздөлөт.

Негизги жана предметинин мазмунунда адам менен чөйрө, адам менен жаралышы ажырагыс бир бүтүн система каторында каралат. Анткени жаралышы – касиеттүү Жер эне, киндикин тамган жер. Анда туулуп есекиң жеризидин тоо-ташы, суусу, топурагы, калайык журтубуздун басып эткөн жолу, турмушу бар. Ошондуктан бул предмет жаралышты элдин турмушу менен кошо окуткан жуурулушкан (интеграцияланган) курс болуп эсептелет. Башкача айтканда, жер менен эл деген түшүнүк чогуу каралат да, эл-жерин сүйгөн инсандардын билимине жана билгичтилерине коюлган негизги талаптарга жетишүү, тарбиялоо максаты көздөлөт.

Калыптандыруучу баалоо мугалим менен окуучунун ортосундагы натыйжалуу кайтарым байланышты камсыз кылат. Мында мугалим ар бир окуучунун окуу материалын өздөштүрүү деңгээли тууралуу объективдүү маалымат алып, алардын билимнинг кемчилдиктерди өз убагында аныктай алат. Баалоонун бул түрү баланын өнүгүшүндөгү курактый өзгөчөлүктөр менен шайкеш келип, анын билгичтилерине жаралышты элдин турмушу менен кошо окуткан жуурулушкан (интеграцияланган) курс болуп эсептелет. Башкача айтканда, жер менен эл деген түшүнүк чогуу каралат да, эл-жерин сүйгөн инсандардын билимине жана билгичтилерине коюлган негизги талаптарга жетишүү, тарбиялоо максаты көздөлөт.

Калыптандыруучу баалоонун ыкмасы болуп кайтарым байланыш, б.а. анын эки: оозеки жана жазуу түрү эсептелинет. Окуу процессинде окуучунун натыйжалуу билим алуусуна өблөгө түзүүчү багыттоочу суроолор жана түшүндүрмө жазуу ыкмалары сунушталат. Ал эми калыптандыруучу баалоонун техникалары окуучулардын ар бир сабагындағы есүп-өнүгүсүн аныктап, андан ары окуучу менен кантитип иш алып баруу керектигин айнинелейт. Мугалим булардын жыйынтыгын "Байкоо жүргүзүү журналияна" түшүрүү менен, алардын сабактарында окуучунун билимин жогорулатту устүндө иш алып баруусу сунушталат.

2019-2020-окуу жылында башталыгы класстар үчүн окуу жүктөмдөрү 2018-2019-окуу жылындағыдай калат.

### ЧЕТ ТИЛДЕРИ

Окуутудагы эц алгачкы максат тилди теориялык жактан гана билүү эмес, окуп жактан тилде эркин сүйлөй алуу, б.а. коммуникативдик жөндөмдүүлүгүн естүрүү. Быйылкы 2019-2020-окуу жылына карата англис тилин үйрөнүү жалпы билим берүүчү мектептердин базистик окуу планында төмөндөгүдөрдө берилген:

3-клас 2 саат – баары 68 саат;  
4-клас 2 саат – баары 68 саат.

Коммуникативдик компетенция - берилген стандарттын чегинде ошол тилде сүйлөөчүлөр менен болгон инсан жана маданият аралык сүйлөшүүлүрдөр жүргүзүүгө даярдыйт. Бул – чет тилин окуутунун интегративдик максаттарынын бири.

Темаларды тандоо заманбап мектеп окуучуларынын чыныгы кызыкчылыгына жана талабына ылайык болушу шарт. Тандоо учурунда окуучуларга тилдер аралык сүйлөшүүдө өз елкөсүнүн маданиятын адекваттуу чагылдырууга мүмкүнчүлүк берген социалдык-маданий билимдерге жана

## АВГУСТ КЕҢЕШМЕСИНДЕ БАШТАЛГЫЧ КЛАССЫН МУГАЛИМДЕРИНИН СЕКЦИЯЛАРЫНДА ТАЛКУУЛОО ҮЧҮН СУНУШТАЛГАН МАСЕЛЕЛЕР:

1. Башталгыч класстарда предметтер боюнча компетенттүүлүктөрдү жана аларды баалоо жолдору;
2. "2019-жыл – Аймактарды өнүктүрүү жана санаарипештируү", "Жалпыга бирдей сапаттуу билим – Кыргыз Республикасынын туруктуу өнүгүсүнүн негизи": башталгыч билим берүүдөгү учурдагы көйгөйлөр жана аларды чечүү жолдору;
3. Башталгыч класстарда мультимедиалык каражаттарды колдонунун актуалдуулугу: КМШ мамлекеттеринин жана жергилитүү иш тажрыйбадан;
4. Окуучуларда инсандык, адеп-ахлактык баалуулуктарды жана бири-бирине болгон мамилелерди калыптаңдыруучу фактор катары тарбия берүү чөйрөсүн түзүү;
5. Көп маданиятуу жана көп тилдүү билим берүү аркылуу коомчуулукту бириктириүү;
6. Башталгыч мектепти окуу китечтери менен камсыздоо: учурдагы абалы жана проблемалар;
7. Кыргыз тил сабагында окуучунун жазу жана окуу ишмердүүлүгүн уюштурууда педагогикалык технологияларды колдонуу;
8. Кенже окуучунун компетенттүүлүгүн математика предмети боюнча калыптаңдыруу маселелери;
9. Окуу процессинде диагностикалык, калыптаңдыруучу жана жыйынтыктоочу баалоолордун ээлеген орду жана тийгизген таасири;
10. Денгээлдүү тапшырмалардын балдардын шыгын, чыгармачылыгын естүрүүдөгү ээлеген орду;
11. Логикалык сый жүгүртүү тапшырмалары – наыйжалуу өсүп-өнүгүүнүн ёбөлгөсү;
12. Баалоо инструментариейлеринин на-тыйжасы окуучунун өсүп өнүгүүсүн камсыздайт.
13. Жагымдуу чөйрө түзүү жана окуучунун мүмкүнчүлүгүнө, жөндөмүнө, шыгына караа өз ара аракеттенүүлөрүн уюштурууда педагогикалык технологияларды колдонуу;
14. Инсанга багытталган окутуу: чыгармачыл, чебер мугалим ийгиликтүү окуучуну тарбиялайт;
15. Башталгыч класста мультимедиа-лык технологияларды колдонуу шартында окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүү (алдыңкы иш тажрыйба);
16. Кенже окуучунун компетенттүүлүгүн калыптаңдыруу маселеси;
17. Кенже окуучулар учун жагымдуу чөйрө түзүү жана долбоорлоо методу;
18. Мультимедиа-лык материалдарды колдонуу жана ишке ашыруу боюнча алдыңкы иш тажрыйбалар менен бөлүшүү;
19. Мекен таануу предметин окутуудагы негизги принциптер: интеграциялоо, экология, элдик мураска негизделүү, окуучунун рухий дүйнөсүндө ыйман-дуулукту өнүктүрүү боюнча мугалимдин алдыңкы иш тажрыйбасы.

**УСУПОВА М.К.,  
КРБЖИМ РПККЖКДИМБМБ  
ага окутуучусу**

**УСЕНКО Л.В.,  
Кафедранын башчысы**

**Эксперт:  
СУЛАЙМАНОВА Д.А.,  
№31 мектеп-гимназиясынын  
башталгыч классынын мугалими  
Моб. тел:0708526673**

## Рекомендации

### К АВГУСТОВСКОМУ СОВЕЩАНИЮ ЗАВУЧЕЙ И УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

**В 2019 году августовские совещания в Кыргызстане проходят по общей теме:**

#### **«СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ НА 2012-2020 ГОДЫ».**

Согласно Стратегии развития образования в целях реализации достижения успешной практики и поиска новых решений устойчивого развития в системе начального школьного образования продолжает осуществляться реализация основных положений Международной Конвенции о правах ребенка, Закона «Об образовании», Стратегии развития Образования и реализации предшкольной подготовки на 2010-2020 годы, Государственный образовательный стандарт школьного образования, и других документов. Рабочая группа МОН КР активно работает по обновлению содержания Государственного образовательного стандарта школьного образования. Значительно активизируется процесс обновления и развития образовательной системы. При начальных школах функционируют предклассы по программе «Наристе». Школьные программы основаны на психолого-педагогических исследованиях ученых в области начального образования Кыргызской Республики, стран СНГ и стран дальнего зарубежья, ППО педагогов Кыргызстана и других стран. Данные документы направлены на реализацию основных направлений в развитии школьников: физического, когнитивного, социального и эстетического.

При этом, большая работа проводится в Республике по комплектованию классов через электронную очередь.

Достигается пошаговое решение глобальных задач по доступности и качеству школьного содержания, обновлению технологий и инновационных методов школьного образования в КР, социально-культурных преобразований, от которых напрямую зависит, насколько новое поколение будет подготовленным к вступлению в жизнь. Значительно возросла потребность педагогов в ПК и переподготовке педагогических работников.

В программах ПК учитываются культурно – национальные, региональные, климатогеографические, экономические условия Кыргызской Республики, имеющие важное значение в воспитании, обучении и развитии школьников, рассматриваются инновационные направления в развитии школьников: физическое, когнитивное, социальное и эстетическое.

А также на стажировке отрабатываются методы осуществления мониторинга усвоения программ воспитания, обучения и развития детей, начиная с начального школьного возраста.

Отмечается компетентностный подход к вопросам воспитания, обучения и развития у детей начального школьного возраста начальных представлений об этике, нравственности и культуре в современных условиях.

ке, нравственности и культуре кыргызского и других народов, проживающих в Республике».

#### **Тема:**

«Компетентностный подход к вопросам воспитания, обучения и развития у детей начального школьного возраста начальных представлений об этике, нравственности и культуре в современных условиях».

#### **Цель:**

Развитие образовательной системы начального школьного образования КР в контексте целей устойчивого развития и компетентностного подхода.

Формирование общих, профессиональных и личностных компетентностей завучей и педагогов, работающих в условиях государственных и муниципальных школах по вопросам воспитания, обучения и развития дошкольников в современных условиях.

#### **Форма организации:**

**Проведение работы секций специалистов:**

**Государственных и муниципальных школ**

Экспресс – освещение ППО участниками по вопросам воспитания, обучения и развития школьников в условиях современных школ.

Дискуссия по обозначенной теме.

Выставочный материал.

**Предлагаемые темы вводной и векторных презентаций:**

1. Отбор и использование материалов по устойчивому развитию, гендерному равенству, поликультурности в обучении, развитии и воспитании школьников.

2. Современный менеджмент и ресурсное обеспечение в организации повышения квалификации и профессиональной подготовки завучей и педагогов на компетентностной основе.

3. Активные и интерактивные формы организации занятий с целью когнитивного, социального, эмоционального и физического развития ребенка.

4. Организация интерактивной личностно-ориентированной обучающей среды.

5. Организация учебной деятельности.

6. Год нравственности, воспитания и культуры. Нравственное воспитание школьников.

7. Взаимодействие семьи, общественности и педагогов в вопросах воспитания школьников.

8. Проблемы реализации Программы предшкольной подготовки «Наристе» – 480 часов.

9. Системный подход в развитии инклюзивного образования.

#### **Принятие проекта резолюции**

#### **Материал к проекту резолюции:**

В целях достижения Успешных практик и новых решений в системе образования для устойчивого развития Республики, соответствующих Национальной стратегии устойчивого развития Кыргызской Республики на период 2013-2017 годы и основной цели Плана действий на 2016-2017 годы по реализации Стратегии развития образования до 2020 года.

В Республике должны иметь место достижения успешной практики и поиск новых решений в системе дошкольного образования. Предложенная тематика совещания направлена на более качественную реализацию основных положений Международной Конвенции о правах ребенка, Закона «Об образовании», Стратегии развития до 2020 года, Государственный образовательный стандарт на 2010-2020 годы, и программы воспитания дошкольников.

В целях обеспечения решения поставленных задач необходимо качественное выполнение Государственного образовательного стандарта, обучения и развития детей начального школьного возраста; Программы предшкольной подготовки на базе начальной школы «Наристе» (480 ч.), Школьные программы основаны на психолого-педагогических исследованиях ученых в области дошкольного воспитания и начального образования Кыргызской Республики, стран СНГ и стран дальнего зарубежья, ППО педагогов КР.

В них учитываются культурно-нацио-

нальные, региональные, климатогеографические, экономические условия Кыргызской Республики, имеющие важное значение в воспитании, обучении и развитии дошкольников.

А также необходимо осуществление мониторинга усвоения программ воспитания, обучения и развития детей, начиная с начального школьного возраста.

**Предложения:**  
МОиН способствовать сплочению со-вместного участия РИПК и ППР при МОН КР, КАО, Отделов Управлени образования на местах и Проектов в процессе формирования компетентностей у завучей и педагогов по вопросам качественного воспитания, обучения и развития школьников.

Предоставлять возможность прохождения ПК в ближнем и дальнем зарубежье преподавателям кафедры ДНШО РИПК и ППР при МОН КР и специалистам КАО, которые непосредственно повышают квалификацию и обучают педагогов всей Республики.

**Литература:**  
1. Конвенция о правах ребенка. Бишкек, 1995.  
2. Закон «Об образовании». Бишкек, 2004.  
3. Стратегия развития образования в КР на 2012-2020 годы. Бишкек, 2013.

**ХРАМЦОВА А.Н.,  
ст. преп.  
УСЕНКО Л. В.,  
зав. кафедрой ДНШО  
РИПК и ППР при МОН КР**



**Актуалдуулугу**

2019-2020-окуу жылында окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн 5-11-класстарда кыргыз тили предметтеги окутууда төмөнкү укуктук-ченемдик документтер өзгөрүп жаңыланыды. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы №403 токтому менен бекитилген жана КР Өкмөтүнүн 2016-жылдын 15-ноябрьнадагы №590 токтомунун редакциясына ылайык КР Жалпы мектептик билимдин Мамлекеттик билим берүү стандарты жана предметтик стандарттар, базистик окуу планы.

Ошондай эле жаңы окуу китечтери жана окуу-методикалык комплекстердин жаңыланышына байланыштуу окутуунун максатын, маңызын жана мазмунун кайрадан карап, иштеп чыгып, мугалимдерге сунуштоо.

“Өлкөнү санараптештируү бүгүнкү күндүн талабы болуп жатат. Ал биздин жаңандар учун мурда болуп көрбөгөн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү ачат,” – деп өлкөнүн Президенти белгиледи. “Аймактардың өнүктүрүү жана өлкөнү санараптештируү жылына” карата окуу китечтеринин, окуу методикалык колдономоронун санараптештирилген вариантын жана мультимедиаалык жаңы технологияларды колдонуу учурда актуалдуу маселелерден экендиги талашыс.

**Максаты**

Мугалимдер КР Жалпы мектептик билимдин Мамлекеттик билим берүү стандарты жана предметтик стандарттар, Базистик окуу планы (БОП) укуктук-ченемдик документтердеги негизги жана предметтик компетенттүүлүктөр жана окуу программасы, окуу китечтери, август көнешмелеринде талкуулана турган болжолдуу темалар жөнүндө жалпы маалымат алышат.

**Коюлган максатты жүзөгө ашыруу үчүн төмөндөгүдөй милдеттер белгиленид:**

- Базистик окуу планынын талаптары жана ал буюнча окуу пландарын түзүүнүн түрлөрүн, болжолдуу сааттардын көлөмүн сунуштоо;

- жаңы окуу планына ылайык түзүлгөн бүл окуу программасынын өзгөчөлүгүн бөлүп көрсөтүү;

- КР Билим берүү жана илим министригү тарабынан 2019-2020-окуу жылына карата окуу китечтери жана окуу методикалык колдономоронун санараптештирилген вариантын тактап, сунуштоо;

- негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрдү үч дөнгөлөндө окутуу маселелери;

- “Аймактардың өнүктүрүү жана өлкөнү санараптештируү жылы” буюнча мультимедиаалык жаңы технологияларды колдонуу.

**1. Базистик окуу планы**

Жалпы билим берүүчү мектептердин негизги мамлекеттик документи, мамлекеттик билим берүү стандартынын негизги бөлүгү жана милдеттүү окуу предметтердин тизмесин, окутуу убактысынын ырааттуулугун, окуу жүктөмүн көлемүн аныктайт. Ал бардык класс жана предмет буюнча окуу тилине, менчин формасына карабастан ар бир мектептин окуу планын иштеп чыгуунун негизин үшүтүруучу укуктук-ченемдик документ.

Базистик окуу планынын талаптарын сактоо менен төмөндөгүдөй окуу пландары түзүлөт:

1) аймактык, 2) мектептик, 3) болжолдуу жумушчу окуу пландары иштелип чыгар жана мектепти каржалыодо негизги документ болуп эсептөт.

**1. Аймактык базистик окуу планы** - аймактык билим берүүнүн башкармалыгы тарабынан мамлекеттик базистик окуу планынын негизинде иштелип чыгар жана ал сунуш кылуу мүнөзүндө болот.

**2. Мектептик окуу планы** - мамлекеттик базистик жана аймактык окуу планынын негизинде узак мөөнөтке түзүлүп, конкреттуу мектептин өзгөчөлүгүн эске алынат (мектептин окуу планы катары бир же бир нече типтүү окуу планы кабыл алыныши мүмкүн);

**3. Болжолдуу жумушчу окуу планы**

- күнүмдүк шарттарды эске алуу менен көнүмдүк жана жылыга мектептин методикалык көнешмисинде бекитилет.

Окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн 5-11-класстарда кыргыз тили предметтеги окутууга карата мамиле өзгөрүп, балдардын оозеки, жаззуу, байланыштуу кебин, чечендик-ораторлук жөндөмүн өнүктүрүүгө багытталган заманбап технологияларды колдонуу абзел. Базистик окуу планында “Тилдик” билим берүү чөйрөсү биринчи тилдин предметтик стандартына негизделип, т.а. энен тилинде окутуунун натыйжаларына көнүүчүү талаптар менен аныкталат. Коммуникативдик ишмердүүлүк ыкмасын пайдалануунан эн негизги милдети – тилдин

# ОКУТУУ КЫРГЫЗ ТИЛИНДЕ ЖҮРГҮЗҮЛГӨН МЕКТЕПТЕРДЕ КЫРГЫЗ ТИЛИ ПРЕДМЕТИН ОКУТУУ БОЮНЧА



структурасы жана мыйзамдары тилдик системасын бардык элементтерин бирликтеги түрлөрдүн көп ишмердүүлүктөрүнүн бардык түрлөрүн (уугу-аудирлөө, сүйлөө, сүйлөп түшүнүрүү, окуу – окуп түшүнүү, жазуу жазып түшүнүрүү) түрмушунда колдонууга ээ болуунун негизинде окуучулардын (негизги компетенттүүлүктөрө: маалыматтык, социалдык-коммуникативдик (карым-катнаштык), өзүн-өзү уюштуруу, көйгөйлөрдүү чечүү жана предметтик компетенттүүлүктөрө: тил таануучулук, кептик жана маданият-таануучулук) компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүүгө багытталган. Тилдин системасын, анын мыйзамдарын гана таанытуучулук эмес, функционалдык, коммуникативдик ишмердүүлүк, сүйлөшүү маданиятынын дөнгөлөпин көтөрүүнү жөнгө салуу мактасында көздөшүү көрек.

**2. Окуу программасы**

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы №403 токтому менен бекитилген жана КР Өкмөтүнүн 2016-жылдын 15-ноябрьнадагы №590 токтомунун редакциясына ылайык КР Өкмөтүнүн «Билим берүү жөнүндө», «Мамлекеттик тил жөнүндө» мыйзамдарын жана 2012-жылкы «Түрүктуулук жана бакутаб жашоо» программаларын эске алуу менен, окуу жүктөмүү кыскарған окуу планынын негизинде кыргыз тилинин мамлекеттик стандартынын талаптарына таяну менен даярдалган. Мамлекеттик стандарт окутуу тилине, үшүтүруучулук, укуктук формасына жана менчинкин түрүнө карабастан Кыргыз Республикасынын бардык жалпы билим берүүчү үймөрдөрүн окуу планынын түрүнө өз тажрыбасында чыгармачылык менен колдонот.

Ал эми тилдик компетенттүүлүктөрдө – мектеп бүтүрүүчүсү тилдин системасы жана анын кептириңишик чындык менен салыштырат:

– тилдик компетенттүүлүктөрдө – тилдик бирдиктерди алардын тилдин системасындағы функциялары жана алардын тексттеги ролу менен байланышта түшүнөт;

– лингвистикадик бирдиктерди функциялары, маанилери жана стилдерин боюнча топтоштурат;

– тилдик бирдиктердин синонимдештигин түзүлүшүн, маанисин жана стилдерин айырмалайт;

– кептин оозеки жана жазуу формаларынын өзгөчөлүктөрүн салыштырат жана айырмалайт;

– орфограммалардын көлөмүнө жана пунктуациялык эрежелерге ылайык орфографиялык жана пунктуациялык ыкмаларга ээ болот.

Маданият таануучулук компетенттүүлүктө мектеп бүтүрүүчүсү пикир алышууга катышуу менен социалдык-кептик, маанилик жана тарыхы-маданият контекстти эске алууга жөндөмдүү болот. Маданият таануучулук компетенттүүлүлүктүн негизинде окутууда:

– сүйлөшүү маданиятынын үлгүлөрүнө ээ болот;

- коомдо калыпка түшкөн жүрүмтүрүмдүн үлгүлөрүнө ылайык карым-катнаштын катышуучусунун социалдык ролун өзүнө кабыл алат;

- элдин маданий мурасынын маанилүү бөлгүгү, ыйык баалуулукка айланган эне тилине карата жекече аяр мамилесин билдирият.

**3. Окуу-методикалык колдонмалор**

5-кп. авт. А.К.Койлубаева, А.К.Койлубаева, Б.С.Орузбаева (2018) негизги, Кыргыз тилин орто мектептин 5-11-класстарында натыйжалуу окутуу боюнча сүйлөшүү маданий мурасынын маанилүү бөлгүгү, ыйык баалуулукка айланган эне тилине карата жекече аяр мамилесин билдирият.

6. Август көнешмелеринде талкуулана турган болжолдуу темалар

1. “Аймактардың өнүктүрүү жана өлкөнү санараптештируү жылы” буюнча мультимедиаалык жаңы технологияларды колдонуу.

7. Стандарттардагы компетенттүүлүктөрдүн негизинде сабактын пландоонун теориясы, практикасы.

8. Кыргыз тилин тааныч чиймелири. Кошумча окуу куралы. В.Мусаева, (2017);

9. Кыргыз тилин эне тили катары окутуунун методологиясы, Ж.Чыманов (2015).

Кыргыз тилин окуп-үйрөнүүдө деңгээлдер боюнча компетенттүүлүктөрдү баалоо.

К.Эсеналиева (2014); Стандарттардагы компетенттүүлүктөрдүн негизинде сабактын пландоонун теориясы, практикасы.

К.Эсеналиева (2019); Мектеп үчүн фразеологиялык сөздүк, Т.А.Асанакунов (2019), Кыргыз тили: Сабактын теориясы жана практикасы. Ж.Чыманов (2007); Кыргыз тилинин тааныч чиймелири. Кошумча окуу куралы. В.Мусаева, (2019).

10. Аймактардың өнүктүрүү жана өлкөнү санараптештируү жылы” буюнча мультимедиаалык жаңы технологияларды колдонуу.

11. Синчыл ойломдун стратегияларын пайдалануу аркылуу стандарттын талаанында окутуунун үч дөнгээлин ишке ашыруу менен инсанга багыттап окутуу.

12. Этнопедагогика, этнолингвистика, этномаданият – багыттында кыргыз тилинин элинин алдыңыз маданий мурастары, баалуулуктары менен биримдикте окутуу.

13. Кеп ишмердүүлүктөрүнүн түрлөрүн (уугу-аудирлөө, сүйлөө, окуу, жазуу) коммуникативдик метод аркылуу мультимедиаалык каражаттарды колдонуу.

14. Заманбаат окутуунун жана баалоонун технологиялары.

15. Интерактивдүү окутуунун технологияларын көлдөнүүнүн педагогикалык шарттары.

16. Сынчыл ойломдун стратегияларын пайдалануу аркылуу стандарттын талаанында окутуунун үч дөнгээлин ишке ашыруу менен инсанга багыттап окутуу.

17. Этнопедагогика, этнолингвистика, этномаданият – багыттында кыргыз тилинин элинин алдыңыз маданий мурастары, баалуулуктары менен биримдикте окутуу.

18. Кеп ишмердүүлүктөрүнүн түрлөрүн (уугу-аудирлөө, сүйлөө, окуу, жазуу) коммуникативдик метод аркылуу мультимедиаалык каражаттарды колдонуу.

19. Окуучунун тилдик, кептик жана маданият таануучулук компетенттүүлүктөрүнө басым жасоо.

20. “Сүйлөшүү маданияты”, “Байланыштуу кеп”, “Лексика жана фразеология”, “Чечендик-ораторлук кеп” бөлүмдөрүн окутууда кептин коммуникативдик касиеттерин (кептин тазалыгын, тектүрүлгүүн, көркүтүлгүүн, орундуулугун, образдуулугун, элестүлгүүн, эмоционалдуу-экспрессивдүүлүгүн) калыптандыруу.

21. Тексттеги кептин түрлөрүн (баяндоо, сүрөттөө, ой жүгүртүү), кептин стилдерин (көркем, илмий, публицистикалык, ишкагаздарынын стили) колдонуу аркылуу жогорку класстарда кесиптик билим берүүгө багыттоо.

22. «Сүйлөшүү маданияты жана стилистика» сыйктуу курстарды киргизүү жана окутуунуу пландаштыруу.

23. Кыргыз тилинин тааныч чиймелири “Манас” эпосуна көнүл буруу менен андагы көркем тил каражаттарын жемиштүү пайдалануу ж.б.у.с.

24. Сунушталуучу интернет булактардын тизмеси:

www.kao.kg  
www.lib.kg  
www.ibilim.kg  
www.bilimbulagay.kg. ж.б.

Т.А.АСАНАКУНОВ,

п.и.к., доцент.

К.ЭСЕНАЛИЕВА проф., м.а. п.и.к.

### Кыргыз адабиятын окутуунун жалпы маселелери

2019-2020-окуу жылында Кыргыз адабияты предметин окутууда төмөнкү жагдайларга көнүл буруу зарыл.

Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан 2019-жыл "Аймактардың өнүктүрүү жана санаариптештируү жылы" деп атalgандыгын эске алуу менен "Кыргызстанда билим берүүнү аймактардын талаптарына ылайык өнүктүрүү жана санаариптештируү милдеттери" аттуу август көнешмесинин темасынын алкагында алдыңыз маселе катары билим берүүнүн сапатын жогорулатуу, компетенттүүлүкке негизделген натыйжалуу билим берүү, окуу процессин санаариптештируү менен окутуу материалдарын электрондоштуруу, санаариптик материалдык-техникалык каражаттарын эфективдүү колдонуу, окутуунун электрондук базасын түзүү маселелери эске алынат. Башка предметтер сыйяктуу эле, кыргыз адабиятын окутуунун мазмунуна да санаариптештириүү маселелерин киргизүү – мезгил талабы. Мамлекетибиздин турктуу өнүгүсү жана 2020-жылга чейинки Билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясы, "Санаариптик Кыргызстан 2019-2023-жылдар" концепциясы, КРнын Билим берүүнү өнүктүрүү концепциясы мектептердеги билим берүүнүн сапатын, анын ичинде кыргыз адабиятын окутуунун эфективдүүлүгүн мезгил талабына ылайык жогорулатуу милдеттерин койдү.

Азыркы учурда компетенттүүлүктөрдүн негизинде инсанга бағыттап окутууда негизги жана предметтик компетенттүүлүктөр боюнча репродуктивдүү, продуктивдүү, креативдүү(чыгармачылык) З деңгээлде окуучулар ээ боло турган натыйжаларга көнүл буруу учурдун талабы. Окуучунун окуу ишмердүүлүгүнүн сапатын аныктоодо предметтик компетенттүүлүк чоң мааниге ээ. Кыргыз адабиятынын предметтик компетенттүүлүгү окуу жана практикалык ишмердүүлүк ар дайым айкалышканда гана ийгиликтуу ишке ашат.

**Окурмандык компетенттүүлүк** – адабий чыгармалык эстетикалык өздөштүрүүгө жөндөмдүүлүк, искусствоонун башка түрлөрүнүн катарында адабияттын өзгөчөлүгү жөнүндө түшүнүгүн калыптандыруу, образдуу сөздүн көркөм көп маанилүүлүгүн, ассоциативдүүлүгүн, көрүү жана угуу дааналыгын ачуу аркылуу

образдык сөздү түшүнүү жана инсандык деңгээлде өздөштүрүү, теориялык-адабий түшүнүктөр жөнүндө үйрөнүүчү предмет катары эмес, көркөм чыгарманы түшүнө билүүгө жардамдашкан курал, карат катары түшүнүктөр өнүктүрүү.

**Баалуулук-дүйнө таанымдык компетенттүүлүк** – адабиятта чагылдырылган адеп-ахлактык баалуулуктарды жана дүйнө тааным категорияларды түшүнүү, ушул баалуулуктарга өзүнүн мамилесин аныктоо жана негиздөө, гуманисттик адеп-ахлактык позицияларга бек туруу;

**Адабий-чыгармачылык компетенттүүлүк** – ар түрдүү типтеги дил баяндарды, түрдүү жанрдагы жана формадагы адабий чыгармачыл иштерди жазууга жөндөмдүүлүк.

Бүгүнкү күндүн мугалиминин максаттары жана милдети окуучуларга жөнөкөй эле маалыматтардын топтомун берүү болуп эсептөлбөйт. Учурдагы билим берүүнүн максаты – бул сынчыл ойлому өнүккөн инсанды тарбиялоо жана окутуу менен бирге окуучулардын ойлонуга болгон мүктаждыгын, ар кандай кырдаалды талдого жана аларды туура баалоого, ар түрдүү маселелерди чечүүнүн оптималдуу жолун табууга үйрөтүү экендигин ар бир педагог түшүнүүсү зарыл.

Ар түрдүү деңгээлдеги (репродуктивдүү, продуктивдүү жана креативдүү) тапшырмаларды түзүүнүн зарылдыгы ар бир окуучу кандайдыр бир зарыл болгон билимдердин жана компетенттүүлүктөрдүн деңгээлдерине ээ болушу керек.

Адабият – балдарды адепттик ой салаттарга үйрөтүүнүн эң таасирдүү куралы болгондуктан, адабият мугалими компетенттүүлүк жана коммуникативик мамиле түзө билүүсү абызел. Окуучунун мамлекеттик тилде бай лексика менен сабаттуу сүйлей жана жаза билиши адабиятты мектепте сабаттуу окутууга байланыштуу экенин эстен чыгарбаганыбыз дурус. Эстетикалык табити өнүккөн, көркөмдүк жактан билимдүү, маданияттуу окуучуна тарбиялоо адабият теориясысыз, көркөм сөз енерүнүн образдык-эстетикалык жаратылышын мыйзам ченемдүүлүктөрүн талдап түшүнүүсүз мүмкүн эмес. Окуучуларды теориялык түшүнүктөрдү практикада колдоно билүүгө жатыктыруу, машыктыруу дайыма көнүлдүн борборунда болушу шарт.

### Кыргыз адабиятынын окуу программысы туррапалуу

2019-2020-окуу жылында Кыргыз адабияты предметин окутуу адабият боюнча кабыл алынган соңку жаңы стандарттардын жана программалардын негизинде жүргүзүлөт. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы №403 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасында жалпы мектептик билимдин мамлекеттик билим берүү стандартынын негизинде түзүлгөн предметтик стандарт 5-б-класстар үчүн колдонулат.

Адабият боюнча жаңы стандарттын өзгөчөлүгү – анын компетенттүүлүкке негизделип түзүлгөндүгүнде. Стандарт мугалимди адабиятты окутууда реалдуу натыйжага жетишүүгө багыттайт.

Быйылкы окуу жылында окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн мектептерде кыргыз адабиятты 5-б-класстар үчүн жаңы стандарттын негизинде түзүлгөн программа (С. Байгазиев, А. Муратов, Б. Абдухамидова, К. Акматов), ал эми 7-11-класстар үчүн өткөн окуу жылында колдонулган окуу программысы, б.а., С. Байгазиев, А. Муратов түзүлгөн программа жетекчиликке алынат. Мамлекеттик компоненттеги кыргыз адабиятына ыйгарылган сааттарда өзгөрүүлөр болгон жок.

## ОКУТУУ КЫРГЫЗ ТИЛИНДЕ ЖҮРГҮЗҮЛГӨН МЕКТЕПТЕРДЕ

# КЫРГЫЗ АДАБИЯТЫН ОКУТУУ БОЮНЧА



### Кыргыз адабиятын окутуунун методдору

Кыргыз адабиятын окутуу иштери педагогика илимийн жалпы, атайын жана жеке методологиясынын жоболоруна негизделет. Кыргыз адабиятын окутуу процессинде инсанга багытталган окутууга өзгөчө маани берилет. Кыргыз адабиятын окутууга коммуникативик мамиле жасалып, окутуунун обьектисин көркөм текст түзүүсү, ал эми сабак процесси жандуу сүйлөшүү, талдоо, талкуулоо, баяндоо иштери, чыгармаларга карата эссе-пикир жазуу, аргументтөө аркылуу жүргүзүлүшү шарт.

Адабиятты окутуу методикасында методдор туурашу түшүнүктөр ар дайым эволюциялык аракетте болуп, улам жаңы ойлор менен толукталып келгендигин байкайбыз. Эвристикалык (жарым-жартылай изилдөө), изилдөөчүлүк, репродуктивдүү, долбоорлоо, стандарттык эмес сабактын формалары, интерактивдүү ж.б. методдор аркылуу кызыктыруучу окутуу чөйрөсүн түзүү, шыктындыруу окуучулардын натыйжалуу билим алышына ёбелгө түзөт. Окуучулардын өз алдынча иштешине, баяндама, дил баян, реферат, билдириүү, рецензия, аннотация, эссе жазышина көбүрөөк көнүл буруу жакшы натыйжаларды берет.

**Кыргыз адабияты предметин окутуудагы айрым көйгөйлер:**

- мугалимдердин предметтик стандарт боюнча маалыматынын жетишсиздиги;
- кыргыз адабияты окуу китечтеринин сапатын жогорулатуунан зарылдыгы;
- кыргыз адабиятын окутууга карата методикалык колдонмоловордун жетишсиздиги;
- кыргыз тили жана адабияты мугалимдеринин алдыңыз тажрыйбаларынын жайылтылбай жатышы;
- мугалимдерге керектүү кошумча адабияттардын, дидактикалык материалдардын жетишсиздиги;
- компетенттүүлүктөрдүн негизинде сабактын пландоо боюнча тажрыйбанын аздыгы;
- жаңы чыккан программа менен окуу китечтеринин дал келбестиги;
- окуучулардын окурмандык активдүүлүгүнүн начардыгы;
- окуучуну көркөм, чечен сүйлөттүү боюнча мугалим тарабынан аракеттердин аздыгы;
- кыргыз адабияты сабагында техникалык каражаттардын, көргөзмөлүүлүктүн (электрондук окуу материалдары, мультимедиаalyk материалдар, аудиотексттер, көркөм окуу боюнча видеофильмдер ж.б.) жетишпестиги ж.б.

### Август көнешмелеринде кыргыз адабиятын окутуу боюнча төмөнкү маселелердин тегерегинде талкуу жүргүзүү сунушталат:

- 1) Кыргыз адабиятын окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн мектептерде окутуунун окуу-ченемдик документтери (КРнын билим берүү концепциясы, предметтик стандарт, окуу программысы) туррапалуу;
- 2) Окуучулардын оозеки жана жазуу кеп маданиятын калыптандыруу, ёстуруу - адабият сабагынын милдети;
- 3) "Манаас" этосу – мекенчилдикти калыптандыруунан куралы жана ёткөн тарыхыбыздын бай мурасы;
- 4) Ч.Айтматовдун чыгармалары – адабий ой жүгүртүүнүн, талдоонун дүйнөлүк деңгээлинде;
- 5) Мектеп практикасында кыргыз тили, адабияты мугалимдеринин алдыңыз тажрыйбаларын жайылтуу;
- 6) Окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн мектептерде кыргыз адабияты предметинин мазмуну, окуу китечтери боюнча ой-сунуштар;
- 7) Кыргыз адабияты предметин окутууда заманбап усулдарды колдонуу;
- 8) Кыргыз адабияты сабагындагы аргументтүү эссе, пикир жазуу жумуштары, аларды жүргүзүүдөгү иш-тажрыйбалар;
- 9) Кыргыз адабияты сабагында мультимедиаalyk каражаттарды колдонуу;
- 10) Окуу процессинде окутуунун интерактивдүү заманбап каражаттарын (интерактивдүү доскаларды, электрондук китечтерди ж.б. маалыматтык булактарды) колдонуу;
- 11) Кыргыз адабияты боюнча электрондук окуу китечтерин жана окуу-методикалык комплекстерин түзүү жана колдонуу жолдору;
- 12) Компетенттүүлүктүн негизинде окуучунун позициясынан сабактын пландоо;
- 13) Окуучулардын долбоордук-изилдөөчүлүк иштери;
- 14) ЖРТ, олимпиаданын жыйынтыктарын анализдөө.

### Сунушталуучу интернет булактардын тизмеси:

- www.kao.kg
- www.lib.kg
- www.ibilim.kg
- www.bilimbulagy.kg. ж.б.

А.Б. БАТЫРКУЛОВА,  
Филологиялык билим берүү кафедрасынын ага окуучусу

# ОКУТУУ ОРУС, ӨЗБЕК, ТАЖИК ТИЛДЕРИНДЕ ЖУРГУЗУЛГӨН МЕКТЕПТЕРДЕ КЫРГЫЗ ТИЛИН ЭКИНЧИ ТИЛ КАТАРЫ ОКУТУУ БОЮНЧА

Өлкөнүң өнүктүрүүнүн санаариптик негиздерин илгерилеттүү 2019-жылы башкы багыт болуп жатат. Аймактарды мындан ары өнүктүрүү жана коомдун күнүмдүк турмушуна жаңы технологияларды киргизүү максатын көздөп жатады. Кыргыз тили – Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тили, ал өлкөдө социалдык маанилүү ролду аткаралат. Мамлекеттик тилди окуп-үйрөнүү аркылуу, мектеп окуучулары маалымат менен иштөө, мамлекеттик тилде баарлашуу, маданий баалуулуктарды синириүү, өзүн-эзүү уюштуруу көндүмдөрүн өнүктүрүштөт. Быйылкы жылды мугалимдердин авгууст көнешмеси “Кыргызстандын билим берүү мейкиндигин өнүктүрүү аймактардын муктаждыктарынын жана санаариптешириүү маселелеринин контекстинде” темасында ётот.

2019-2020-окуу жылында кыргыз тилин орус, өзбек, тажик тилдүү мектептерде окутуу төмөнкү нормативдик документтерге ылайык жүргүзүлтөт: КРнын «Билим берүү жөнүндө» Мыйзамы, КРнын мамлекеттик жалпы билим берүү стандарты, «Окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин кыргыз тили» предметтик стандарты жана программасы, 2019-2020-окуу жылнина Базистик окуу планы.

«Окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин кыргыз тили» предметтик стандартында мамлекеттик тилди коммуникативдик-функционалдык принципте окутуу талабы коюлган. Буга чейинки колдонулуп келе жаткан грамматикалык мамиледен коммуникативдик-функционалдык мамилете өтүү үчүн эмне кылуу керек? Кыргыз тилди окуп-үйретүүнүн коммуникативдик методикасы сабабтуу жазуунун, пикир алышуунун, өз оюн билдириүүнүн куралы катары окутууну көздөйт. Бул үчүн сабакта негизинен окуучулардын баарлашуу муктаждыктарына колдоо көрсөтүлтөт, окуу процессинде турмушта маанилүү жана маданий баалуу маалыматтарды өздөштүрүүсү камсыздалат. Кеп ишмердүүлүгү окуучулардын максатка багытталган өз ара активдүү баарлашуусу катары баарлашуунун кырдаалы менен шартталат. Окуучу окуп-үйрөнүп жаткан материалды кепте колдоно алуусуна басым жасалат. Коммуникативдик методикада кыргыз тилин окутууга деңгээлдик мамиле жасоо – бүгүнкү күндүн талабы, андыктан методисттер, кыргыз тили мугалимдери «Окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин кыргыз тили» предметтик стандарттарында жана Кыргызстанде караглан тилдик деңгээлдердин мүнөздөмөсүн, деңгээлдерге коюлган талаптарды так билүүсү, деңгээлдер буюнча окутууну өздөштүрүүсү керек.

та өз ара баарлашуунун куралы катары колдонуу максатында, ошондой эле окуучу ийгиликтүү баарлаша алышы үчүн канадай билимдерге жана кайсы көндүмдөргө ээ болуу керектигине байланыштуу деңгээлдер системасы түзүлгөн.

тексттерди түзөт (6–8 сүйлөм)» Ал эми 9-класста жазуу көндүмү буюнча күтулүүчү натыйжа: «Түрдүү жанрдагы тексттерди түзүп жазат. Мисалы, гезитке макала, адабий чыгармага рецензия, спектаклге, кинофильмге пикир, мүнөздөмө, резю-

A1 Баштапкы деңгээл	A1. 1. 1-клас (эн жөнөкөй көндүмдөргө ээ болуу) A1. 2. 2-4класстар (жөнөкөй көндүмдөргө ээ болуу)
A2 Калыптануу деңгээли	A2. 1. 5-7-класстар (негизги баштапкы көндүмдөргө ээ болуу деңгээли)
B1 Орто деңгээл	B1. 10-11-класстар (орто мектептин стандарттына ылайык толук көндүмдөргө ээ болуу деңгээли).

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2018-жылдын 11-ионундагы № 279 "Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кесиптик жогорку жана орто билим берүү чөйрөсүндөгү айрым чечимдерине езгертууларды киргизүү жөнүндө" Токтомунда мамлекеттик тилди билүүсүн деңгээлдер буюнча аныктап тастыктама алган абитуриентке артыкчылык берилет.

«Окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердеги кыргыз тили» предметтик стандартына ылайык, орто мектептин бутурүүчүсү мамлекеттик тилди B1 деңгээлинде, тилдик чөйрө бар жерде B2 деңгээлинде билүүсү талап кылынат.

Кыргыз тилинин лексикасы менен грамматикасын функционалдуу өздөштүрүүсүн, кыргыз тилинде текстти окуп түшүнүүсүн, угуп түшүнүүсүн, кыргызча сабабтуу жазуусун, сабабтуу сүйлөөсүн деңгээлдер буюнча аныктап алуу зарыл. Ошол үчүн 10-11-класстардын окуу программаларына езгертуулар киргизилип жатат. Себеби, тилдик көндүмү жетишсиз окуучулар мектепти аяктаганда жогорку окуу жайына өтө албайт. Тил билүү деңгээлин аныктап алуу – бул чоң иштин биринчи кадамы. Окуучуларга кыргыз тилинде окуу, угуу, жазуу, сүйлөө көндүмдөрүн комплекстүү калыптандырууга багытталган окуу куралдары керек. Класста окуучулар түрдүү тилдик деңгээлдерге ээ. Окуу жылышын башталышында кеп ишмердүүлүгүн бардык түрү буюнча деңгээлдерди диагностикалоо жүргүзүүнү сунуштайды.

Окуучулардын мамлекеттик тилди билүү деңгээли тест жана оозеки маектешүү менен аныкталат. Тесттер лексика-грамматиканы өздөштүрүүсүн, окуу, угуу, жазуу, сүйлөө көндүмдөрүн текшерет. Диагностиканын жыйынтыгында окуучулар «деңгээлге ээ», «деңгээлге ээ эмес» деген эки тайпага бөлүнөт, бул деңгээлдик окутууга киришүүдөгү алгачы кадам. Деңгээлдерге бөлүп алгандан кийин, ар бир тайпанын окуучуларын стандарт талап кылган деңгээлге алыш чыгуу керек.

A1 жана A2 деңгээлдеринде күтулүүчү

ме, билдириүү жазат. Коммуникативдик тапшырмага ылайык репродуктивдүү жана продуктивдүү мүнөздөгү тексттерди түзөт: сүрөттөмө эссе, баяндама эссе, ой жүгүртүүчү эссе».

Предметтик стандартта ушул сыяктуу так көрсөтүлгөн натыйжаларга жетишүү үчүн мугалим тапшырмаларды да деңгээлдерге ылайык берип үйрөнүшү керек.

4-классты аяктаганда A1 деңгээлин текшерүүгө жазуу ишине мисалдарды кайрайы: «1. Америкадагы досуна тулган күнүнө открытика жаз. 2. Өзүн жөнүндө маалымат жаз. 3. Шаардагы дарактардын жаш көчтөрүн оттургузуу ишембилигине окуучулардын үшүштүү. Кулактандыруу жаз». Ал эми 9-классты аяктаганда A2 деңгээлин текшерүүгө жазуу ишине мисалдар: «1. Баш убактында кандай өткөрсүн? Суроого жооп жазууда таяныч сунуштаплат: Эмнеге кызыгасын? Баш убакта эмне кыласын? Эмнө үчүн? Дагы эмне кыласын? 2. Сен жайлогоо баргана жатасын. Досуңду жайлогоо чакыр. Тапшырманы аткарудада темөнкү таяныч план сунуштаплат:

- Жайллоонун атальышы.
- Жайлогоо эмне менен бара тургандыгын.
- Канча күнгө бара тургандыгын?
- Ал жерде кандай кызыктуу нерселер боло тургандыгын.

3. Сен окуу жайына тапшырып жатасын. Ал үчүн өмүр баян жаз.

4. «Мекеним – алтын уям» деген темада эссе жаз».

Ушул саяктуу тапшырмалар классстагы окуучулардын деңгээлин эссе алган тапшырмалар системасына мисал болот. Деңгээлдик окутуунун ушул өзгөчөлүктөрү жана окуу китечтеринде да каралган: Мисалы, төмөндөгү катар келген эки тапшырманы мугалим эки башка деңгээлге ээ болгон окуучуларга берес болот. **9-тапшырма.** Сенин йүйнө досуң конокко келди. Ага үйдөгүлөрүнүү тааныштыр. **10-тапшырма.** Сабакта үйрөнген жаңы сөздөрдү калдонуп, алыстагы түүгүнчүлүк кат жазыла. Анын ден соолугун, иштерин сурал болгилге. Үй-булөдөгү жаңылыктарды, ақыркы окуяларды, өзүнөрдүн үйдөгү жакшы маанайда жазып келгиле.

Предметтик стандарт буюнча түзүлгөн жаңы окуу-усулдук комплекстери төмөнкүлөр эссе алынып жазылды:

- Кыргыз тилинде жигердүү баарлашууга даярдаган машыктыруучу тапшырмалардын топтому;

- Пикир алышуу үчүн, талкуу жана маек өткөрүү үчүн материал болуп кызмат кылган тапшырмаларына багыттаган тексттер;

- Баарлашуунун так кырдаалдарында кептик жүрүм-турумду калыптандырууга кызмет кылган шарттуу-кептик тапшырмалардын топтому;

- Угуу көндүмдөрүн өнүктүрүү үчүн тапшырмалар;

- Өзпикиринайтуу, аргументтештируү, баалоо менен байланышкан кырдаалдарда диалогдук жана монологдук кеп көндүмдөрүн өнүктүрүү үчүн тапшырмалар;

- Сабактын тематикалык-кырдаалдык материалын көнөйтүүгө мүмкүндүк берген жана коммуникативдик компетенцияны жакшыртуучу тапшырмалар;

- Лексикалык жана грамматикалык тапшырмалар.

**Деңгээлдер буюнча окутууда мам-**

лекеттик тил мугалимдеринин алдында жаңы милдеттер коюлуп жатат:

- Предметтик стандарттарды окуп-үйрөнүү;
- Тил окутууга жаңы мамиле;
- Сабак учурунда баарлашуунун түрдүү кырдаалдарын түзүү;
- Грамматикалык материалды окутууда кептик теманы чебер тандап, кептик интенциялар аркылуу тапшырмаларды берүү (маектешүүчүнүн коммуникативдик иицеттүүсүнүн негизин түзгөн кептик иш-аракеттердин топтому окуучулардын практикалык кызыгууларын, сүйлөө мүктаждыктарын эске алуусу керек).

**Мугалимдер кошумча материал катары төмөнкү булактарга таянуусу сунушталат:**

– Экинчи тилди башталгы мектептерде окутуу усулу буюнча маалымдама // Автордук коллектив: Зента Анспока, Анита Ланка, Эвия Папуле, Ария Птичина, Регина Римша, Ингана Тейлане, Сандра Зариня, LVAVP, tulkojums kriev valod□, Riga 2005 // URL: [http://edu-resource.net/old/images/docs/MetodMat/6.%20Spravochnik\\_po\\_metodike\\_vtorogo\\_yazyka.pdf](http://edu-resource.net/old/images/docs/MetodMat/6.%20Spravochnik_po_metodike_vtorogo_yazyka.pdf)

Бул маалымдамада тилге жана аны өздөштүрүүгө мүнөздөмө берилип, бааланы өсүп-жетилүүсү менен тилдин өнүгүшүнүн ортосундагы байланыш белгиленет. Тилдик билгичтилдерди өздөштүрүү маселелери, аларды өнүктүрүү буюнча көнүгүүлөр карат. Башталыч класстарда сүйлөө жана окуунда өздөштүрүүгө өзгөчө көнүл бурулат.

– Пассов Е.И. «Маданияттардын диалогунда индивидуалдуулукту өнүктүрүү» коммуникативдик билим берүүнүн программа-концепциясы М.: Просвещение, 2000. – С. 69 – 146. // URL: [old.prosv.ru/Attachment.aspx?Id=8719](http://old.prosv.ru/Attachment.aspx?Id=8719)

Бул концепцияда коммуникативдик процесстин аспекттери жана компоненттери сүрөттөлгөн, кырдаалдар баарлашуунун бирдиги катары каралган, коммуникативдик технологиянын каражаттары сүрөттөлгөн, коммуникативдик таянычтар менен шарттуу-кептик жана кептик көнүгүүлөрдүн ар кандай түрлөрү сунушталган.

Кыргыз тили предметтик стандартында экинчи тилди окутуунун максаты катары – окуучулар үчүн турмуш-тиричиликтин ар түрдүү чөйрөсүндө, кырдаалдарда деңгээлдерге ылайык кеп ишмердүүлүгүнүн түрлөрүн (угуу, окуу, сүйлөө, жазуу) бөлүштүрүп, колдонуу көндүмдөрүнү ээ болууну камсыздоо каралган. Тилди функционалдуу-коммуникативдик мамиледе окутуу (кырдаалдык принципи). Оку материалиларда калдонууну сунуштайт. Сөздөр, грамматикалык формалар, сүйлөмдер, байланыштуу кептин үлгүлөрү окуучу баарлашуунун түрдүү кырдаалдарында колдонуусу үчүн окуп-үйрөнүлөт. Мисалы, саламдашуу, коштошуу, макул болуу, каршы болуу, күмөн болуу, күттүктүү, ж.б.

Баарлашуунун бардык кырдаалдары окуучуларды түрдүү кептик иш-аракеттерди аткарууга кызыктырат, оку-үйрөнүп жаткан грамматикалык материалдарды колдонууга алып келет. Ушундан улам лексикалык материалдын функционалдуулугу камсыздалат. Сөздөр, грамматикалык формалар колдонуу аркылуу, кеп ишмердиги аркылуу өздөштүрүлөт: жаңы сөз же грамматикалык категория менен таанышат, түшүнөт, аны колдонууга машыгат, кандайдыр бир кептик тапшырмаларды аткарат, мисалы: айтылган ойду ырастайт, уккан нерсени сурайт, макетешкен адамды кайсы бир иш-аракетке чакырат, ошентип отуруп керектүү сөздөрдү же грамматикалык формаларды өздөштүрүп алат.

Кырдаалдар аркылуу тилдик караж



# Русский язык и литература

## В ШКОЛАХ С КЫРГЫЗСКИМ, УЗБЕКСКИМ И ТАДЖИКСКИМ ЯЗЫКАМИ ОБУЧЕНИЯ

### Актуальность

Приоритетным направлением в образовании Кыргызской Республики является изучение языков – не только родного, но и других, что позволит сформировать многоязычного и поликультурного индивида.

Обязательным для изучения во всех школах является официальный (русский) язык. Он также является языком межнационального общения, открывающим доступ к другим культурам, и инструментом доступа к информации и получению образования.

На уроках русского языка решаются задачи образования, в интересах устойчивого развития (ОУР): развивается критическое мышление, формируется способность человека, анализировать, принимать решения в различных ситуациях (учитывая культурное многообразие), развивается коммуникабельность, формируются навыки в области поиска и переработки информации; социальные и межкультурные навыки (умение работать в команде, навыки общения), навыки самоуправления (мотивация к обучению, творчеству, способность приспосабливаться к переменам) и др.

**Место предмета «Русский язык» для школ с кыргызским, узбекским и таджикским языками обучения в Базисном учебном плане**

В 2019-2020 учебном году преподавание русского языка и литературы в школах с кыргызским, узбекским и таджикским языками обучения будет осуществляться в соответствии со следующими нормативными документами: Государственный образовательный стандарт среднего, общего образования КР, Предметный стандарт и Программа «Русский язык для школ с кыргызским, узбекским и таджикским языками обучения», Базисный учебный план на 2019-2020 учебный год.

### Требования стандарта

В основе преподавания курса «Русский язык для школ с кыргызским, узбекским и таджикским языками обучения» лежит формирование у учащихся следующих компетентностей:

**Языковая компетентность** – овладение языковыми средствами (фонетическими, орфографическими, лексическими, грамматическими) в соответствии с темами, сферами и ситуациями общения, освоение знаний о языковых явлениях изучаемого языка, разных способах выражения мысли в изучаемом языке.

**Речевая компетентность** – развитие коммуникативных умений в четырех основных видах речевой деятельности (говорение, аудирование, чтение, письмо), владение явлениями языка и речи (3 аспекта: язык, речь, речевая деятельность).

**Социокультурная компетентность** – приобщение учащихся к культуре, традициям и реалиям изучаемого языка в рамках тем, сфер и ситуаций общения, отвечающих опыту, интересам, психологическим особенностям школьников, формирование умения представлять свою страну, ее культуру в условиях иноязычного межкультурного общения.

Кроме того, согласно Стандарту, методика преподавания должна быть направлена на изменение подходов в обучении русскому языку как второму с grammaticalного на функционально-коммуникативный и связывает обучение русскому языку в школе с уровневой системой (аналогом Общеевропейской шкалы коммуникативных компетенций):

Уровни	Языковая среда отсутствует	Языковая среда имеется
A1 – Элементарный уровень	1 – 3 классы	1 – 3 классы
A2 – Базовый	4 – 6 классы	4 – 6 классы
B1 – Пороговый	7 – 11 классы	7 – 9 классы
B2 – Пороговый продвинутый	-	10 – 11 классы

Уровневая система определяет, чем необходимо овладеть изучающему языку, чтобы использовать его в целях общения, а также какие знания и умения ему необходимо освоить, чтобы коммуникация была успешной (Таблица №1).

Такой подход позволяет, прежде всего, сделать результаты обучения измеримыми, понятными и в то же время многосторонними, включая все аспекты: и навыки чтения, и навыки писать различные тексты, и говорить, и воспринимать речь в разных ситуациях.

### Предполагаемые результаты обучения

Ожидаемые результаты уточняют и конкретизируют требования стандарта к ожидаемым результатам в соответствии с формируемыми компетентностями:

(Табл. №1).

Элементарное владение	A1	Ученик понимает и может употребить в речи знакомые фразы и выражения, необходимые для выполнения конкретных задач. Может представиться/представить других, задавать/отвечать на вопросы о месте жительства, знакомых, имуществе. Может участвовать в несложном разговоре, если собеседник говорит медленно и отчетливо и готов оказать помощь.
	A2	Понимает отдельные предложения и часто встречающиеся выражения, связанные с основными сферами жизни (например, основные сведения о себе и членах своей семьи, покупках, устройстве на работу и т.п.). Может выполнить задачи, связанные с простым обменом информации на знакомые или бытовые темы. В простых выражениях может рассказать о себе, своих родных и близких, описать основные аспекты повседневной жизни.
Самостоятельный владение	B1	Понимает основные идеи четких сообщений, сделанных на литературном языке на разные темы, типично возникающие на работе, учебе, досуге и т.д. Умеет общаться в большинстве ситуаций, которые могут возникнуть во время пребывания в стране изучаемого языка. Может составить связное сообщение на известные или особо интересующие меня темы. Может описать впечатления, события, надежды, стремления, изложить и обосновать свое мнение и планы на будущее.
	B2	Понимает общее содержание сложных текстов на абстрактные и конкретные темы, в том числе узкоспециальные тексты. Говорит достаточно быстро и спонтанно, чтобы постоянно общаться с носителями языка без особых затруднений для любой из сторон. Умеет делать четкие, подробные сообщения на различные темы и излагать свой взгляд на основную проблему, показывать преимущество и недостатки разных мнений.

– ожидаемые результаты в области языковой компетентности (фонетика, лексика, грамматика);

– ожидаемые результаты в области речевой компетентности (аудирование, говорение, чтение и письмо);

– ожидаемые результаты в области социокультурной компетентности (Таблица №2).

Для оценивания достигнутых результатов в стандарте предлагается критериальное оценивание. Критерии оценки соответствуют учебным целям, учитывают уровень владения языком и должны быть заранее известны учащимся. Такой подход делает оценивание более «прозрачным» и понятным для всех участников образовательного процесса (учеников, родителей, учителей); способствует развитию навыков самооценивания учащихся; повышает ответственность учащихся за результат своего труда.

### Учебники, учебно-методические комплексы и другие материалы по русскому языку для школ с кыргызским, узбекским и таджикским языками обучения

Обучение русскому языку как второму в 2019 – 2020 продолжается по утверждененным программам, учебникам и учебно-методическим комплексам в соответствии со списком, рекомендованным Министерством образования и науки Кыргызской Республики.

В дополнение к этому списку в новом учебном году будут изданы рабочие тетради

для учащихся 3-6 классов, которые содержат дополнительные задания для освоения речевых и грамматических тем, рассматриваемых в основных учебниках. Учителю рекомендуется использовать рабочие тетради для самостоятельной работы учащихся дома или на уроке. По мере необходимости учитель может использовать задания, содержащиеся в рабочих тетрадях, и для работы в классе.

В качестве дополнительных материалов учителям следует опираться на следующие источники:

– Общеевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка. – Страсбург, 2003. – С. 45 – 130. // URL: learnateachweb.ru/articles/eurcomp.doc

В монографии содержатся основные концепции, отражающие современные подходы к обучению/изучению любых неродных языков на различных этапах обучения и ступенях образования и в различных условиях. В ней дается целостное описание системы компетенций, которые должны стать необходимым результатом полноценного овладения неродным языком, а также раскрываются уровни владения языком. Предлагаемая система уровней основана на коммуникативном подходе и включает все виды речевой деятельности. Под уровнями владения языком в данной монографии понимается степень сформированности указанных компетенций, которая оценивается с точки зрения эффективности процесса речевого общения.

(Табл. №2).

Классы	Некоторые ожидаемые результаты
1–4 классы Уровень A1 – A1+	<ul style="list-style-type: none"> <li>– знает лексические единицы, обслуживающие ситуации общения в пределах тематики начальной школы, использует слова лексического минимума в типовых конструкциях;</li> <li>– воспринимает на слух и понимает речь учителя, одноклассников; понимает собеседника в типичных ситуациях повседневного общения (в пределах тематики и соответствующего возраста уровня), понимает и может употребить в речи знакомые фразы и выражения, необходимые для выполнения конкретных задач;</li> <li>– рассказывает о себе, своей семье, друзьях, своих интересах; сообщает краткие сведения о своем городе/селе, о своей стране и стране изучаемого языка;</li> <li>– задает вопросы собеседнику и отвечает на его вопросы, высказывая свое мнение, просьбу, отвечает на предложение собеседника согласием/ отказом в пределах изученной тематики и усвоенного лексико-грамматического материала;</li> </ul>
5–9 классы Уровень A2 – B1	<ul style="list-style-type: none"> <li>– знает лексические единицы, обслуживающие ситуации общения в пределах тематики средней школы;</li> <li>– воспринимает на слух и понимает основное содержание несложных аудио- и видеотекстов, относящихся к разным коммуникативным типам речи (сообщение / рассказ / интервью);</li> <li>– начинает, ведет/поддерживает и заканчивает различные виды диалогов в стандартных ситуациях общения, соблюдая нормы речевого этикета, при необходимости переспрашивая, уточняя;</li> <li>– описывает события/явления, передает основное содержание, основную мысль прочитанного или услышанного, выражает свое отношение к прочитанному / услышанному, дает краткую характеристику персонажей;</li> </ul>
10–11 классы Уровень B1+ (B2 в условиях языковой среды)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– знает лексические единицы, обслуживающие ситуации общения в пределах тематики основной школы, использует их в процессе общения;</li> <li>– воспринимает на слух и выборочно понимает с опорой на языковую догадку и/или контекст более сложные аудио- и видеотексты, выделяя значимую/ нужную/необходимую информацию;</li> <li>– читает тексты разных жанров и стилей как с пониманием основного содержания, так и с выборочным пониманием значимой / нужной / интересующей информации;</li> <li>– использует различные приемы смысловой переработки текста; оценивает полученную информацию, выражает свое мнение;</li> <li>– заполняет анкеты и формуляры; пишет поздравления, личные письма, основные виды документов (заявление, объяснительная и т.д.) с опорой на образец и с употреблением формул речевого и делового этикета, принятых Кыргызстане и в стране изучаемого языка;</li> <li>– составляет план, тезисы устного или письменного сообщения; кратко излагает результаты проектной деятельности.</li> </ul>

ния, реализации способности осуществлять коммуникацию в различных ситуациях с учетом беглости речи, ее гибкости, уместности использования языковых средств и речевого материала.

– Справочник по методике преподавания второго языка в начальной школе // Авторский коллектив: Зента Анспока, Анита Ланка, Эвия Папуле, Ария Птичкина, Регина Римша, Ингана Тейлане, Сандра Зарина, LVAVP, tulkojums kriev valod, Riga 2005 // URL: http://eduresource.net/old/images/docs/MetodMat/6.%20Spravochnik\_po\_metodike\_vtorogo\_yazyka.pdf

В справочнике дается характеристика языка и способов его освоения, подчеркивается связь между развитием ребенка и развитием его языковых навыков; рассматриваются вопросы освоения языковых умений, упражнения по их развитию и совершенствованию. Особое внимание обращается на освоение умений говорения и чтения в начальных классах.

– Пассов Е.И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования. «Развитие индивидуальности в диалоге культуры» М.: Просвещение, 2000. – С. 69 – 146. // URL: old.prosv.ru/Attachment.aspx?Id=8719

В концепции описаны аспекты и компоненты коммуникативного процесса, рассматриваются ситуации как единицы общения, описываются средства коммуникативной технологии, предлагаются коммуникативные опоры и различные виды условно-речевых и речевых упражнений, которые учитель может использовать на своих уроках.

Кроме того, поскольку 2019 год объявлен «Годом развития регионов и цифровизации страны», педагогам рекомендуется использовать в образовательных целях различные Интернет-ресурсы (Таблица №3).

Также для поддержки учителей школ КР, в том числе и учителей русского языка и литературы, по заданию Министерства образования и науки Кыргызской Республики в 2018 году разработаны мультимедийные образовательные ресурсы www.bilimbulagy.kg и www.bilimbulagy.kg. Данные мультимедийные программно-методические комплексы электронных обучающих материалов могут способствовать повышению мотивации учащихся к изучению языка, совершенствованию ключевых и предметных компетентностей, повышению эффективности образовательного процесса, облегчению учителям и учащимся поиска дополнительного материала при подготовке к уроку. Ресурсы предлагают много иллюстративного и мультимедийного контента, здесь можно найти материалы в игровой форме, дающие возможность задействовать зрение, слух, эмоции и воображение учащегося и могут быть использованы на уроках для объяснения новых тем, для закрепления полученных знаний через выполнение интерактивных тестов, а также в качестве дополнительных материалов.

### ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ

Как показывает практика, традиционное изучение языка как системы правил не приводит к ожидаемым результатам. В этом случае грамматика преподается отдельно от живого языка. Ученый узнаёт множество трудных грамматических правил, читает однообразные тексты (в которых важно не содержание, а грамматическая форма), выполняет типичные, однообразные упражнения и заучивает стихотворения. А в результате, после окончания школы, дети недостаточно владеют практическими языковыми навыками. Безусловно они имеют теоретические знания о грамматических особенностях языка, но не умеют пользоваться языком как средством общения.

Предложенный в Стандарте функционально-коммуникативный подход предполагает прежде всего **использование нового изученного материала в конкретной речевой ситуации (принцип ситуативности)**. При таком подходе и слова, и грамматические формы, и предложения, и образцы связной речи изучаются для того, чтобы ученик мог применять их в различных ситуациях общения: мог поздороваться и попрощаться, поблагодарить, извиниться, попросить, согласиться или отказаться, поздравить и т.д.

Любая ситуация общения стимулирует учащихся на совершение различных речевых действий, активизирует речевую деятельность, даёт возможности для проведения на уроках ролевых игр и других коммуникативных действий, где появляется необходимость использования изученного грамматического явления.

Например, для того, чтобы представиться (сказать, кто я, Как меня зовут), надо в первом случае употребить личное местоимение и нарицательное имя существительное в именительном падеже, а во втором случае – личное местоимение в винительном падеже и собственное существительное в именительном. Именно этот грамматический материал и предлагается для изучения в рамках указанной ситуации. Такой подход исключает традиционное системное изложение грамматического материала, но в этом нет необходимости: на начальном этапе в речевом общении используются только однажды формы, в дальнейшем при обобщении материала учащиеся познакомятся со всеми остальными формами и уже будут знать, какую из них следует выбрать для выражения своего речевого намерения.

Благодаря такой организации образовательного процесса обеспечивается функци-

(Табл. №3).

№	Ресурс	Краткое описание
	<b>Тематический каталог учебных Интернет-ресурсов</b> <a href="http://catalogue.irlc.msu.ru/">http://catalogue.irlc.msu.ru/</a>	В тематическом каталоге можно найти дополнительные материалы по различным лексико-грамматическим темам, а также материалы для развития разных видов речевой деятельности. В него входят учебные материалы с сайтов, представленных в Общем каталоге учебных электронных ресурсов, а также авторские разработки педагогов.
	<b>Портал «Образование на русском»</b> <a href="https://pushkininstitute.ru/">https://pushkininstitute.ru/</a>	Образовательный портал для дистанционного изучения русского языка как неродного и иностранного. Пользователям портала из любой точки мира доступны сервисы изучения русского языка и повышения квалификации педагогов-русистов. Портал предоставляет возможность изучения русского языка по всем шести принятым в международной классификации уровням обучения языкам (A1-C2) с возможностью онлайн-тестирования на определение уровня владения языком.
	<b>Курс «Уроки сказки. Русский язык в сказках»</b> <a href="http://www.atmos-edu.ru/MEDIA/skazki_rudn/html5.html">http://www.atmos-edu.ru/MEDIA/skazki_rudn/html5.html</a>	Курс посвящен обучению, чтению литературы и развитию речи, а также формированию образов русского языкового сознания; курс адресован не только учителям русского языка, но и родителям, знающим русский язык и желающим помочь своим детям в его изучении.
	<b>Проект «Русский язык для наших детей»</b> <a href="http://rus4child.pushkininstitute.ru/#/">http://rus4child.pushkininstitute.ru/#/</a>	Проект содержит учебно-тренировочный контент и методические материалы для поддержки образовательной деятельности на русском языке.
	<b>Портал «Время говорить по-русски!»</b> <a href="http://www.irlc.msu.ru/irlc_projects/speak-russian/time_new/rus/course/">http://www.irlc.msu.ru/irlc_projects/speak-russian/time_new/rus/course/</a>	Курс охватывает лексический минимум в размере около 1000 единиц, содержит адаптированные тексты бытового, учебного и социально-культурного характера, направлен на развитие у учащихся понимания речи на слух, умений поддерживать простой разговор по-русски, выражать желание, просьбу, несогласие и т.д., вести беседы в соответствии с особенностями русского этикета.
	<b>Бесплатные рабочие листы для учителей русского языка как неродного</b> <a href="https://ru.lscollective.com/">https://ru.lscollective.com/</a>	Портал представляет собой огромную, постоянно пополняющуюся коллекцию материалов по русскому языку как неродному, на разные темы.
	<b>Русский язык как неродной: методика и ресурсы</b> <a href="http://inofon.spb.ru/">http://inofon.spb.ru/</a>	Портал для учителей и преподавателей русского языка как неродного. Здесь можно найти материалы для всех ступеней школьного образования.
	<b>Русский как второй.</b> <a href="http://www.russisch-fuer-kinder.de/">http://www.russisch-fuer-kinder.de/</a>	На сайте собраны практические разработки педагогов русского зарубежья. Игры и сборники заданий, раскраски и сценарии. Все предоставляется пользователям бесплатно.
	<b>BILINGUAL-ONLINE.NET</b> <a href="http://bilingual-online.net/">http://bilingual-online.net/</a>	BILINGUAL-ONLINE.NET является общедоступным независимым порталом по проблемам естественного билингвизма. На сайте представлена информация о ситуациях с преподаванием и изучением русского языка как второго. На сайте можно найти вебинары с интересными людьми, работающими в сфере билингвального образования, разработки уроков, дополнительных материалов к занятиям, информацию о новинках российских и зарубежных издательств по темам сайта.
	<b>Учим русский</b> <a href="http://rus.lang-study.com/">http://rus.lang-study.com/</a>	Сайт для изучающих РКИ, созданный студентами и сотрудниками филологического факультета Белорусского государственного университета.
	<b>Мультимедийный лингвострановедческий словарь</b>	Словарь предназначен для помощи изучающим русский язык как иностранный в усвоении слов и выражений, обладающих национально-культурным компонентом семантики. На сегодня Словарь содержит 1017 статей, 3954 мультимедийные иллюстрации, 483 интерактивные задания для уровней A1-C2. Словарь адресован тем, кто владеет русским языком на уровне не ниже А1.

**ональность** лексического и грамматического материала: здесь слова и грамматические формы усваиваются не в отрыве от их форм существования (употребления), а в речевой деятельности: учащийся знакомится с новым словом или грамматическим явлением, понимает его, тренируется в его использовании, выполняет какую-либо речевую задачу – подтверждает мысль, сомневается в услышанном, спрашивает о чем-то, побуждает собеседника к действию и в процессе этого усваивает необходимые слова или грамматические формы.

Мотивацией к использованию языковых средств в контексте ситуаций служит **беспереводной метод**. Этот метод предполагает, что объяснение материала происходит при помощи различных методов и приемов, способствующих пониманию и усвоению материала без перевода на родной/первый язык ученика (использование изобразительной наглядности, наглядности действием, звуковой и контекстуальной наглядности, толкование, использование синонимов (например, *товарищ* – это друг, *рынок* – это базар и т.д.), словообразовательный анализ (например, *светолюбивый* – любит свет)).

Также от учеников требуется владение **навыками работы с различными текстами** с глубоким пониманием прочитанного, умением работать с информацией разного характера, быстро читать и понимать тексты разной сложности, воспринимать информацию на слух, продуктивно работать с учебной и справочной литературой, успешно ориентироваться в информационных потоках (**формирование навыков чтения**).

Для учителю рекомендуется использовать не только повествовательные тексты (художественные тексты), но и тексты информационного характера: новостные материалы, статьи из газет, словарей, журналов и различных интернет-источников, описательные тексты, графики, инструкции и т.п.

Необходимо учить школьников разным видам чтения: ознакомительному, изучающему, просмотровому. Если читатель ставит перед собой задачу максимально полно понять содержание текста с возможным последующим воспроизведением его, то ему нужно овладеть приемами изучающего чте-

ния. Если нужно получить лишь самое общее представление о содержании текста, понять, о чем идет речь, то следует пользоваться приемами просмотрового чтения. Если же возникает необходимость выяснить, что именно пишется по интересующему читателя вопросу, то он применяет приемы ознакомительного чтения.

Ставя перед учащимися задачу – прочитать тот или иной текст, учитель должен максимально конкретизировать эту задачу, исходя из функций, которые присущи чтению как виду речевой деятельности.

Если задачи урока связаны с получением новых знаний, то чтение реализуется в познавательной функции. В таком случае задания будут связаны с поиском информации, ее осмыслением (*найти и прочитать то или иное определение; прочитать и перечислить все признаки изучаемого явления; прочитать и определить, где (когда, почему, зачем и т.п.) ...; прочитать и найти подтверждение (опровержение) того или иного положения и т.д.*). Выполнение таких заданий требует использования приемов изучающего и ознакомительного чтения.

Если задачей является выработка определенных навыков использования прочитанного материала, то здесь уместны задания следующего типа: *прочитать и определить, как нужно действовать в том или ином случае; прочитать и определить, что сделано неправильно и по какой причине; прочитать и составить план выполнения задания*. В данном случае учащийся должен пользоваться приемами ознакомительного чтения.

Если целью является воздействие на эмоциональную сферу учащихся, то следует показать им красоту и выразительность русского языка: осуществляется чтение отрывков из художественных произведений, проводится анализ употребления в них языковых средств. Для этого используются задания типа: *прочитать наиболее понравившиеся строки; выразить свое отношение к прочитанному; объяснить, каким образом автор добился выразительности текста; объяснить смысл того или иного выражения и т.п.*

С чтением и пониманием прочитанного, тесно связывается обучение письменной

речи. Текст выступает в качестве образца, подлежащего анализу и имитации. Технология обучения при этом подходит включает три этапа. *Первый этап* – чтение, осмысливание и анализ текста. В зависимости от дидактической задачи анализ может быть смысловым, композиционным, языковым, стилистическим. *Второй этап* – построение высказывания по аналогии со структурными единицами разных уровней, содержащимися в тексте-образце. При этом могут выполняться упражнения типа: заполнение пропусков, дополнение предложений; укрупнение единиц текста, объединение простых предложений в сложные, предложений – в абзацы; логическая перегруппировка предложений, абзацев; расширение – построение абзаца на основе ключевого предложения, создание текста на основе абзаца. *Третий этап* – написание учащимися самостоятельных письменных сообщений. Проверка и корректировка письменных работ осуществляется в основном учителем с учетом соответствия созданных произведений требованиям языковой правильности, нормативности, композиционной стойкости и стилистической выдержанности.

Учителю следует помнить, что письменная речь – это не только умение выразить свои мысли в письменной форме, но и умение общаться в письменной форме. При обучении письменной форме общения следует учитывать:

– *Содержание*: реализация функций письменного общения (запрос, передача, сохранение информации; обращение за помощью, эмоциональное воздействие, взаимодействие, деловая переписка и др.);

– *Выражение* (речевая форма), например, поздравительная открытка, телеграмма, записка, вывеска, этикетка, подписи к рисункам, объявление, рецепт, меню, реклама, приглашение, соболезнование, деловое письмо, благодарность, анкета и др.

– *Исполнение* (графика): приемы управления графическим исполнением письменно-го произведения.

Не менее важным навыком учащика является умение воспринимать на слух и понимать информацию в процессе общения (**формирование навыков слушания и понимания**). Учителю рекомендуется проводить обучение слушанию/аудированию в соответствии с определенной целью: обучение извлечению необходимой информации, обучение общему пониманию, обучение детальному пониманию и т.д.

Восприятие речи на слух осуществляется на основе следующих навыков (которые формируются у учеников в ходе выполнения упражнений на разных этапах работы с аудиотекстом: предтекстовый (до прослушивания), притекстовый (во время прослушивания), посттекстовый (после прослушивания). Учителю рекомендуется использовать следующие виды работ: прогнозирование (работа над словосочетаниями, в частности – ассоциативные тесты; прогнозирование по заглавию, по началу фразы и т.п.); узнавание (выделение в речи слов с определенным звуком, количеством слов, слов на одну тему, слов, имеющих один грамматический признак и т.д.); проговаривание (проведение упражнений в различном темпе с постепенным ускорением); анализ и синтез (восприятие текста целиком, затем по частям и опять полностью); восприятие содержания аудиотекста (составление плана, вопросов; формулировка выводов, оценки и т.п.);

Для обучения аудированию и для проверки аудитивных навыков можно использовать такие типы заданий: повторение учащимися высказанной учителем установки-задания; выстраивание фактологических цепочек из предложений текста; составление набросков плана; расположение пунктов плана в правильной последовательности; составление вопросов; выделение главной мысли; формулирование выводов по тексту; оценка поступков героя текста, его содержания; конспектирование, составление тезисов и др.)

Все вышеизложенное является базой для **формирования навыков говорения**. Учителю необходимо обеспечить речевую направленность обучения второму языку и тем самым способствовать развитию у школьников навыков диалогического общения (в пределах тематики и ситуаций общения, соответствующих возрасту), а также научить их создавать монологическое высказывание и при этом относить к предмету высказывания.

Учителю рекомендуется использовать взаимосвязанное и параллельное обучение диалогической и монологической формам общения, поскольку монолог в чистом виде реализуется не часто, тогда как в диалоге отдельные реплики зачастую представляют собой монологические высказывания. Обучение диалогической речи в условиях отсутствия языковой среды или ограниченных языковых контактов должно быть систематическим, целенаправленным, личностно ориентированным, приближенным к условиям реальной коммуникации. Для этого следует в процессе обучения создавать соответствующие учебно-речевые ситуации, с помощью которых не только формируются мотивация и готовность вступать в речевое общение, но и создается комфортная, благоприятствующая общению атмосфера, снимаются психологоческие барьеры. При ведении учащимися

Следует также учитывать особенности диалога: его ситуативность, неподготовленность (спонтанность), создание его в процессе непосредственного общения двух или

нескольких партнеров; возможную смену ролей; целенаправленность, мотивированность и обращенность к конкретному адресату каждой реплики; создание ее с учетом ожидаемой реакции собеседника; преимущественное использование определенных синтаксических конструкций (неполных, вопросительных, восклицательных предложений).

При обучении собственно монологической речи необходимо учитывать ее особенности. Это – коммуникативная направленность высказывания; тематичность; непрерывность; последовательность, логичность речи; относительная смысловая законченность; наличие определенных синтаксических конструкций (полных, развернутых повествовательных предложений). Ученики должны приобрести следующие навыки: рассказывать (информировать) о чем-либо; описывать что-то, кого-то; высказывать свое мнение о чем-то (ком-то); доказывать, объяснять что-то. В результате реализации таких целей, учащиеся создают речевые произведения типа: сообщение перед определенной аудиторией; выражение своего мнения; обоснование (аргументация) своего мнения.

Основные типы заданий, способствующие обучению монологической речи: рассказывание по вопросам, по плану; рассказывание по картинке, по серии картинок; сокращение высказывания; расширение высказывания; пересказ (максимально близкий к тексту, полный; выборочный; своими словами; с изменением ситуации, с изменением действующего лица, времени); пересказ с изменением речевой задачи и др.); высказывание в определенной ситуации (собственно коммуникативное задание), например: познакомь одноклассников со своей семьей; расскажи одноклассникам о своем друге, объясни, почему ты с ним дружишь; пригласи кого-то на...; опиши кого-то с определенной целью; выступи перед...; выскажи свое мнение о прочитанной книге, спектакле, кинофильме и т.д.

Для развития интереса учеников к овладению речевым умением необходимо постоянно обновление всех элементов учебного процесса (**принцип новизны**): новизна содержания материала, постоянная смена проблем обсуждения, предметов, взглядов и т.п.; новизна формы уроков: использование уроков-дискуссий, уроков-конференций, уроков-экскурсий и т.п.; новизна видов работ: смена уже известных видов работ и включение новых; новизна приемов работы (упражнений); новизна речевых партнеров (парная работа, групповая работа, проектная деятельность); новизна технических средств учения и иллюстративной наглядности.

Таким образом, при подготовке к уроку учитель должен учитывать следующее:

– при развитии речевого умения необходимо постоянное варьирование речевых ситуаций, связанное с речевым спланированием;

– речевой материал должен запоминаться непроизвольно, в процессе выполнения речевыми спланированием;

– повторение речевого материала осуществляется благодаря его постоянному включению в процесс общения на уроке;

– упражнения должны обеспечивать постоянное комбинирование, трансформацию и перефразирование речевого материала;

– содержание учебных материалов должно вызывать интерес учащихся прежде всего своей информативностью;

– необходима постоянная новизна всех элементов учебного процесса.

#### Актуальные вопросы для обсуждения

Во время проведения августовского совещания «Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации» в секциях, учителям русского языка как второго следует обсудить следующие вопросы:

1. Постановка целей урока в соответствии с ожидаемыми результатами, заявленными в стандарте, связь целей урока с его содержанием.

2. Возможности использования Интернет-ресурсов в обучении русскому языку как второму.

3. Эффективность использования мультимедийных средств обучения в практике преподавания русского языка как второго.

4. Использование мультипликационных фильмов в обучении детей русскому языку как второму.

5. Использование материалов электронных СМИ в обучении русскому языку в условиях отсутствия языковой среды.

6. Формирование функциональной грамотности чтения при обучении русскому языку как второму.

7. Ситуационные задачи и другие типы заданий для формирования языковых и речевых навыков учащихся.

8. Методические трудности при обучении русскому языку как второму: ошибки учеников и их причины как возможность корректировки учебного процесса

9. Учет региональных особенностей языковой ситуации как контекст обучения русскому языку в школах Кыргызстана

8.10. Изучение второго языка как основа для формирования многоязычного образования.

**БУЛАТОВА В.А.,  
ст.преп. Центра инновационных технологий по повышению квалификации преподавателей языков РИПКИПР при МОН КР**

В последние годы в нашей стране происходят значительные изменения, в том числе и в сфере образования. Наиболее важным этапом реформирования системы образования в Кыргызской Республике является принятие Стратегии развития образования до 2020 года.

Как известно, 2019 год был объявлен в Кыргызской Республике Годом развития регионов и цифровизации, в этом году августовские совещания учителей проходят по теме: «Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации». Русский язык в Кыргызстане играет социально-значимую роль, определяет общую стратегию обучения, воспитания и развития учащихся средствами учебного предмета в соответствии с целями изучения русского языка которые определены Государственным стандартом.

В 2019-2020 учебном году преподавание русского языка и литературы в школах с кыргызским языком обучения будет осуществляться в соответствии со следующими нормативными документами: Государственным образовательным стандартом среднего общего образования, предметными стандартами и с Базисным учебным планом на 2019-2020 учебный год.

В связи с внедрением госстандартов, государственная политика направлена на обновление содержания образования и использование новых методов и технологий обучения. Изучение русского языка и литературы должно обеспечить: формирования духовно развитой личности, развитие интеллектуальных и творческих способностей учащихся, постижение учащимися классических произведений русской и мировой литературы.

Особенность системы литературного образования учащихся в школе с кыргызским языком обучения заключается в параллельном изучении двух предметов - «Кыргызская литература» и «Русская и мировая литература».

Русская и мировая литература для учащихся-кыргызов-это во многом принципиально новая, иноязычная и инонациональная. Диалог культур предполагает поиск конкретных способов сопряжения родной и иноязычной литературы. Концепции этих предметов направлены на повышение качества школьного образования, воспитание гражданственности и патриотизма, формирование предметных компетентностей по русскому языку и литературе. В предметном стандарте по русскому языку были выделены следующие компетентности, которые являются ориентиром для учителей – русского языка в школах с кыргызским языком обучения.

**Языковедческая** – владение языковой системой, т.е. устройством языка, языковыми нормами, в том числе орографическими и пунктуационными.

**Речевая** – осуществление коммуникации в соответствии с речевой ситуацией и языковыми нормами, совершенствование своих речевых возможностей и обогащение словарного запаса.

**Социокультурная** – умение вести диалог с учетом национально-культурной специфики языка.

Ограничения, связанные с владением вторым языком, вызывают необходимость некоторого сокращения количества предлагаемых для изучения литературных произведений, а также изучение их во фрагментах. В связи с этим, при изучении литературного произведения выделяем специфические для классов с кыргызским языком обучения этапы:

1. Предварительная словарная работа;
2. Ориентация в тексте и первичное его восприятие;
3. Перечитывание и вдумчивое чтение с элементами анализа;
4. Побуждение учащихся к оценочным высказываниям.

**Основные стратегии оценивания достижений учащихся.** Оценивания проводятся с целью определения соответствия учебных результатов учащегося содержанию предметных стандартов.

Учителю необходимо использовать следующие виды оценивания: диагностическое, формативное, суммативное оценивание для своевременной корректировки обучения, внесения изменений в планировании, а для учащегося - улучшения качества выполняемой им работы. Учителю необходимо знать о том, что оценивается конкретная работа выполненная



## Рекомендации для учителей, преподающих литературу в 5-11 классах

В новом учебном году обучение предмету «Русская литература» в школах с кыргызским языком обучения будет продолжена по действующим учебным программам:

1. В 5-8 классах обучения проводятся по переизданным программам по русской литературе для школ с кыргызским языком обучения (сост.: Тагаева Г.С., Добаев К.Д. Нурматов А.М.);

2. В 9-11 классах обучения проводятся по программе (автор: Шейман Л.А. и др.) переизданной в 2016 году.

В целях повышения качества образованности учащихся в школах дополнительно можно рекомендовать проведение следующих мероприятий:

## Русский язык и литература

### В ШКОЛАХ С КЫРГЫЗСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

учащимися, а не уровень его способностей. Все виды работ оцениваются на основе четко разработанных критериев оценивания, являются обязательным и планируется учителем.

**Диагностическое оценивание** - это определение начального уровня сформированности компетенций учащегося. Оно проводится в начале изучения темы или в начале учебного года.

**Формативное оценивание** - это целенаправленный непрерывный процесс наблюдения за учением ученика. Оно является «неформальным» (чаще всего без отметочных) оцениванием и основывается на критериях, предполагает обратную связь.

**Суммативное оценивание** предназначено для определения уровня сформированности знаний, умений и навыков при завершении изучения темы, раздела к определенному периоду времени. Это оценивание проводится по результатам выполнение различных видов проверочных работ по русскому языку и литературе (теста, контрольной, исследовательской работы, сочинения, эссе, проекта, устной презентации и т.д). Отметки, выставленные за проверочные работы, являются основой для определения итоговых отметок.

#### Преимущества видов оценивания:

- обеспечение обратной связи и коррекция учебного процесса;
- получение информации о процессе учения с меньшими затратами времени;
- помогает установить хороший контакт с детьми и повышает эффективность преподавания и обучения;
- ученик наблюдает процесс собственного учения.

Учителям необходимо в учебном процессе умело применять виды оценивания.

В новом учебном году в соответствии с новыми стандартами, вводятся УМК нового поколения для 5-6 классов. На русский язык в 5-6 классах выделено по 2 часа в неделю, и обучение будет проводиться по новым программам и учебниками, авторами которых являются Н.П. Задорожная и Г.К. Таирова. Для учителей разработаны методические пособия. Предметными стандартами определены содержательные линии по классам, а также предметные компетентности и ожидаемые результаты. Ожидаемые результаты предметных стандартах измеряются и направлены на формирование ключевых и предметных компетентностей учащихся.

#### К примеру, учащийся 5 класса:

- Понимает основное содержание небольшого по объему текста;
- Понимают смысловые функции интонации;
- Составляет простой план сочинения;
- Объясняет лексическое значение слов;
- Использует синонимы, антонимы в речи;
- Различает изученные части речи по их морфологическим признакам;
- Правильно пишет изученные слова с непроверяемыми орографиями и др.

- Конкурсно-развлекательные программы;
- Музыкально-литературные вечера;
- Конкурсы, сочинения, эссе, посвященные знаменательным датам и дням рождения писателей и поэтов;
- Вечера, круглые столы, конференции и др.;
- Конкурсы по выразительному чтению произведений русских, мировых писателей и поэтов и др.

В 2019-2020 г. рекомендуется проводить традиционные декады, внеклассные мероприятия, посвященные юбилейным датам:

– 8 сентября- Международный день грамотности;

– 5 октября- Всемирный день учителя, утвержден ЮНЕСКО в 1994г.

– 26 ноября- Всемирный день информации. В 1992 году состоялся первый Международный форум информатизации

– 12 декабря- День рождения Ч.Т. Айтматова

– 21 февраля- Международный день родного языка

– 21 марта- Всемирный день поэзии

– 2 апреля- Международный день детской книги.

– Май- День славянской письменности и культуры.

Из учебных пособий, изданных в последние годы рекомендуется использовать:

1. Рабочие тетради для 5-6 классов (сост.: Тагаева Г.С., Алмурзаева С.А.)

2. Сборник диктантов и изложений для 5-8 классов (сост.: Тагаева Г.С. и др.)

3. Сборник текстов и изложений на русском языке 10-11 классы (сост.: О.Г. Симонова и А.В. Трусковец)

4. Сборник диктантов и изложений по русскому языку для 9-11 классов (сост.: Борчиева Б.Т., Тагаева Г.С., Бишкек 2010 год).

#### Количество часов по литературе для школ с кыргызским языком обучения на 2019-2020 учебный год.

Во время проведения августовского совещания в секциях, учителям русского языка и литературы в школах с кыргызским языком обучения предлагается обсуждение следующих вопросов:

Предметы	Классы						
	5	6	7	8	9	10	11
Литература	1	1	2	2	2	2	2

1. Решение вопросов устойчивого развития в преподавании русского языка в школах с кыргызским языком обучения (использование текста об устойчивом развитии, делать акцент на содержание биоразнообразия и охране окружающей среды, многообразие культур и гражданственность).

2. Применение новых образовательных технологий на уроках русского языка и литературы (из опыта работы учителя).

3. Проблемы формирования компетентностей на уроках русского языка и литературы в кыргызской школе - в чтении, письме, говорении, и аудировании.

4. Использование интернета и мультимедийных технологий на уроке.

5. Работа с текстом, как составная часть методики развития связной речи.

6. Тематическое планирование.

7. Методы оценивания достижений учащихся на уроке русского языка и литературы.

8. Принципы разработки критерии для оценки разных типов творческих работ учащихся по предметам.

9. Формирование у учащихся навыков работы с книгой и справочной литературой при подготовке творческих заданий.

10. ШМО. Площадка повышения качества преподавания русского языка (из опыта работы).

11. Применение современных методов развития диалогической и монологической речи учащихся.

12. Возможности технологии проектно-исследовательской деятельности учащихся по русскому языку.

13. Развитие межкультурной коммуникации на внеклассных мероприятиях по русскому языку и литературе.

14. Организация и проведение олимпиад и конкурсов по русскому языку.

15. Использование интеграции русского языка с литературой.

16. Создание мотивирующей обучающей среды по предмету.

17. Основные методы обучения русскому языку, как к второму.

18. Разное. Уточнение календарных, поурочных планов, мероприятий и тематик классных часов.

Г.Б. БЕЙШЕНАЛИЕВА,  
ст. преподаватель кафедры Ф.О  
К.Г.УСПЕЕВА,  
ст. преподаватель кафедры Ф.О

Августовские конференции педагогических работников этого года проходят по актуальной проблеме: «Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации», которая соответствует целям повышения качества образования. Особенность предстоящего учебного года в изучении русского языка в 5-6 классах школ с русским языком обучения заключается в смене парадигмы обучения, в основе которой лежит компетентностный подход и предметный стандарт. Для достижения целей стандарта общего среднего образования и предметного стандарта по русскому языку вводятся в процесс обучения новая учебная программа и учебно-методический комплекс.

Не во всех регионах существует естественная русскоязычная среда. В школах с русским языком обучения на русском языке в Кыргызстане обучаются не только носители русского языка как родного, но и представители других народов (киргизов, узбеков, таджиков, корейцев, украинцев, немцев, дунган, татар, уйгуров и др.). Таким образом, учащиеся классов с русским языком обучения в своем большинстве не являются носителями языка и, как следствие, имеют недостаточно сформированные речевые навыки. Это является барьером в использовании русского языка в освоении других школьных предметов. Сложившаяся ситуация требует целенаправленной работы по развитию речевой компетентности учащихся.

Задача изучения русского языка - это осуществление речевой и мыслительной деятельности в соответствии с языковыми и речевыми нормами, совершенствование коммуникативных умений и навыков на основе усвоенных знаний о языке и речи.

#### 5 класс результаты в области речевой компетентности

Виды реч. деятельности	Результаты обучения
Аудирование	- понимает основное содержание небольшого по объему учебно-научного, художественного текстов-100-150 слов; - выделяет основную мысль структурные части исходного текста.
Чтение	- правильно расставляет логические ударения, паузы в предложении и текста; - определяет тему, основную мысль текста; - выделяет в тексте главную и второстепенную информацию; - находит в предложении смысловые отрезки; - отвечает на вопросы по содержанию прочитанного текста; - подбирает заголовок, отражающий тему и основную мысль текста; - владеет ознакомительными и изучающими видами чтения;
Говорение	- создает устные высказывания на заданную тему, раскрывает ее основную мысль; - излагает подробно /скжато/ выборочно, в зависимости от коммуникативной задачи, прочитанный текст, сохраняя его строение, тип речи; - выражает свое отношение к предмету речи с помощью разнообразных средств и интонации.
Письмо	- излагает скжато или подробно, в зависимости от коммуникативной задачи, небольшой по объему текст, сохраняя его строение, тип речи; - составляет простой план сочинения и соблюдает его в процессе создания текста; - раскрывает тему и основную мысль собственного высказывания; - создает небольшие по объему тексты (сочинения- миниатюры) разных типов художественного и учебно-научного стилей на заданную тему.

В 7-11 классах по русскому языку продолжают работать по действующим учебным программам и учебникам. Учителям в этом учебном году следует обратить внимание на использование информационно-коммуникационных технологий, так как этот год - год цифровизации.

Учителя русского языка и литературы особое внимание должны обратить на систему оценивания достижений учащихся на уроках, тесно связанной с целями урока и методами и формами обучения. При оценивании учащихся учитель должен использовать различные виды, инструменты и техники оценивания.

#### Количество часов по русскому языку для школ с русским языком обучения на 2019-2020 учебный год.

Предметы	Классы	5	6	7	8	9	10	11
Русский язык		4	4	4	3	2	1	1



## Русский язык и литература в школах с русским языком обучения

Миссия предмета «Русская литература»:

- Современное школьное образование выполняет важнейшие воспитательные функции, являясь неотъемлемой частью общего процесса духовного развития народа. Качественное образование формирует интеллектуально развитую молодежь, от которой зависит буд-

оформление;

- за грамотность, т.е соблюдение орфографических, пунктуационных норм правописания.

**Концепция предмета опирается на следующие факторы:**

- 1) Читателепрентрический подход – это формирование культуры чтения учащихся, личностное восприятие литературного произведения;

- 2) Историко-функциональное изучение литературы – это работа с материалами, принадлежащими критикам, ученым, актерам, деятелям искусства;

- 3) Диалог между автором и читателем – это научить растущего человека вести «заочный» диалог «через текст» с автором, быть его полноценным участником- основная образовательная задача школьного курса литературы;

- 4) Возрастные особенности литературного развития;

- 5) Критерии отбора произведений для изучения;

- 6) Педагогический принцип поликультурности закладывает необходимость отражать в содержании образования элементы культур разных народов:

- гуманистическая направленность,
- высокая художественная ценность,
- эмоциональная наполненность,
- позитивное влияние на личность ученика,

- соответствие задачам его развития и возрастным особенностям,

- культурно-исторические традиции и опыт отечественного образования в Кыргызской Республике.

Цели и задачи изучения литературы в школах с русским языком обучения

- развитие компетентностно-грамотного читателя и культуры чтения художественных произведений;

- совершенствование эстетического восприятия художественной литературы, эстетического вкуса и художественных представлений, понятий и суждений;

- стимулирование разнообразных форм продуктивного читательского творчества.

**Задача учителя:**

- активизировать мыслительную деятельность учащихся при работе с текстом (сравнение, анализ, обобщение, оценка) для постижения смысла произведения;

- формировать интерес к чтению, потребность в чтении книг и осознание ценности чтения книг и их влияния на ценностные установки;

- создать условия для осмыслиения своеобразия русской литературы как словесного вида искусства с использованием этнокультурологического подхода;

Мы не должны забывать о том, что литература представляет собой скопище духовных ценностей, которые обладают силой художественного воздействия на читателя.

При оценивании ожидаемых резуль-

татов по литературе необходимо использовать технологию критериальной оценки всех ожидаемых результатов учащихся.

Для оценки необходимо разработать четкие критерии оценки, которые известны ученикам и совместно выработаны коллективно, соответствующим целям и содержанию образования, способствующим формированию определенной компетентности учащихся.

При оценке достижений учащихся используются разные группы заданий, с учетом:

- разной степени сложности решения поставленных задач;

- разной степени самостоятельности учащихся в ходе их решения.

Группа 1- задания на общую ориентацию в тексте, т.е. общее понимание того, что говорится в тексте, понимание основной темы и идеи.

Группа 2- задания на глубокое понимание текста, интерпретация и обобщение информации, формулирование более сложных выводов и оценочных суждений.

Группа 3- задание на применение информации в учебно-практических задачах и создание собственных текстов, выявление противоречивой, конфликтной информации, высказывание оценочных суждений и своей точки зрения о полученным сообщении.

Например: ожидаемый результат «Выразительно читает наизусть» можно считать очевидным, если учащийся достигает следующих критериев:

- 1) Твердо знает и читает стихотворение.

- 2) Правильно произносит слова и выражения.

- 3) Меняет интонацию, темп и ритм при чтении стихотворения.

- 4) Передает чувства, переживания героя.

- 5) Выражает свое отношение к теме, авторскому замыслу, образам.

Все выше перечисленные рекомендации необходимо учитывать учителям русского языка и литературы.

Рекомендуемые темы и вопросы для обсуждения на секциях учителей русского языка и литературы с русским языком обучения.

1. Приоритетные направления в методике преподавания русского языка и литературы в условиях введения Госстандарта К.Р.

2. Формирование предметных компетенций на уроках русского языка и литературы в контексте современных образовательных процессов.

3. Развитие языковой, речевой и социокультурной компетентности учащихся на уроке русского языка

4. Организация научно-исследовательской и проектной работы учащихся старшеклассников на уроках русского языка

5. Использование электронно-образовательных ресурсов на уроках русского языка в современной школе.

6. Особенности работы с одаренными детьми при подготовке к олимпиадам.

7. Использование электронно-образовательных и интернет ресурсов на уроках русского языка и литературы.

8. Проблемы выбора современного школьного учебника по русскому языку и литературе.

9. Современный урок словесности и развитие профессионального мастерства педагога (панорама опыта работы учителей с элементами мастер-классов, творческих мастерских).

10. Проблемы детского чтения и повышение уровня грамотности школьников в современных условиях.

11. Инновационный опыт учителей русского языка и литературы и современные подходы в работе ШМО.

12. Опыт разработки рабочих программ по предмету.

13. Методы оценивания достижений учащихся на уроке русского языка

14. Принципы разработки критериев для оценки разных типов творческих работ учащихся

15. Использование интеграции русского языка с литературой.

БЕЙШЕНАЛИЕВА Г.Б.,  
старший преподаватель кафедры

ФО

УСПЕЕВА К.Г.,  
старший преподаватель кафедры

ФО

**Актуалдуулугу**

Акыркы жылдарда коомчулукта терең саясий, коомдук-экономикалык жана коомдук-маданий өзгерүүлөр болгону белгилүү. Кыргызстандын бирдиктүү европалык билим берүү мейкиндигине умтуулусу англис тилин окутуунун максатын, маңзын жана мазмунун кайрандан кароого алып келди.

Кыргыз Республикасынын мектептеринде англис тилин окутуунун негизги максаты - окуучулардын англис тилди азыркы мезгилдеги маданий аралык барлашунун куралы катары билүүсүн өстүрүү болуп саналат. Башкача айтканда, англис тили төмөнкүлөрдүн негизинде окутуулуга тийиш: окутуунун бардык процесси коммуникативдик багытка негизделиши керек, кеп ишмердигинин түрлөрүн жана тилдин бардык аспекттерин интегралдаштырып окутууга, өтүлгөн материалды өздөштүрүүдө окуучулардын аң-сезимине жана активдүүлүгүне, көрсөтмө куралдардын бардык түрүн колдонууга. Бул нерселер окуучулардын инсандык өнүгүүсүнө салым кошо турган жана ар бир окуучунун жекече калыпташусунда окуу предметинин тарбиялык-өнүктүрүүлүк потенциал катары гуманисттик мазмундагы окутууну ишке ашырууга шарт түзөт.

**Маскеттери**

Программа жалпы окутуудагы жөнөндөрдү жана көндүмдөрдү, ишмердиктин жалпы ыкмаларын жана негизги компетенттүүлүктөрдү камтыйт.

- Чет тилди андан ары өнүктүрүү (сүйлөө, тилдик, коомдук маданий, компенсатордук, окуп үйрөнүүчүлүк);

- Өздүк жана кесиптик жөнөндөрдү аныктоого, коомго аралашууга тарбиялоо жана өнүктүрүү;

- Үйрөнүп жаткан тилде, анын ичинде, тандалган багыт боюнча долбоордук - изилдөө жана чыгармачылык ишмердүүлүк тажрыйбаларына көнүгүп үйрөнүү.

**Базистик окуу планындагы "Англис тили" сабагы**

2019-2020- окуу жылында англис тилин окутуу мурункудай эле "Билим берүү жөнүндө" Мыйзамга, жалпы орто билим берүү боюнча мамлекеттик стандарттарга, предметтик стандарттарка жана 2019-2020-окуу жылынын базистик планыны ылайык жүргүзүлөт.

Бул жаңы окуу жылында, 7-класстарга гана англис тили сабагы жумасына 3 saat болуп көбөйтүлдү. Ал эми, бардык башка класстарда сааттардын өлчөмү мурункудай эле өзгөрүүсүз сакталат.

Базистик окуу план боюнча, чет тили сабагында класс эки топко бөлүнүп окутулат. Мектеп-гимназияларда жана мектеп-лицейлерде лицейлик, гимназиялык компоненттер сакталып, кружок түрүнде етүлөт.

**Англис тили боянча китептер жана окуу-методикалык комплекстер**

2019-2020-окуу жылында Кыргыз Республикасынын мектептеринде жаңы методикалык комплекстер менен 7-класстар учун атайын иштелип чыккан англис тили китеби берилет. 7-класстын Англис тили боянча окуу китеби долбоордук иштерге жана жазып-үйрөнүү көндүмүн өстүрүүгө басым жасалғаны менен айырмаланат. Заманбап окуу-методикалык комплекс эл аралык байланыштын куралы катары англис тилин колдонуу көндүмдөрүн өстүрүп-өнүктүрүүгө багытталган, башкача айтканда, тил үйрөнүүн баардык төрт көндүмүн (угуу, сүйлөө, окуу жана жазуу) камтып, оозеки сүйлөшүү жөнөмүн күчтүүгө негизделген. Бир гана англис тилинен көнчүл бөлүнбестөн, окуучулар өзгөчө өз ата мекени жөнүндө (география, тарых, маданият ж.б.) да маалыматтарды ала альшат.

Андан тышкы окуучулар башка англис тилдүү өлкөлөрдүн маданият, искуство, спорт ж.б. баалуулуктары менен таанышышат.

Сунушталган заманбап окуу-методикалык комплекс негизги окуу китебинен, иш дептерлерден, мугалимдер үчүн методикалык окуу куралдардан, окуу китеби учун аудио материалдар менен дистрібьютерден турат. Окуу китеpterde балдардын жашына жараши оозеки баарлашуну чылдырган кызыктуу темалар берилген. Окуучулардын окуу процессине активдүү киришүүсүнө түрткү болуучу баарлашушылыштын мунөзүндөгү тапшырмалар көрсөттөлгөн.

Жумушчу дептерлери негизги окуу китебинде берилген лексика жана грамматикалык темаларды өздөштүрүүгө багытталган кошумча тапшырмаларды камтыйт. Жумушчу дептерлерди окуучу-

лар үйдө өз алдынча иштөөсү үчүн жана зарыл болгон айрым учурларда мугалим болуп дептерди класста иштетүүсү үчүн да колдонуу сунушталат.

Мугалимге арналган китепте окуу-методикалык комплекс менен иштөө боюнча методикалык сунушталар берилген. Ошондой эле, окуу китептеги бардык тапшырмалардын жооптору, жумушчу дептердеги көнүгүүлөрдүн жооптору жана ар бир чейрек үчүн текшерүү иштепчи жооптору менен киргизилген. Ал эми CD дисктерде, айрым тексттердин аудио жазуулары, окуу китептеги диалог менен көнүгүүлөр бар.

Бул окуу методикалык комплекстерди мектеп китептеканасынан же болбоосо төмөнкүү бардык тапшырмалардын алса болот [www.lib.kg](http://www.lib.kg) жана [www.arcus.kg](http://www.arcus.kg).

**3. Угуудан/окуудан кийинки(Post)**

Pre-During-Post формалары англис тилин үйрөтүүдө окуучуларга мотивация берүүгө жакшы жардам берет.

**Сүйлөө жана жазууга үйрөтүү**

Сүйлөө жана жазууга үйрөтүүдө ийгиликтерге жетишүү жекече жаш өзгөчөлүгүнө карабайт, ал мугалимдин окуутуу туура үшүтүрушуна, жөндөмдүүлүгүнө байланыштуу. Окуутууда ойду оозеки жана жазуу түрүндө билдириүүгө үйрөтүү тил менен баарлашуга таянууга тийиш. Окуучуларга мисалдарды, күтүлүүчү натыйжалардын моделдерин, негизги сөздөрдү, тезистерди, атапштарды жана башканды колдонуп даярдануусуна жетиштүү үбакыт берилши керек.

Мындан сырткары, ушул көндүмдөрдө өнүктүрүүдө, айрыкча, сүйлөшүүдө мугалим.

## АНГЛИС ТИЛИ



Андан тышкы, КР Билим берүү жана илим министрлигинин демилгеси менен 2018-жылы мультимедиалык окуу ресурстары чыккан: [www.ibilim.kg](http://www.ibilim.kg) жана [www.bilibulagyl.kg](http://www.bilibulagyl.kg).

Бул ресурстар жаны теманны түшүндүрүүдө алынган билимди интерактивдүү тесттер аркылуу текшерүүдө, ошондой эле кошумча материал катары да колдонулат. Салттуу жана инновациялык усуулдарды маалыматтык-компьютердик технология менен бирге колдонуул, мугалимдер өзүнүн сабактарын анык өнүктүрүүчүү, таанып билүүчү жана натыйжалуу кылышын үшүтүрсүз болот.

**Окуутуунун усуулдары жана формалары**

Окуу ишмердүүлүгүндө окуутуунун негизги формасы болуп сабак эсептөлөт, сабактын жүрүшүндө мугалим коюлган максатына жетүү үчүн окуу программасына дал келген, окуутуунун ар кандай усуулдарын колдонот. Окуутуунун салттуу түрлөрү менен бирге сабак долбоор формасында, талкуу формасында, сабак аралык интегралдаштырылган формада, бири-бирин окуу формасында болушу мүмкүн.

Сабакта заманбап окуутуунун төмөндөгүдөй усуулдары колдонуулушу мүмкүн:

- түшүндүрүүчү-иллюстрациялуу;
- проблеманы айтып баяндоо;
- изилдөө аралашкан метод (анын ичинде, мультимедиа жана интернет булактарын пайдалануу);
- баарлашшу методу;
- долбоордук.

**Үгүп жана окуп-түшүнүүгө үйрөтүү**

Угуу жана окуу баарлашунун негизин түзөт, ушуулар менен оозеки баарлашшу башталаат. Окуу үйрөнүү жана анып үйрөнүү баланын эске тутуу, керүү жөндөмдүүлүктөрүнүн өсүшүнө жардам берет жана булар окуу процессинде чоң маанигэ ээ. Угуу-түшүнүү жана окуутуун үйрөтүүдө салттуу түрдө сабакты үч этапта болуп окуутуунун максатка ылайык:

1. Угууга/окууга чейинки (pre)
2. Угуу / окуу убагындагы (During)

лим бүтүндөй класс менен фронталдык иштөөдөн баш тартуусу керек. Аны эки-экиден же топ менен иштөөгө алмаштыруусу керек.

Баарлашшу көндүмдөрүн өнүктүрүүдө мугалим тыкандык менен тапшырмаларды тандашы керек. Тапшырмалар топ менен жана экиден иштөөгө ылайыкталип, интерактивдүү болушу керек (сурал билүү, үйрөнүү, талкуулоо, салыштыруу ж.б.). Мугалим диалогду эле эмес, монологду жана ошондой эле алдын ала даярдаган жана мурдаттан даярдаган сөздөр менен сүйлөшүп баарлашуну да эске алыши керек. Жазуу сабагында жана ошондой эле сүйлөө сабагында окуучулар жуп менен иштей алышат жана жазуу ишин чогуу аткара алышат, бири-бирин баалашат, жазуу ишин жакшыртууда сунуш, көнеш беришет. Ушундай тапшырмаларды аткарууда окуучулар чыгармачылыкты жана өз алдынчалыкты үйрөнүштө жана окуу процессине активдүү катышуучулар боло алышат.

**Грамматикин окуутуун**

Жазуу жана оозеки баарлашуну катыштырууда грамматиканын жардамы менен камсыз кылынгандыктан, ал негизги маанинеги ээ.

Жаны грамматикалык структуралардын үстүндө иштөөдөгү негизги этаптар катары төмөнкүлөр эсептөлөт: грамматикалык теманы тааныштыруу жана аныбыштоо, жазуу/оозеки баарлашуну грамматикада турла колдонуп, көндүмдөрдү жана жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү.

Окуучулар тексттин мазмунун түшүнгөндүгүн текшерүү боюнча көнүгүүлөрдү иштешет. Ошондо гана мугалим кырдаалга жараши, тигил же бул грамматикалык структура боюнча жана анын түзүлүшү боюнча суроо берет.

Жаны грамматикалык структуралардын көнүгүүлөрдөн "жөнөкөйдөн тааталга" принципи менен болуш керек.

**Жалпы сунуштар:**

Окуучулардын кызыгүсүн арттыруу максатында мугалимге төмөнкүлөр сунуш кылышат:

- жаңы сөздөрдү үйрөтүүдө көрсөтмө куралдарды колдонуу (сүрөттөр, кыймыл-аракеттер ж.б.с.);

- сүйлөшүү көндүмүн өстүрүүчү интерактивдүү окуутуу ыкмаларын колдонуу (мээ чабуулуу, экиден жана топ менен иштөө ж.б.);

- логикалык жактан аяктоочу бөлүктөрдөн турган тексттерди окуутууда, "араа" жана "зигзаг" сыйктуу кызыгүсүн аткарууда;

- жаңы лексикалык бирдиктердин (сөздөрдүн) туура айтылышына өзгөчө көңүл буруу: ар кандай ыкмалар менен моделдештируу жана тилди жатыктыруу (хор менен кайталоо, жалгыз, топ менен, экиден иштөө ж.б.);

- тилди (сөздү) баамдо жана таанып билүүгө/баамчылыкка өбөлгө болуучу ар кандай суроолорду, тапшырмаларды жана көнүгүүлөрдү берип, окуучуларды окуу процессине активдүү катышууга тартуу;

- окуучуларды үй тапшырма аткарууда өзүн-өзү баалоого үйрөтүү, тесттин жыйынтыктарын анализдеөгө үйрөтүү жана ошондой эле өз абаалоого үйрөтүү (лексикалык материалдарды эске тутууда классташтар арасында расмий эмес тестирилөө, топто жана экиден иштөө ж.б.);

- агуул-үйрөнүү көндүмдөрүн өстүрүү, ал үчүн китепте берилген айрым (тааныш эмес) тексттерди мугалимдин үн чыгарып окуйт, бирок окуучулардын колунда бул тексттер болбошу керек;

- сабактарды пландоо процессине чыгармачылык менен мамиле кылдыруу, өтүлчүлөрдөн материалдын даярдык деңгээлине жараша тандоо жана убакытты туура бөлүштүрүү.

**Талкуулоо үчүн актуалдуулугу**

Август көнешмесинин натыйжалуу болушу үчүн, англис тилин окуутуунун абалы жана жакшыртуудагы жыйынтыктар, ошондой эле, билим берүүнүн санаариптештируу жоонча англис тилинин семинар, тегерек стол, презентациялар өткөрүп, доклад окуулар сунушталат.

**Талкуулоо үч**

**Актуальность**

Последние годы ознаменовались глубокими политическими, социально-экономическими и социокультурными изменениями в обществе. Стремление Кыргызстана интегрироваться в единое европейское образовательное пространство привели к переосмыслению целей, задач и содержания обучения английскому языку.

Основная цель обучения английскому языку в школах Кыргызской Республики - развитие у школьников способностей использовать английский язык как инструмент межкультурного общения. Другими словами, обучение английскому языку должно быть построено на: коммуникативной направленности всего процесса обучения, дифференцированного и ин-

тегрированного обучения всем аспектам языка и видам речевой деятельности, сознательности и активности учащихся в овладении материалом, использовании всех видов наглядности, что будет способствовать развитию личности учащихся, сможет привести к усилению гуманистического содержания обучения, более полной реализации воспитательно-развивающего потенциала учебного предмета применительно к индивидуальности каждого ученика.

**Задачи**

Программа предусматривает формирование у учащихся общеучебных умений и навыков, способов деятельности и ключевых компетентностей:

- дальнейшее развитие иноязычной коммуникативной компетенции (речевой, языковой, социокультурной, компенсаторной, учебно-познавательной);
- развитие и воспитание способностей к личностному и профессиональному самоопределению, социальной адаптации;
- приобретение опыта творческой деятельности, опыта проектно-исследовательской работы с использованием изучаемого языка, в том числе в русле выбранного профиля.

**Место предмета в базисном учебном плане**

В 2019-2020 учебном году преподавание английского языка по прежнему будет осуществляться в соответствии с законом «Об образовании», Государственным образовательным стандартом среднего общего образования, предметным стандартом и Базисным учебным планом на 2019-2020 учебный год. В этом учебном году количество часов по всех классах сохранится, кроме 7 класса, где количество часов увеличится до 3 часов в неделю.

Согласно Базисному учебному плану, при проведении занятий по предмету, класс делится на две группы. Для школ-гимназий и школ-лицеев сохраняются лицейский и гимназический компоненты, которые реализуются через кружковую работу.

**Учебники и учебно-методические комплексы по английскому языку**

В 2019-2020 учебному году в школы поступит учебник Английский язык 7 класс, который является логическим продолжением линейки современных учебно-методических комплексов, специально разработанных для школьников Кыргызстана. Отличительными особенностями учебника Английский язык 7 класс стало введение проектной работы и развитие навыков письменной речи.

Современные УМК позволяют развить навыки использования английского языка как средства межкультурного общения, то есть охватывают все четыре вида речевой деятельности (аудирование, говорение, чтение и письмо). Особое внимание уделяется тому, что учащиеся не только изучают английский язык, но и получают информацию о родной стране (её географии, истории, культуре). Кроме того, учащиеся знакомятся с культурой основных англоязычных стран, получают знания об общечеловеческих ценностях, знакомятся с миром искусств, миром спорта и т.д.

Современные рекомендованные УМК состоят из основных учебников, рабочих тетрадей, методических пособий для учителя, дисков с аудиозаписью материалов учебника. Учебники предлагаются учащимся интересные, отвечающие возрасту темы, в которых отражаются все виды речевой деятельности. Задания носят коммуникативный характер, что обеспечивает актив-

ное вовлечение учащихся в учебный процесс.

Рабочие тетради содержат дополнительные задания для освоения лексических и грамматических тем, рассматриваемых в основном учебнике. Учителю рекомендуется использовать рабочие тетради для самостоятельной работы учащихся дома, хотя учитель может по мере необходимости использовать задания, содержащиеся в рабочих тетрадях, и для работы в классе.

Книги для учителя содержат методические рекомендации по работе с учебно-методическим комплексом, а также ответы на все задания учебника, ответы на все упражнения рабочей тетради, контрольные работы по итогам каждой четверти и

и зрительную память, что так же важно в процессе обучения.

Урок, целью которого является развитие навыков чтения и аудирования традиционно разбиваются на три этапа:

1. До прослушивания/чтения (Pre)
2. Во время прослушивания/чтения (During)
3. После прослушивания/чтения (Post)

Внедрение формы Pre-During-Post для построения урока позволит повысить мотивацию учащихся к изучению английского языка.

**Обучение говорению и письму**

Успешность обучения говорению и письму зависит не только от индивидуально-возрастных особенностей учащихся, но и от умения учителя правильно организовать процесс обучения. Обучение выражению мыслей в устной и письменной форме должно основываться на языковой опоре. Ученики должны иметь возможность использовать пример, модель ожидаемого результата, ключевые слова, тезисы, заголовки и т.д., а также иметь достаточное количество времени на подготовку.

рисунки, мимику, жесты и т.д.);

- использовать приемы интерактивного обучения для развития разговорных навыков (мозговой штурм, работа в парах и малых группах, и т.д.);

- при чтении текстов, состоящих из логически завершенных частей, использовать приемы обучения в сотрудничестве, такие как «пила» или «зигзаг»;

- уделять особое внимание произношению новых лексических единиц: моделировать и отрабатывать произношение, используя разнообразные приемы (повторение хором, по одному, в группах, в парах и т.д.);

- активно вовлекать учащихся в процесс обучения при помощи разнообразных вопросов, заданий и упражнений, стимулирующих языковую догадку и когнитивную деятельность;

- привлекать учащихся к самооценке выполненного домашнего задания, анализу результатов тестирований, а также к взаимооценке результатов обучения (неформальное тестиирование одноклассников на запоминание лексического материала, выполнение групповой или парной работы и т.д.).

- развивать навыки аудирования: для этого некоторые из предлагаемых в учебнике текстов учитель может прочитать вслух; при этом учащиеся не должны иметь доступ к текстам.

- творчески подходить к процессу планирования уроков и распределять время и изучаемый материал в зависимости от уровня подготовленности учащихся.

**Актуальные вопросы для обсуждения**

В целях эффективности августовских совещаний, учителям английского языка рекомендуется проводить семинары, круглые столы, презентации/ публичные доклады о состоянии и результатах развития обучения английскому языку и о цифровизации образования.

**Предлагаются следующие актуальные вопросы для обсуждения:**

- Профессионализм, личностные особенности и коммуникативные навыки учителя

- Развитие педагогического потенциала молодых специалистов как фактор повышения качества образования

- Мотивация учителей английского языка через профессиональные конкурсы

- Формирование коммуникативных компетентностей на уроках английского языка

- Современные технологии обучения и оценивания

- Ожидаемые результаты при увеличении количества часов и изменении методики обучения в 7-классе

- Обзор учебников и пособий по английскому языку

- Цифровизация учебного, организационного процесса. Использование интернета, мультимедийных технологий, образовательных сайтов:

- а)увеличение числа школ, использующих мультимедийные технологии при обучении иностранному языку

- б) использование инновационного опыта школ, занимающихся экспериментальной и инновационной деятельностью

- ИКТ и цифровые образовательные ресурсы на уроке английского языка

- Принципы разработки критериев для оценки разных типов работ творческих работ учащихся

- Анализ результатов олимпиад, ОРТ

- Разное: уточнение различных мероприятий, тренингов, конференций, тематики классных часов и круглых столов.

**Список предлагаемых интернет ресурсов:**

- www.kao.kg
- www.edu.ru
- www.teachingenglish.org
- www.americanenglish.state.gov
- www.britishcouncil.org
- www.etprofessional.com
- www.fgos-spb.ru
- www.learn-english-today.com
- www.superteachertools.com
- www.englishtips.org
- www.stopenglish.org

**КОНОКБАЕВА Г.Э.,**  
**ст. преподаватель РИПК и**  
**ППР при МОН КР.**

**ЦУКАНОВА Н.Э.,**  
**ст. преподаватель ЦИТ.**



ответы к контрольным работам. CD диски содержат аудиозаписи некоторых текстов, диалогов и упражнений из учебников.

Учебно-методические комплексы можно получить в школьных библиотеках или получить с сайтов электронных библиотек www.lib.kg и www.arcus.kg.

Кроме того, по инициативе Министерства образования и науки Кыргызской Республики в 2018 году появились мультимедийные образовательные ресурсы www.ibilim.kg и www.bilimbulagy.kg. Ресурсы могут быть использованы на уроках для объяснения новых тем, для закрепления полученных знаний через выполнение интерактивных тестов, а также в качестве дополнительных материалов.

Совместная традиционные и инновационные методы с использованием информационно-компьютерных технологий, учителя смогут выстроить свои уроки таким образом, чтобы они стали по-настоящему развивающими, познавательными и результативными.

**Методы и формы обучения**

Основной формой организации учебной деятельности является урок в ходе которого учитель использует разнообразные методы для достижения поставленных им дидактических задач, определяемых требованиями учебной программы. Каждый урок тесно связан с предыдущим, является составной частью системы уроков по какой-либо учебной теме или по предмету в целом. Наряду с традиционными типами урок может иметь проектную форму, форму дискуссии, межпредметный интегрированный урок, урок-взаимообучение.

На современном уроке могут быть использованы следующие методы обучения:

- объяснительно-иллюстративный
- метод проблемного изложения
- частично-поисковый метод (в том числе с использованием мультимедиа и интернет-ресурсов)
- коммуникативный метод
- метод проектов

**Обучение аудированию и чтению**

Аудированию и чтение составляют основу общения, с них начинается владение устной коммуникацией. Обучение чтению и аудированию помогает развивать память ребенка и прежде всего слуховую

Кроме того, при развитии данных навыков, а особенно навыков говорения, учитель должен отказаться от фронтальной работы со всем классом и заменить ее на парную и групповую виды работ.

Для развития навыков говорения учитель должен более тщательно подходить к выбору заданий. Задания для групповой и парной работы должны быть интерактивными (спроси, узнай, обсуди, сравни и т.д.). Учитель должен помнить, что необходимо развивать не только диалогическую, но и монологическую речь, а также спонтанную и подготовленную виды речи.

На уроках письма, так же как и на уроках говорения, ученики могут работать в парах и создавать письменный продукт совместно, оценивать работы друг друга, давать советы и рекомендации по улучшению письменного продукта. В процессе выполнения таких заданий, ученики проявляют творчество и самостоятельность, а также становятся активными участниками учебного процесса.

**Обучение грамматике**

Грамматика имеет первостепенное значение, так как с ее помощью обеспечивается формирование устного и письменного общения.

Основными этапами работы над новыми грамматическими структурами являются: ознакомление, первичное закрепление, развитие навыков и умений использования грамматики в устном и письменном общении.

Учащиеся выполняют упражнения на проверку понимания содержания текста и только когда учитель видит, что основное содержание текста понято, учитель может наводящими вопросами обратить внимание на то в каких ситуациях используется та или иная грамматическая структура, а так же как она образуется.

Упражнения на закрепление новых грамматических структур должны варьировать, но неизменно следовать принципу «от простого к сложному».

**Общие рекомендации**

В целях поддержания интереса учащихся, учителю рекомендуется:

- использовать наглядность при введении новых лексических единиц (картинки,



За последние 10 лет в системе школьного образования Кыргызской Республики произошли большие реформы и изменения. Сегодня ученик нуждается в новых подходах при получении знаний. Поэтому обновления, происходящие в образовании, направлены на обеспечение потребностей учащихся. Наряду с этим эффективность и качество современной школы непосредственно связано с формированием компетентностей учащихся.

Процесс обновления школьного образования рассматривается еще с точки зрения оценивания нового мышления, понимания компетенций и компетентностей в обучении и воспитании, навыков деятельности при компетентностном подходе. Компетентностный подход на сегодняшний день рассматривается как естественный этап развития общеобразовательной школы.

С целью дальнейшего развития регионов и введения новых технологий в ежедневную жизнь общества Президент Кыргызской Республики объявил 2019 год Годом развития регионов и цифровизации страны. В Указе отмечается: «Цифровые технологии проникнут во все сферы жизни – образование, медицину, бизнес, туризм».

тивной доской. Учащиеся получают возможность рисовать на карте, размещать и передвигать надписи, делать пометки, показывать стрелочками пути перемещения войск.

При проверке усвоения материала и контроля знаний используются тесты и тренажеры. Тесты могут быть составлены учителем в программах Word или PowerPoint или взяты готовые с Интернет сайтов. Тесты бывают текстовые, предусматривающие несколько вариантов, в виде картинок, изображений, фотографий.

#### Виды Интернет тренажеров:

- тренажеры-презентации, предназначенные для демонстрации на интерактивной доске или экране. Они содержат серию вопросов. Каждый вопрос отображается на экране, учащиеся устно должны дать на него ответ. После получения нескольких ответов на экране высвечивается правильный;
- тренажеры-программы – предназначены для работы в онлайн режиме, содержат краткую информацию по изучаемой теме, серию заданий. В ходе работы учащийся вводит ответы к выполняемым заданиям. Производится автоматическая проверка ;

**В 2019-2020 учебном году преподавание предмета История в общеобразовательных школах будет опираться на следующие учебно-нормативные документы:**

• Предметный стандарт по Истории для 5-9 классов для общеобразовательных организаций.

• Мировая история. Программы для 7-11 классов общеобразовательных организаций.

• Программа по истории Кыргызстана для 5-9 классов общеобразовательных организаций.

• Базисный учебный план для общеобразовательных школ Кыргызской Республики 2019.

В 2019-2020 учебном году 5-6 классы продолжат обучение в соответствии с новым предметным стандартом, новой учебной программой и новым учебно-методическим комплексом. 5-6 классы изучают «Историю Кыргызстана и мировую историю» по учебникам О. Осмонова.

В 5 классах в первом полугодии изучается «Введение в изучение истории», в неделю 2 часа (32 часа), во втором полугодии – «Мировая история», в неделю

выпадают из поля зрения сторонников формационного подхода – ценности, национальные особенности, духовная жизнь;

• ставят в центр исследования человеческую деятельность и человека.

Одним из подходов в изучении исторических событий является мультиперспективность. В основе этого подхода лежит разъяснение исторических событий в разных перспективах, учитывая интересы религиозных групп, этнических меньшинств, других социальных слоев населения. Например, крестовые походы рассматривать как с точки зрения христианства, так и с точки зрения ислама, а Великие географические открытия – со стороны европейских стран и народов открытых земель. Мультиперспективность расширяет объем исторического анализа того или иного исторического события или явления, развивает мыслительные операции учащихся, знакомит их с разными позициями и учит толерантно относиться к этим мнениям.

Содержательные линии – это основные направления обучения, которые позволяют учителю и учащемуся увидеть предмет изучения в его целостности. Содержательные линии предмета История состоят из



# ИСТОРИЯ

2 часа (36 часов).

В 6 классах в первом полугодии изучается «Мировая история», в неделю 2 часа (32 часа), во втором полугодии – «История Кыргызстана», в неделю 2 часа (36 часов).

В 5-6 классах в классных журналах предмет «История» рассматривается как единый; запись в журнале делается на одной странице и оценки за четверть и итоговая оценка выставляется единой.

В 7-11 классах преподавание предмета Истории ведется по стандарту 2006 г., учебной программе 2014 г. и ранее изданным учебникам

В 7-11 классах изучается отдельно История Кыргызстана и Мировая история. В связи с этим, в классных журналах ведется отдельная запись каждого курса, и выставляются две оценки за четверти и в аттестате выпускников. Выпускники неполной и полной средней школы сдают Государственный экзамен только по истории Кыргызстана.

Олимпиадные задания по предмету История, задания Национального центра тестирования и Общереспубликанского тестирования и др. мероприятия по оцениванию учебных достижений учащихся охватывают содержание Истории Кыргызстана и Мировой истории.

Учитывая переход в 2018-2019 учебном году 5-6 классов общеобразовательных организаций на новый стандарт, основанный на компетентностной парадигме, учителям истории рекомендуется ознакомиться на сайте Министерства образования и науки Кыргызской Республики (<http://edu.gov.kg>) с Государственным образовательным стандартом и новым предметным стандартом по истории.

При изучении истории по новому стандарту и программе оптимальным является использование цивилизационного подхода, на основе хронологических, страноведческих и проблемных принципов. За счет сокращения материалов политической и экономической истории, значительно расширены материалы по исторической антропологии, мифологии, истории религии, культуры и искусства. В курсе истории Кыргызстана, особенно, в современный период введены материалы, учитывающие многонациональный и поликонфессиональный состав населения страны.

**Цивилизационный подход позволяет:**

- глубоко изучать историю конкретных обществ и народов во всем их многообразии и специфике;
- ориентирует на изучение тех сторон общественной жизни, которые обычно

Информационная технология обучения – это процесс подготовки и передачи информации обучаемому, средством осуществления которого является компьютерная техника (технические средства) и программные средства.

Компьютеризация позволяет оптимизировать труд учителя. В электронных носителях хранится огромное количество информации, готовые разработки уроков, на сайтах есть возможность использовать мультимедиа учебники, энциклопедии, справочники, тестовые программы. Информационные технологии существенно углубляют содержание материала, его изложение становится наглядным, образным, легко воспринимаемым. Методическая копилка учителя в электронном формате легко обновляется при изменениях в учебных программах, учебниках. Появляется возможность организации проектной деятельности учащихся под руководством учителя, устанавливаются межпредметные связи с информатикой, применение нетрадиционных методик обучения может оказывать влияние на формирование практических умений и навыков учащихся в освоении исторического материала.

**Информационные технологии, применяемые на уроках истории:**

- презентации, составленные при помощи программы Power Point;
- мультимедийные презентации, включающие видео, аудио, рисунки, фотографии, текст, анимацию, навигацию;
- мультимедийные карты по мировой истории, которые очень удобны в использовании, особенно в сочетании с интерак-

• тренажеры на сайтах – предполагает работу с ними в онлайн режиме. Учащийся регистрируется на сайте и выполняет серию заданий. Итоги выполнения работы сохраняются на сайте, и учитель может проверить результаты работы учащегося.

**Система Интернет тренажеров позволяет учащимся:**

- самостоятельно подготовиться к контролльному тестиированию;
- самостоятельно определять уровень подготовки и регулярно оценивать его результаты в процессе подготовки к тестиированию;
- эффективно использовать варианты тестов, структура которых соответствует содержанию предметных стандартов;
- быстро получать необходимые теоретические сведения, практические примеры и разъяснения к каждому тестовому заданию в процессе работы с тренажером;
- устранять пробелы при изучении дисциплины и закреплять полученные знания.

Впервые в Кыргызстане разрабатываются мультимедийные комплексы открытых образовательных ресурсов «Билим булагы». Этот сайт даёт возможность доступа учителей и учащихся 5-9 классов к дополнительным обучающим материалам по различным предметам на электронных носителях. Он способствует повышению мотивации учащихся к изучению школьных предметов, облегчает учителям поиск дополнительных источников при подготовке к урокам.

**Учебно-нормативные документы для учителей истории на 2019-2020 учебный год**

следующих компонентов:

1. Историческое время.
2. Историческое пространство.
3. Историческая динамика.
4. Исторические персонажи.

В историческом образовании предметные компетентности определены с учетом общего содержания предмета, функций, принципов, целей и задач. Предметные компетентности предмета Истории:

1. Хронологическая и картографическая.
2. Историко-цивилизационная.
3. Этнокультурная.
4. Социально-гражданская.

Сформированность у учащихся предметных компетентностей определяют ожидаемые результаты.

Основанное на компетентностном подходе образование привело к изменениям в системе оценивания учащихся. Для определения уровня сформированности компетентностей учащихся согласно Государственному и предметному стандартам применяются три вида оценивания. Особое место занимает формативное оценивание, которое применяется для определения прогресса учащихся с учетом индивидуальных особенностей усвоения материала (темп выполнения работы, способы освоения темы и т.п.), а также в целях выработки рекомендаций для достижения успеха. Учитель использует формативное оценивание для своевременной корректировки обучения, внесения изменений в планирование, а учащийся – для улучшения качества выполняемой им работы. Прогресс учащегося определяется как достижение определенных результатов, заложенных в целях обучения в рамках образовательных областей, на основании конкретной работы, выполненной учащимся. Отметкой в журнале учитель фиксирует наблюдения за индивидуальным прогрессом учащихся.

**Предлагаются следующие вопросы для обсуждения на Августовских совещаниях:**

Компетентностный подход в преподавании истории.

Использование современных педагогических технологий на уроках истории.

Эффективное использование современных информационных технологий, электронно-образовательных ресурсов на уроках истории.

Проектирование урока истории в соответствии с требованиями нового предметного стандарта.

Разработка рекомендаций и обмен опытом по подготовке учащихся к олимпиаде.

Система оценки качества обучения, как один из инструментов реализации новых стандартов.

**ШЕРГАЗИЕВ А.Ж.,  
заместитель директора РИПК и ППР  
ДОТАЛИЕВ А.К.,  
ст. преподаватель кафедры ППСГО  
АЗИМОВА М.Л.,  
ст. преподаватель кафедры ППСГО**



# ЧЕЛОВЕК И ОБЩЕСТВО



2019 год в Кыргызстане был объявлен Годом развития регионов и цифровизации страны. В Указе Президента страны отмечается: «Цифровые технологии проникнут во все сферы жизни – образование, медицину, бизнес, туризм...». В различные сферы деятельности человека внедряются инновации, которые ориентируют людей на новое развитие, совершенствование своих знаний, умений, компетенций. Система образования в этих условиях должна обеспечить обществу уверенный переход в цифровую эпоху. Цифровизация направлена на подготовку специалистов, которые востребованы на рынке труда, легко и свободно владеют мобильными и Интернет технологиями. Она обеспечивает непрерывное образование с помощью электронного обучения. Одной из целей цифровизации становится обеспечение широкой доступности к информационным ресурсам и использование цифровых технологий в образовательном процессе.

В рамках круглого стола «Развитие образовательной среды в условиях цифровизации страны» было предложено взять за основу пять принципов медиа и информационной грамотности, разработанных ЮНЕСКО.

**Принцип 1.** Информация, коммуникация, библиотеки, медиа, технологии, интернет должны использоваться обществом критически. Они равны по статусу, и ни один из этих источников не следует считать более значимым, чем другие.

**Принцип 2.** Каждый гражданин является создателем информации/знаний. Каждый имеет право на доступ к информации/знаниям и право на самовыражение. Медийная и информационная грамотность должна быть для всех – и для мужчин, и для женщин, и тесно связана с правами человека.

**Принцип 3.** Информация, знания и сообщения не всегда нейтральны, независимы или беспристрастны. Любая концептуализация, использования и применения MIL должна сделать это утверждение прозрачным и понятным для всех граждан.

**Принцип 4.** Каждый гражданин хочет получать и понимать новую информацию, знания и сообщения и иметь возможность на общение с другими, даже если он не выражает это стремление. Их права на это никогда не должны нарушаться.

**Принцип 5.** Медийная и информационная грамотность не приобретается одномоментно. Это постоянный и динамичный опыт и процесс. Его можно считать завершенным, если он включает в себя знания, умения и установки в отношении использования, создания и передачи информации, о медиа и технологического контента.

Школьные учителя, принимавшие участие на данном круглом столе предложили начать внедрять занятия по медиа и информационной грамотности на уроках «Человек и общество».

Именно на уроках этого предмета изучается развитие человеческого общества и место в нем человека. Он включает в себя духовную жизнь общества, познание, экономику, социальные отношения, политику, право. Его основной целью является формирование социально развитой личности, активно участвующей в общественной и политической жизни, способной к конструктивной социально-политической и экономической деятельности в современном обществе.

## Использование информационных технологий на уроках дает учащимся:

- возможность свободного выбора собственной траектории учения;
- предполагает дифференцированный подход к учащимся;
- повышает мотивацию;
- развивает у учащихся творческие функции мышления.

Методы, которые могут быть использованы на уроках «Человек и общество».

- работа с Интернет технологиями – путешествие по сети Интернет, поиск необходимой литературы и информации;

- метод проектов на уроках с применением средств Microsoft Office – создание баз данных, электронных таблиц по экономике;

- творческие задания с применением средств Microsoft Office – создание рекламных проспектов, бизнес-планов и т. д.;

- организация компьютерного практикума на уроках – деловые игры, составление кроссвордов, тестовые задания;

- проведение сетевых конференций на уроках по ло-

кальной сети или по сети Интернет.

Впервые в Кыргызстане разрабатываются мультимедийные комплексы открытых образовательных ресурсов «Билим булагы». Этот сайт даёт возможность доступа учителей и учащихся 5-9 классов к дополнительным обучающим материалам по различным предметам на электронных носителях. Он способствует повышению мотивации учащихся к изучению школьных предметов, облегчает учителям поиск дополнительных источников при подготовке к урокам.

**В 2019-2020 учебном году преподавание предмета «Человек и общество» в общеобразовательных школах будет опираться на следующие учебно-нормативные документы:**

1. Государственный образовательный стандарт школьного общего образования (2014);
2. Предметный стандарт по предмету «Человек и общество» для 5-9 классов (2015);
3. Программа для 5-6 классов по предмету «Человек и общество» (2019);
4. Базисный учебный план для общеобразовательных школ Кыргызской Республики на 2019-2020 учебный год.

Изучение предмета «Человек и общество» построено по концентрическому принципу, при котором содержательные линии раскрываются в трех контекстах: личном (связанном с самим учеником, его семьей, друзьями), социальном (связанном с местным окружением), глобальном (связанном с участием в жизни мирового сообщества). Таким образом, происходит постепенное повышение уровня познания окружающего социального мира, комфортная адаптация к изменяющимся условиям социальной жизни, приобретение навыков принятия решений, появление общественного интереса. Учебный материал выстраивается от простых обыденных знаний до фрагментов научных теорий по принципу расширения социума.

В 2019-2020 учебном году 5-6 классы продолжат обучение по утвержденным программам и УМК нового поколения. Обучение будет проводиться по учебникам, автором которых является О. Осмонов. Для учителей разработаны методические пособия.

Основная тема предмета «Человек и общество» в 5 классе – Человек и его ближайшее окружение (семья, друзья, школа, соседи и т.д.).

Основная тема предмета «Человек и общество» в 6 классе – Человек и его связи с обществом и местные сообщества.

Учитывая переход в 2018-2019 учебном году 5-6 классов общеобразовательных организаций на новый стандарт, основанный на компетентностной парадигме, учителям предмета «Человек и общество» рекомендуется ознакомиться на сайте Министерства образования и науки Кыргызской Республики (<http://edu.gov.kg>) с Государственным образовательным стандартом (2014) и предметным стандартом (2015).

В соответствии с новым стандартом цели и задачи преподавания предмета «Человек и общество» направлены на формирование компетентностей учащихся. Компетентностный подход выдвигает следующие требования: осведомленность учащихся последними новшествами, происходящими в обществе, использование социально-коммуникативных умений и навыков, саморазвитие, формирование у учащихся способностей решать возникающие проблемы. Эти требования реализуются через предметные компетентности. В соответствии с целями и задачами курса «Человек и общество» выделены три предметных компетентности:

1. Гражданственно-правовая.
2. Общественно-политическая. Экономическая.
3. Социально-коммуникативная.

Содержательные линии – это основные направления обучения, которые позволяют учителю и учащемуся увидеть предмет изучения в его целостности. Все многообразие общественных процессов сгруппировано в три содержательные линии:

1. Социализация.
2. Деятельность.
3. Регулирование.

Уровень овладения ключевыми и предметными компетентностями определяется через образовательные достижения учащихся.

Например, ученик 5 класса идентифицирует себя в отношении имени, национальности, принадлежности к определенному роду, оценивает уникальность свою и других людей.

На первом уровне он называет свое имя, национальность, рассказывает, чем отличается от других, называет своих бабушек, дедушек, свой род.

На втором уровне создает простой план рассказа о себе, о своем роде под руководством учителя, сравнивает людей по определенным признакам, обобщает сказанное, делает выводы об уникальности своей и других людей.

На третьем уровне самостоятельно выделяет признаки отличия людей друг от друга, подготавливает рассказ о

себе, об уникальности своей, и других людей, создает визитную карточку семьи

При компетентностном подходе главным является результат образовательных достижений учащегося, включающий уровень предметной обученности и сформированной компетентности – способности действовать в ситуации неопределенности на основе полученных знаний. Для реализации этого подхода и изменения образовательных достижений учащихся необходимо правильно поставить цели урока, которые ставятся через ожидаемые результаты предметного стандарта и только с позиции учащегося. Понимание учебной цели учениками позволяет им стать активными участниками урока, самим планировать и организовывать свою деятельность.

При изучении темы «Потребности человека» в 5 классе ожидаемым результатом является то, что учащийся характеризует материальные и духовные потребности человека (5.2.1.1.). Из этого ожидаемого результата определяем цели урока.

Цели урока	Индикаторы
Образовательная: получат информацию о многообразии человеческих потребностей, их видах и особенностях.	Перечисляет материальные и духовные потребности человека.
Развивающая: составят схему классификации потребностей человека, раскроют связь между потребностями и возможностями.	Строит иерархическую схему своих собственных потребностей
Воспитательная: стремление к разумным потребностям, осознанной мотивации потребностей.	В предложенных учителем ситуациях определяет, когда увеличение потребностей приводит к положительному результату, а когда – к отрицательному.

По теме «Правила поведения в обществе» учащиеся должны достичь двух ожидаемых результатов. 5.1.2.2. Объясняет, как появились моральные нормы, чем они отличаются от законов 5.3.3.1. Описывает свои права, определяет основные признаки справедливого общества

Цели урока	Индикаторы
Образовательная: познаются с моральными и правовыми нормами, правами и обязанностями.	Описывает моральные нормы и правовые нормы, перечисляет свои права и обязанности.
Развивающая: найдут сходство и отличие моральных и правовых норм, различат права и обязанности.	В приведенных учителем примерах определяет, какие поступки в большей степени регулируются морально, а какие – правом или одновременно и морально, и правом. В предложенном учителем тексте определяет, какие права человека были нарушены.
Воспитательная: формируют моральные качества, потребность в хороших поступках, уважительное отношение к правам других людей.	Приводят примеры различных жизненных ситуаций, связанных с категориями добра и зла.

При составлении календарно-тематического плана в первую очередь необходимо просмотреть стандарт и программу по предмету. На основании этих двух документов составляется планирование.

Оценивание образовательных достижений учащихся осуществляется тремя видами: диагностическим, формативным, суммативным.

Критериальное оценивание - это процесс соотнесения реально достигнутых учащимися результатов обучения с ожидаемыми результатами образования на основе выработанных критериях, оно направлено на мотивацию учащихся на достижение высоких результатов. Критерии – самый важный инструмент оценивания. Чем конкретнее представлены критерии оценки, тем лучше учащийся будет понимать, что ему нужно сделать для успешного выполнения задания.

**Предлагаются следующие вопросы для обсуждения на Августовских совещаниях:**

1. Задачи предметных стандартов нового поколения, учебных программ и переход к УМК.
2. Мультимедийные средства на уроках «Человек и общество».
3. Использование электронно-образовательных ресурсов на уроках «Человек и общество».
4. Постановка целей урока в соответствии с ожидаемыми результатами предметного стандарта «Человек и общество».
5. Методы оценивания достижений учащихся на уроке «Человек и общество».
6. Принципы разработки критерии для оценки разных типов творческих работ учащихся.
7. Компетентностный подход в преподавании предмета «Человек и общество».
8. Усиление роли социально-экономического и правового образования.

ШЕРГАЗИЕВ А.Ж.,  
заместитель директора РИПК и ППР  
ДОТАЛИЕВ А.К.,  
ст. преподаватель кафедры ППСГО  
АЗИМОВА М.Л.,  
ст. преподаватель кафедры ППСГО

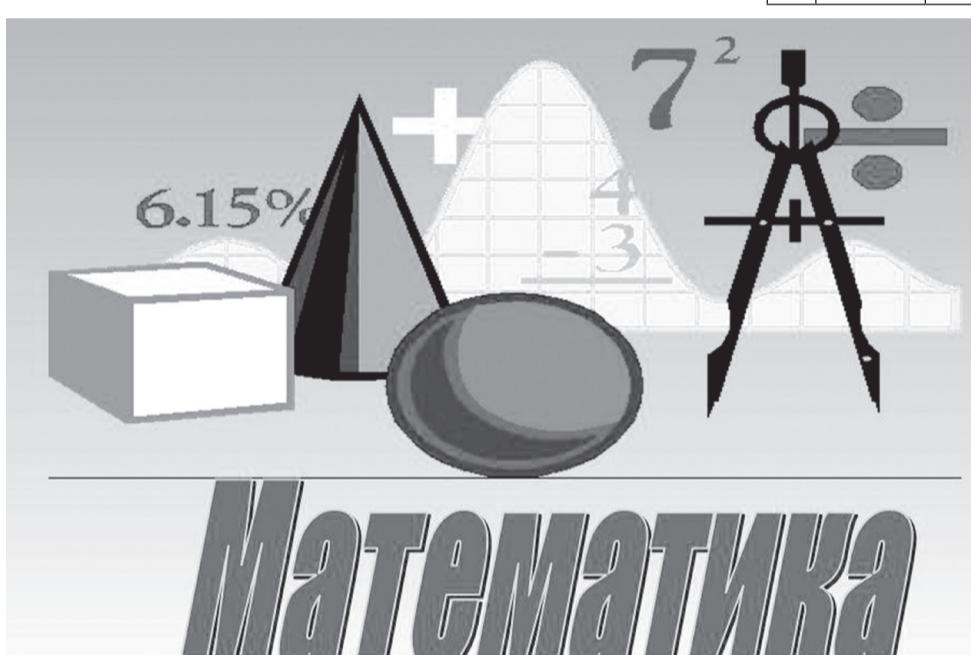
**Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан бекиген жалпы билим берүүнүн мамлекеттик стандартынын негизинде 10-11-класстар учун математика боюнча предметтик стандарт (2017-ж.) жана окуу программасы түзүлөн. Азыркы күндө алардын окуу китечтери жазылып, пилоттук мектептерде сыйнактан өткөрүлүүдө.**

2019-2020-окуу жылында математика предметтерин окутуу өткөн жылында эле колдонулган окуу программаларынын жана окуу китечтеринин негизинде жүргүзүлөт. Тактап айтканда, математика жумасына 4 сааттан окуутлат. 7-класста математиканын бир сааты геометрияга берилген.

Учурда окуучулардын жалпы жана предметтик компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу маселеси катуу коюлууда. Компетенттүү окуучуну компетенттүү окуу гана окута алат. Ошондуктан мугалимдин кесиптик-технологиялык компетенциясы менен окуучунун өз алдынча билим ала билүү, аны турмуштук көйгөйлөрдү чечүүтөн колдоно билүү компетенциясын бирдикте кароо милдети коюлат. Буларды жалпылап айтсан таалым-тарбияя компетенттүү мамиле жасоо деп аталаат.

**Математика мугалиминин жалпы адистик компетенттүүлүктөрү:**

- Социалдык-экономикалык, маданий компетенттүүлүк (улуттук тил, адабият (коммуникация), философиялык, социологиялык, маданият таануучулук, саясат таануучулук, дин таануучулук, экономикалык, дene тарбиялык, этикалык, эстетикалык).



- Илимий теориялык компетенттүүлүк (математикалык, физикалык, химиялык, биологиялык, астрономиялык, дүйнөнүн илимий сүрөттөлүшү, табигый билимдердин философиясы жана тарыхы).
- Психологиялык -педагогикалык компетенттүүлүк (жалпы педагогикалык, жалпы психологиялык, Кыргызстандагы жана чет өлкөлөрдөгү билим берүү системасы, мектеп, үй-бүле, коомчулуктун биримдиги, психопедагогикалык илим изилдөө иштери, педагогикалык чеберчилик, мектеп таануу, билим берүүнүн философиясы жана тарыхы),
- Кесиптик-технологиялык компетенттүүлүк (предметти терең билүүсү, окуутунун максатын жана милдетин аныктоо, окуутунун мазмунун жана көлемүн аныктоо, окуу принциптерин ишке ашыруу, окууту методдорун тандоо жана колдонуу, каражаттарды тандоо жана колдонуу, окууту шарт түзө билүү, окуучулардын окуу иштерин уюштуруу, класстан жана мектептен тышкылар иштерди уюштуруу, окуучулардын билимдерин, билгичтикерин, компетенттүүлүктөрүн текшерүү, өз ишин жыйынтыктоо жана баалоо).

Мамлекеттик стандартта окуучулар ээ боло турган негизги компетенттүүлүктөр көрсөтүлгөн, ал эми предметтик стандартта конкреттүү предметтик, башкача айтканда, окуучулардын математика боюнча ала турган компетенттүүлүктөрү иштелип чыккан.

Окуучунун компетенттүүлүгү - алган билимин, окуудан жана жашаодон алган тажрыйбасын, билгичтикерин реалдуу турмушта пайдалы болгон көйгөйлүү маселелерди чечи билүү жөндөмү.

**Окуучулар ээ боло турган жалпы компетенттүүлүктөр:**

- маалыматтык компетенттүүлүк (маалыматты түзүү, сактоо, берүү, мурда түзүлгөн жана керек болгон маалыматты издеэ, табуу, кабыл алуу, иштетүү, жыйынтыктоо, сактоо, пайдалануу);
- социалдык-коммуникативный компетенттүүлүк (кайсы бир маселелер боюнча билимге ээ болуу, аны колдонуу боюнча өз оюн, көз карашын башкалардын ойлору, көз карашы менен айкалыштыра билүү даярдыгы);
- өз ишин уюштуруу жана маселелерди чечүү компетенттүүлүгү (окуу жана башка иштердин максатын түшүнүү, ага жараша жасалуучу аракеттерди тандоо, аракеттин удаалаштыгын аныктоо, аракетти аткаруу, максатка жараша милдеттерди көй билүү, аны чечүүнүн оптималдуу жолдорун табуу, маселени чечүү, жыйынтык чыгары билүү).

**Математиканы окууту процессинде калыптандырылуучу предметтик компетенттүүлүктөр:**

- ээ болон билимдерин жана билгичтикерин практикада жана күнүмдүк турмушта пайдалануу;
- жөнөкөй математикалык моделдерди куруу жана изилдөө;
- статистикалык мунездөгү маалыматтардын талдоосу, график, диаграмма түрүндөгү реалдуу сандык көрсөтүчүлүктөрдү талдоо.

Математика боюнча бул предметтик компетенттүүлүлүктөрдүн ар бири өз кезегинде тиешелүү түрдө жогорудагы үч негизги компетенттүүлүктүн калыптанышына салым кошот.

**Өзөктуү жана предметтик компетенттүүлүлүктөрдүн байланышы:**

Билим берүүдөгү заманбап маселелерин чечүүнүн бирден-бир шарты окуучулардын билим берүүчү өзөктуү компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу болуп эсептелет. Мында негизги ролду математика ойнотт.

Математика окуу предмети катары өзөктуү компетенттүүлүктөрдү калыптандырууда белгилүү каражаттар жана мүмкүнчүлүктөрдө ээ.

Математика же анын усулдары бар болбогон бир дагы предметти жолкутурууга мүмкүн эмес. Математиканын обьектителеринин образдары окуучуларды күнүмдүк турмушта курчап турат. Математика формуулаларды жөн гана эстеп калып, аны кайра айтып берүүгө гана эмес, талдоо, колдонгон формуулалардын маңызын түшүнүү, маселелерди, тенденмелерди, тенденмелер системаларын чыгаруунун ыкмаларын рационалдаштыруу жөндөмдүүлүгүн калыптандырат.

#### Өзөктуү компетенттүүлүктөр:

- Маалыматтык компетенттүүлүк;
- Социалдык-коммуникативный компетенттүүлүк;
- Өзүн-өзү уюштуруучулук жана кейгөйлөрдү чечүү компетенттүүлүгү.

Математика курсун окуутту белгиленген окуу программасынын негизинде жүргүзүлөт. Базистик окуу планында математика сабагын окууттуу теменкүдөй сааттар белгүштүрүлөт.

№	классы	алгебра		геометрия	
		1-жарым жылдык	2-жарым жылдык	1-жарым жылдык	2-жарым жылдык
1	5	4	4		+
2	6	4	4		
3	7	3	2	1	2
4	8	3	2	1	2
5	9	2	3	2	1
6	10	3	2	1	2
7	11	2	3	2	1

Математика сабагын окуутуда өзгөчө көнүл белгүчүү маселес катары жаңы ойлонмук идеялардын пайда болусуна шарт түзүү - бул өз негизги кейгөйлүү маселе деп кароо болот.

Окуучунун өз алдынча ойлоно билүүсү, математикалык маселени жаратып алатулаштыруу.

Ошол эле мезгилде окуучунун чыгармачылык менен ой жүгүртүүсүн калыптандыруу жана өнүктүрүү негизги маскат катары кароо максаттык шарт болуп санаат.

Окуучунун түрдүү жана математикалык маселелерди алып чыгуусуна өбөлгө болушубуз керек. Андыктан окуучу менен тыгыз байланышта болушубуз зарыл.

Ал эми өз кезегинде окуучу да чыгармачыл көнен ойлоно алган инсан болууга умтуулусу керек. Демек, жаңыны жаратуу үчүн жаңыча ой жүгүртүү керек экендиги талашсыз.

Ар бир окуучунун жеке инсандык сапатына баа берүү, анын илимий жана ошол эле мезгилде турмуштук максатына жараши иш алып барганыбыз да туура болоор эле.

Илимде ар бир окуучуну же адамды жеке инсандык сапатына баа берүү, анын илимий жана ошол эле мезгилде турмуштук максатына жараши кандай сабак етүп, туура тарбиялоо керек?

Быйылкы окуу жылында математика сабагы боюнча 5-6-класстарга жаңы окуу китебинин кириши жана ал окуу китечтеринин жетишсиздиги кейгөйлөрдү жарратпай койгон жок.

Былтырыкы окуу жылынан бери белгиленген стандарттын жаңы предметтери, жаңы окуу программалары жана окуу-методикалык комплекстери боянча ишке ашырылуда.

**Бул учурда окуучулардын билим берүүнүн күтүлгөн жыйынтыгына, о.з. аларды обьективдүү жана ыкчам баалосуна өзгөчө көнүл буруу зарыл. Ошентип, 5-11-класстардын «Математика» предмети боюнча билим берүүчү айрым сунуштары катары төмөндөгүлөрдү карасак болот:**

1. Окуучулардын рефлексиялык билгичтикерин өнүктүрүү - өзүнө «сырттан», «башка бирөөнүн көзү менен» карай билгичтиги; өзүнө эзүү контролдоо жана эзүн-өзү баалоо көндүмдөрүн жакшыртуусу, акырындан обьективдүү жана туура өзүн-өзү баалоосуна жакындоосу. Окуучунун жеке жетишкендиктерин биргелешип (мугалим-оючуу, окуучу-башка окуучулар) баалоо методун, анын мүмкүнчүлүктөрүн көлөчкөтөк колдонуусу.

2. Математикалык маселелерди чыгарууда атайын ыкмаларды колдонуусу;

3. Геометриялык обьектилерди таанып билүүсү жана баяндоосу, о.з. геометриялык чоңдуктар менен жөнөкөй операцияларды жүргүзүүсү.

Окуучулар жаңы билимдерди өздөштүрүү максатында мугалимдин негизги милдети окуу процессин окуу материалын чыгармачылык менен кабыл алуусун калыптандырылганда кылышпайштуруулугу болуп санаат.

Заманбап сабак - бул мугалим окуучунун инсандык касиетин өнүктүрүү үчүн, акылынын активдүү өсүшү үчүн окуучунун өз алдынчалуулугун, ар кандай чыгармачыл иштерди изилдөөсүнө бардык мүмкүнчүлүктөрдү колдонуп өткөн сабак.

Биздин өлкөдө «өмүр бою билим алуу» милдети коюлган. Ошондуктан, окуучулар билимди өз алдынча изденип алуусу, ар кандай тарамдарды боюнча алган маалымат менен иштей билүүсү, жаңы көндүмдөрө өз болуусу, алынган билимдеринен да маанилүү. Анткени алар билим алуу жана алган билимдерин жакшыртуу менен өмүр бою алып болушат.

**Математика мугалимдери үчүн талкууга сунушталган маселелер:**

- Сабактын максатын кантит формулоруу кылуу керек жана ал максатка жетүүнү камсыздоо;
- Окуу материалын тандап алуу жана аны дидактикалык багытта иштеп чыгуу;
- Окуучунун методдорун жана каражаттарын тандап алуу;
- Өзүндүн ишмердүүлүгүндө жана окуучулардын ишмердүүлүгүн уюштуруу;
- Бул компоненттердин бардыгынын өз ара байланыштарын уюштуруулуп белгилүү илимий системасына жана баалуулук ориентациясына кантит жеткирүү керек.

**БАЕТОВ А.К., ф-м.и.к. т; 0772 72-51-22**

**На основе утвержденного правительством КР государственного стандарта созданы предметный стандарт и учебники программы по математике. В данное время некоторые написанные учебники апробируются в pilotных школах.**

В 2019-2020 учебном году обучение предмета математики планируется проводить на основе прошлогодней учебной программы и учебников по математике, т.е. для предмета математики выделено 4 часа. С 7 класса 1 час выделен на геометрию.

В данное время ставятся задачи формирования общей и предметной компетентности учеников. Компетентного ученика может учить только компетентный учитель. Поэтому профессионально-техническая компетенция учителя и компетенция учеников самостоятельного образования применяется для решения задач, встречающихся в жизни. Их нужно рассматривать вместе. Все это называется компетентным отношением к воспитанию учеников.

Компетенция – это готовность (способность) ученика использовать усвоенные знания, учебные умения и навыки, а также способы деятельности в жизни для решения практических и теоретических задач.

Компетентностный подход является одним из направлений обновления образования в стратегии модернизации содержания общего образования Кыргызстана. Предполагается, что в основу обновленного содержания общего образования будет положено формирование и развитие ключевых компетентностей учеников.

Компетентностный подход не отрицает значения знаний, но он акцентирует внимание на способности использовать полученные знания (с помощью ключевых компетенций информационных, коммуникативных, и др.).

Под ключевыми компетентностями понимается способность школьников самостоятельно действовать в ситуации неопределенности при решении актуальных для них проблем.

По результатам исследования PISA большое число стран показало невысокие результаты уровня математической грамотности учащихся (это касается и наших учащихся), что привлекло повышенное внимание в мире к проверке компетентности выпускников школы в области математики.

# Математика

Таким образом, профессионально компетентным можно назвать учителя, который на достаточно высоком уровне осуществляет педагогическую деятельность, педагогическое общение, достигает стабильно высоких результатов в обучении и воспитании учащихся. Развитие профессиональной компетентности – это динамичный процесс усвоения и модернизации профессионального опыта, ведущий к развитию индивидуальных профессиональных качеств, накоплению профессионального опыта, предполагающий непрерывное самообразование, саморазвитие и самосовершенствование педагога.

#### Деятельность учителя при этом должна быть направлена на:

- использование в работе интерактивных технологий;
- проведение нестандартных уроков;
- организацию исследовательской работы;
- стимулирование самообразовательной деятельности учеников;
- отслеживание динамики развития учащихся;
- пропаганду достижений науки и культуры;
- подбор заданий, которые требуют использования дополнительных источников информации;
- проведение консультаций по поиску необходимой информации;
- обучение приемам составления плана, написанию конспектов, умению выделять главное;
- подготовку заданий творческого характера;
- стимулирование высказывания собственных мыслей;
- использование диалогических методов в работе;
- разработку заданий разного уровня;
- создание проблемных ситуаций;
- внедрение методов самооценки и взаимопроверки;
- организацию работы в парах и группах переменного состава и др.

#### К профессионально-педагогическим компетенциям относят:

- Социально – психологическая компетенция.
- Общепедагогическая профессиональная компетенция.
- Предметная компетенция.
- Управленческая компетенция.
- Рефлексивная компетенция.
- Информационно – коммуникативная компетенция.
- Компетенция в сфере инновационной деятельности.
- Креативная компетенция.

В государственном стандарте показаны основные компетентности, получаемые учениками, а в предметном стандарте разработаны конкретные предметные компетентности, в том числе и по математике.

Компетентность ученика – это способность решения задач, встречающихся в жизни, с помощью полученных знаний и опыта.

#### Общие компетентности, получаемые учениками:

- Информационная компетентность (создание, сохранение и передача информации, нахождение, обработка и использование созданной и научной информации).
- Социально – коммуникационная компетентность (получение знаний по каким-то задачам и готовность объединить свое мнение с мнениями других).
- Компетентность организации своего дела и решения задач (понимание целей учебных и других работ, выбор методов достижения этих целей, постановка задач относительно поставленных целей и нахождение оптимальных путей решения этих задач).

#### Предметные компетентности, формулируемые в процессе обучения математики:

- Использование на практике и в жизни полученных знаний и умений;
- Построение простых математических моделей исследования;
- Разбор информации статического характера, построение графиков, разбор реальных цифровых показателей в виде диаграмм.

Каждый раз, используя эти предметные компетентности по математике они в свою очередь способствуют формированию трех выше приведенных компетенций.

#### Связь ключевых и предметных компетентностей.

Одним из условий решения современных задач образования является формирование ключевых образовательных компетенций учащихся. Большая роль при этом отводится математике.

Математика, как учебный предмет, располагает определенными средствами и возможностями в формировании ключевых компетенций. Трудно представить, хотя бы один учебный предмет, где не присутствует математика и ее методы. Образы математических объектов окружают учеников в повседневной жизни. Математика учит не только простому запоминанию формул и их воспроизведению, но и формирует способности анализировать, понимать сущность применяемых формул, рационализировать способы решений задач, уравнений, систем уравнений. Изучение математики предполагает умение различать аргументированные утверждения от бездоказательных, умение оптимизировать

преодоления. Самоконтроль, взаимоконтроль, рефлексия – это деятельность, которая позволяет формировать данный аспект.

Преподавание курса математики проводится по утвержденной учебной программе. Для предметов курса математики рекомендуется следующее распределение часов:

Урок математики в базисном учебном плане:

классы	математика	алгебра		геометрия	
		В течение года	1-полугодие	2-полугодие	1-полугодие
5	4				
6	4				
7		3	2	1	2
8		3	2	1	2
9		2	3	2	1
10		3	2	1	2
11		2	3	2	1

Особое внимание надо обратить на поддержку идей, способов мыслительной деятельности ученика, поиска различных возможностей решения задач. Приобщая школьника к творческой деятельности, надо использовать различные формы инновационной работы, основанные на личностно - ориентированном взаимодействии с обучающимися.

Каждый ребенок – уеникан, один схватывает материал на лету, другому нужен месяц, третьему полгода, четвертый не воспринимает совсем.

Особенностью уроков математики в этом году является то, что предложенные новые учебники для 5-6 классов и их нехватка, создали новые проблемы.

В предстоящем учебном году обучение математике в этих классах осуществляется по новым предметным стандартам, новым учебным программам и УМК, которые основываются на компетентностном подходе. Особое внимание при этом необходимо уделить ожидаемым образовательным результатам учащихся и возможностям их объективного и оперативного оценивания. Так, среди некоторых образовательных результатов обучения учащихся по предмету «Математика» в 5-11 классах могут выступать:

Развитие рефлексивных умений учащихся – умения смотреть на себя «со стороны», «чужими глазами»; совершенствовать навыки самоконтроля и самооценки, с постепенным приближением к объективной, адекватной самооценке. Использовать метод совместных (учитель-ученик; ученик-другие ученики) оценок собственных достижений школьника, возможностей и перспектив его развития.

Использование отдельных методов при решении математических задач.

Распознавание и описание геометрических объектов и проведение простейших операций с геометрическими величинами.

Основной из главных задач учителя является организация учебной деятельности таким образом, чтобы у учащихся сформировались потребности в осуществлении творческого преобразования учебного материала с целью овладения новыми знаниями.

Современный урок – это урок, где учитель использует все возможности для развития личности ученика, его активного умственного роста, где присутствуют: самостоятельный поиск учащихся, их исследования и различная творческая работа.

В нашей стране, в нашем обществе жизнь ставит задачу «обучения через всю жизнь». Поэтому умение учащихся добывать знания самостоятельно, совершенствовать их, работать с информацией в различных областях, приобретая новые навыки, порой важнее прочности приобретенных знаний, т.к. добыванием и совершенствованием знаний им придется заниматься всю сознательную жизнь.

#### Обсуждаемые проблемы для учителей математики:

- как сформулировать цели урока и обеспечить их достижение;
- какой учебный материал отобрать и как подвергнуть его дидактической обработке;
- какие методы и средства обучения выбрать;
- как организовать собственную деятельность и деятельность учеников.
- как сделать, чтобы взаимодействие всех этих компонентов привело к определенной системе знаний и ценностных ориентаций.

Комpetентностный подход в общем образовании объективно соответствует социальным ожиданиям в сфере образования, и интересам участников образовательного процесса. Вместе с тем этот подход вступает в противоречие со многими сложившимися в системе образования стереотипами, существующими критериями оценки учебной деятельности детей, педагогической деятельности педагогов.

Нужны изменения и в нормативной базе деятельности образовательных учреждений, прежде всего, в документах об итоговой аттестации учащихся, аттестации кадров и учреждений образования. Естественно, что необходимым условием компетентностного подхода в массовой практике становится формирование нового поколения учебных программ и учебных пособий. Наряду с этим необходимо теоретическая и методическая подготовка кадров к реализации компетентностного подхода в системе педагогического образования, в том числе в центрах повышения квалификации.

Внедрение компетентностно-ориентированного подхода полезно осуществлять дифференцированно с учетом специфики учебных предметов. Точные науки менее приспособлены к внедрению компетентностно-ориентированного подхода. Использование компетентностного подхода позволяет наполнить математическое образование знаниями, умениями и навыками, связанными с личным опытом и потребностями ученика с тем, чтобы он мог осуществлять продуктивную и осознанную деятельность по отношению к объектам реальной действительности.

2019-жылдагы мугалимдердин август кенешмелеринин темасы “Кыргызстандын билим берүү мейкиндигин аймактардын талаптарына жана санарипшештируунун милдеттерине жарааша өнүктүрүү” деп аталат. Бул маселени талкуулоо карата өзүнчө жалпы сунуштар берилет. Анда кайсы гана аймакта болбосун билим берүүнүн жеткиликтүүлүгү жана бирдейлиги; билим берүүнүн мазмунун колдономолук маселелерин аныктоодо аймактардын өзгөчөлүгүн эске алуу; мугалимдердин контингентин түзүүдө алардын өз предметин жана аны окутуунун методикасын билгенине гана эмес берилген аймактын өзгөчөлүгүн билгендигине көнүл буруу; окуучулардын практикалык компетенцияларын калыптандыруу максатында жергиликуу материалдарды колдонуу (мисалы, шамалдын, суунун, кундуң энергияларын пайдалануу); окуучуларды патриоттук жана интернационалдык духта тарбиялоо учун ошол аймакта жашаган алдердин материалдык жана моралдык баалуулуктарын эске алуу; өлкөнү жана аталган аймакты санарипшештируү боюнча түзүлген мамлекеттик программалын негизинде компютердик жана маалыматтык технологияларды жемиштүү пайдалануу ж.б.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тара-бынан бекижен жалпы билим берүүнүн Мам-лекеттик стандартынын (21-июль, 2014-ж., Токтом №403) негизинде 7-9-класстар учун физика боюнча предметтик стандарт жана окуу программасы түзүлгөн. Азыркы күнде алардын окуу-методикалык комплекстери иштелип чыгууда.

2019-2020-окуу жылында физика жана астрономия предметтери базалык окуу планынын негизинде, азыр колдонулуп жүргөн окуу китечтери менен окуутат.

Учурда окуучулардын жалпы жана предметтик компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу маселеси күрч колонууда. Компетенттүүлүкчүнүн компетенттүүлүктөрүн мугалим гана да-ярдай алат. Ошондуктан мугалимдин кесиптик-технологиялык компетенциясы менен окуучунун өз алдынча билим ала билүү, аны түрмуштук көйгөйлерди чечүүгө колдоно билүү компетенциясын бирдикте кароо милдети коюлат. Буларды жалпылап айтсак таалим-тарбияга компетенттүүлүкчүнүн мамиле жасоо деп аталат. Бул мамилени ишке ашыруу учун методикалык секцияларда физика мугалимдин жалпы жана кесиптик компетенцияларын окуучулардын жалпы жана предметтик компетенциялары менен байланышта кароо, аларды талкуулоо милдети коюлат. Мугалимге жана окуучуга коюлуучу компетенттүүлүктөр бири бири менен тыгыз байланышта жана алар маалыматтык компетенттүүлүк, социалдык-коммуникативдик компетенттүүлүк жана өз ишин уюштуруу жана маселелерди чечүү компетенттүүлүгү деп аталат.

Мугалимдердин жана окуучулардын жалпы компетенттүүлүктөрүн кандай байланыштырыбыз деген суроо туулат. Аны “Маалыматтык компетенттүүлүктүн” мисалында карал көрөлү. Маалыматтык компетенттүүлүк маалыматтык технологиялар менен байланышта болуп, өзүнө төмөнкү компоненттерди камтыйт: 1) маалыматты түзүү; 2) маалыматты сактоо; 3) маалыматты берүү; 4) маалыматты издөө жана кабыл алуу; 5) маалыматты өздөштүрүү жана кайра иштетүү; 6) иштептеген маалыматтарды билим жана билигчилерди ар кандай жагдайда көздешүүчү билим алуучулук жана түрмуштук маселелерди чечүүгө колдонуу; 8) кабылданган компетенциялардын сапатын текшерүү жана баалоо (өзүн-өзү текшерүү жана өзүн-өзү баалоо); 9) рефлексия, типтүү каталарды табуу; 10) өз аракеттерин коррекциялоо. Маалыматтык компетенттүүлүктөрүн бул компоненттери мугалимге да окуучу да таандык болуп эсептелет, бирок алардын максаты жана мазмуну ар башка. Мугалим буларды өз билимин жогорулатуу жана физиканы окуу түрүнде тиешелүү түрдө жогорудагы уч жалпы компетенттүүлүктүн калыптанышына салым кошот.

Методикалык секцияларда физика боюнча предметтик стандартта көрсөтүлгөн төмөнкү компоненттерди талкуулоо да өзгөчө мааниге ээ.

#### Физика предметин окутуунун фундаменталдык ядросу:

1. Физикалык билимдердин система-сы жана анын элементтери (илимий фактылар, түшүнүктөр, закондор, теориялар, изилдөө жана үйрөнүү методдору, билимдерди пайдалануу).
2. Окуучулардын физикалык компе-тенттүүлүктөрө өз болусуна ба-гытталган универсалдуу аракеттер (мугалимдин окутуу технологиялары, окуучулардын билим алуу, колдонуу технологиялары).
3. Физика боюнча билим берүү програм-маларын өздөштүрүүн жыйынтык-тарын текшерүү жана баалоо.

Физика предметинин мазмундук өзөгүү - бул физика предметинин бардык окуу материалдарын жана окуучулар өз болуучу компетенцияларды айланасына топтоштурууга мүмкүн болгон негизги идеялар жана түшүнүктөр. Стандартта анын 5 түрү белгиленген.

1. Физика илимин изилдөө методдору жана физиканы окуп-үйрөнүү методдору (байкоо, тажрыйба, эксперимент, теориялык жалпылыш; логикалык ме-тоддор – анализ, салыштуруу, синтез, класстарда бөлүү, системалаштыруу).
2. Материя, анын түрлөрү, түзүлүшү жана касиеттери (нерсе, зат жана талаа, алардын касиеттери. Мисалы, механикада – зат, гравитациялык талаа; молекулалык физикада – молекула, атом; электродинамикада – заряддалган бөлүкчөлөр, электрдик жана магниттик талаа; кванттык физи-

ят (коммуникация), философиялык, социологиялык, маданият таануучулук, саясат таануучулук, дин таануучулук, экономикалык, дene тарбиялык, этикалык, эстетикалык).

2. Илимий-теориялык компетенттүүлүк (жалпы физикалык, теориялык физика, математикалык, химиялык, биологиялык, астрономиялык, дүйнөнүн илимий сүрөттөлүшү, табигый билимдердин философиясы жана тарыхы).
3. Психолого-педагогикалык компетенттүүлүк (жалпы педагогикалык, жалпы психологиялык, Кыргызстандагы жана чет өлкөлөрдөгү билим берүү системасы, мектеп, үй-буле, коомчуулуктун биримдиги, психопедагогикалык илим изилдөө иштери, педагогикалык чеберчилик, мектеп таануу, билим берүүнүн философиясы жана тарыхы).
4. Кесиптик-технологиялык компетенттүүлүк (окутуунун максатын жана милдетин аныктоо, окутуунун мазмунун жана көлөмүн аныктоо, окутуу принциптерин ишке ашыруу, окутуу методдорун тандоо жана колдонуу, каражаттарды тандоо жана колдонуу, окутууга шарт түзө билүү, окуучулардын окуу иштерин уюштуруу, класстан жана мектептен тышкаркы иштерди уюштуруу, окуучулардын билимдерин, билигчилерин, компетенттүүлүктөрүн текшерүү, өз ишин жыйынтыктоо жана баалоо).

Мугалимдердин мындаи компетенттүүлүктөрү жогорку окуу жайлардан окуган учурда калыптандырылат. Эмгек процес-

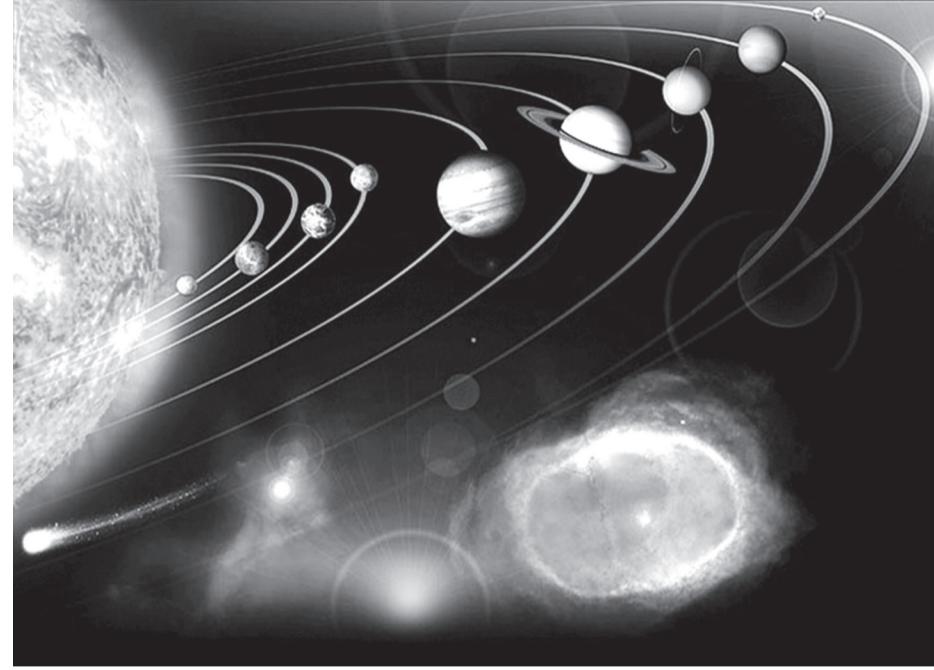
када – атом, ядро, электрон, протон, нейтрон, фотон жана башка элементардык бөлүкчөлөр окулат).

3. Кыймыл жана өз ара аракеттешүү (механикада нерселердин кыймылы, нерселердин өз ара аракеттешүүсү; молекулалык физикада молекулалардын кыймылы, молекулалардын өз ара аракеттешүүсү; электродинамикада заряддалган бөлүкчөлөрдүн

да колдонуу жөндөмү менен мүнөздөлөт.

Үчүнчү (креативдик) деңгээл иш аракетти өз алдынча конструкциялоо жана негиздөө менен татал курамдагы ишмердикти жүзөгө ашырууну түшүндөрөт.

Булардын ичинен окуучулардын креативдик деңгээлге жетишүүсү өзгөчө мааниге ээ. Анткени, окуучулардын чыгармачылык менен креативдик деңгээлде ой жүгүртө билүүсү 3-денгээлдеги күтүлүүчү



## ФИЗИКА ЖАНА АСТРОНОМИЯ

синде өнүгөт. Квалификациясын жогорулатуучу ар кандай курстарга, семинарларга, тренингдерге, конференцияларга катышууда, ошондой эле өз билимин көтөрүүдө еркүндөтүлөт.

**Физиканы окутуу процессинде калыптандырылуучу окуучунун предметтик компетенттүүлүктөрү:**

1. физикалык кубулуштарды жана алар менен байланышкан фактыларды таанып-билиш жана илимий суроолорду көшүү;
2. физикалык кубулуштарды илимий негизде түшүндүрүү (чечмелөө);
3. өздөштүрүлгөн жана илимий жактан далилденген физикалык билимдерди пайдалана билүү.

Физика боюнча бул предметтик компетенттүүлүктөрдүн ар бири өз көзегинде тиешелүү түрдө жогорудагы уч жалпы компетенттүүлүктүн калыптанышына салым кошот.

Методикалык секцияларда физика боюнча предметтик стандартта көрсөтүлгөн төмөнкү компоненттерди талкуулоо да өзгөчө мааниге ээ.

#### Физика предметин окутуунун фундаменталдык ядросу:

1. Физикалык билимдердин система-сы жана анын элементтери (илимий фактылар, түшүнүктөр, закондор, теориялар, изилдөө жана үйрөнүү методдору, билимдерди пайдалануу).
2. Окуучулардын физикалык компе-тенттүүлүктөрө өз болусуна ба-гытталган универсалдуу аракеттер (мугалимдин окутуу технологиялары, окуучулардын билим алуу, колдонуу технологиялары).
3. Физика боюнча билим берүү програм-маларын өздөштүрүүн жыйынтык-тарын текшерүү жана баалоо.

Физика предметинин мазмундук өзөгүү - бул физика предметинин бардык окуу материалдарын жана окуучулар өз болуучу компетенцияларды айланасына топтоштурууга мүмкүн болгон негизги идеялар жана түшүнүктөр. Стандартта анын 5 түрү белгиленген.

1. Физика илимин изилдөө методдору жана физиканы окуп-үйрөнүү методдору (байкоо, тажрыйба, эксперимент, теориялык жалпылыш; логикалык ме-тоддор – анализ, салыштуруу, синтез, класстарда бөлүү, системалаштыруу).
2. Материя, анын түрлөрү, түзүлүшү жана касиеттери (нерсе, зат жана талаа, алардын касиеттери. Мисалы, механикада – зат, гравитациялык талаа; молекулалык физикада – молекула, атом; электродинамикада – заряддалган бөлүкчөлөр, электрдик жана магниттик талаа; кванттык физи-

кыймылы, ошолордун өз ара аракеттешүүсү; кванттык физикада фотондун кыймылы, элементардык бөлүкчөлөрдүн өз ара жана башка заттар менен өз ара аракеттешүүсү).

4. Энергия, анын түрлөрү, энергияны алуу жана колдонуу (нерселердин, молекулалардын, заряддалган бөлүкчөлөрдүн, ядролук аллануулардын энергиялары; энергиянын жумуш, жылуулук саны менен байланыштыры. Энергиянын бир түрдөн экинчи түргө етүшү, сакталусу).
5. Физикалык билимдерди практикада пайдалануу (физикалык кубулуштардын табияттагы байкалыштары; кыймылдын, күчтүн, кубаттуулуктун, басымдын, энергиянын жашоодогу жана техникадагы, технологиялардагы колдонуштары; билимдердин практикадагы колдонуулуш байланыштырылат. Убакытыс боюнча предметтер: мурда окууландар менен, кийинки окула тургандар менен байланыштырылат. Ал эми окуу аракеттерин түрлөрү боюнча: репродуктивдүү, изденүүчүү, эвристикалык, продуктивдүү, креативдүү байланыштар болуп бөлүнөт. Предмет аралык байланыш программаларда, окуу китебинде, методикалык колдонмодо, мугалимдин тематикалык планында, сабак өткөрүү планында чагылдырылат. Билимдерди байланыштырылат. Убакытыс боюнча предметтер: мурда окууландар менен, бир убакта окуулуп жаткандар менен, кийинки окула тургандар менен байланыштырылат. Ал эми окуу аракеттерин түрлөрү боюнча: репродуктивдүү, изденүүчүү, эвристикалык, продуктивдүү, креативдүү байланыштар болуп бөлүнөт. Предмет аралык байланыш программаларда, окуу китебинде, методикалык колдонмодо, мугалимдин тематикалык планында, сабак өткөрүү планында чагылдырылат. Билимдерди байланыштырылат. Интеграциялап сабак учурунда мугалимдин жетекчилиги менен окуучулар тарафынан ишке ашырылат.

Окуучулардын билим-билигчилердин жалпы жана предметтик компетенцияларынын сапатын текшерүү жана баалоо диагноздоочу, калыптандыруучу жана жыйынтыкоочу формада ишке ашырылууга тийиш.

Адамдардын көркөтөөлөрүн канааттандыруу жаратылысты пайдалануусуз мүмкүн эмес. Ал эми жаратылысты радионадуу пайдалануунун жолдору табигый илимдер тарафынан гана изилденет. Мисалы, энергиянын ар кандай түрлөрүн, альтернативдүү энергия булактарын колдонуунун, атмосферадагы парник газдарын азайтуу учун аларды сарамжакалдуу жаратылысты пайдаланууну үйрөтүүгө, окуучулардын экологиялык (табиятка борборлошкон) көз караштарын калыптандырууга өзгөчө көнүл буруу зарыл. Анткени, 2018-2040-жылдар аралыгында Кыргыз Республикасын турктуу өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясында жазылгандай, турктуу өнүгүү дегендин өзү – гармониялуу (туура, бир калыпта, төн салмакта), табиятка зыян келтирбестен, жаратылыш ресурстарынын лимитин эске алуу менен өнүгүү дегендин түшүндөрөт. Ага

2. Астрономияны окуп-үйрөнүүн мэддөрү.
2. Асман телолорунун табиятты, түзүлүшү жана касиеттери.
3. Асман телолорунун кыймылы жана өз ара аракеттешүүсү.
4. Жарык булактары, анын түрлөрү жана энергиялары.
5. Астрономиялык билимдерди колдонуу технологиялары.

Билим берүү жана илим министрлигинин демилгеси менен 2018-2019-окуу жылы учун бекитилген базистик окуу планда 11-класстын Физика жана Астрономия предметтери интеграцияланды жана аларды окутууга жумасына 3 саттан убакыттарынан көрсөтүлгөн жолдору табигый илимдер тарафынан гана изилденет. Биздин оюбузча физика менен астрономия өз алдынча предмет катары окутуулуш көрсөтүлө

ылайык, жаратылыш ресурстарын колдонуу, инвестицияларды пайдалануу, илимий-техникалык өнүгүүнүү көздөө, инсандын өнүгүүшү жана институттук өзөрүүлөр – баары бири-бирине ыңгайлышып, адамдардын керектөөлөрүн жана умтууларын канаттандыруу учун азыркы жана келекчеги потенциалды бекемдөөгө багытталышы керек.

Демек, физиканы жана астрономияны окутууда атмосферадагы парник газдарын азайтуу, энергиянын калыбына келүүчү түрлөрүн, альтернативдүү энергия булактарын пайдалануу, адамдардын ден соолугун жана коопсуздүгүн сактоо, жаратылыш ресурстарын сарамжалдуу пайдалануу менен илимий-техникалык өнүгүүнү камсыздоого байланышкан темаларды жеткиликтүү окуп-үйрөтүүгө өзгөчө басым жасалат. Булар Президент тарафынан белгиленген “Аймактардың өнүктүрүү жана санаарипештириүү” жылдынын алкагында да өзгөчө мааниге ээ болот. Аны атайын талкуулоо, аймактын өзгөчөлүгүнө жараша педагогикалык, технологиялык, методикалык чечимдерди кабыл алуу зарыл деп эсептейбиз.

**Кеңешменин секциясында талкуулоого сунушталган суроолор.**

1. Аймактардын талаптарын жана санаарипештириүүнүн милдеттерине жараша билим берүү мейкиндигин түзүү.
2. Табигый билим берүү областындагы физика жана астрономия предметтерин орду жана мааниси.
3. Физика жана астрономия боюнча предметтик стандарт менен окуу программасынын түзүлүшүн, мазмунун талкуулоо. Алар менен иштөөнүн өзгөчөлүктөрүнө көңүл буруу.
4. Педагогикалык теория, педагогикалык технология, практика училтигинин биримдигине, өз ара байланышына жана ишке ашыруунун удаалаштыгын үйрөнүү, таж-рыбаларды талдоо.
5. Окуучулардын өз алдынча изилдөө иштерине, долбоордук иштерге тартуу, илимий конференцияларга, тегерек үчтөлдөргө, кружокторго, олимпиадаларга катышууга кызыктыруу. Бул иш-чаралар учун окуу планынын мектептик компонентин saatтарын пайдалануу мүмкүнчүлүгүн эске алуу.
6. Планетанын экологиялык коопсуздүгүн жана адамзаттын ден соолугун эске алуу менен илимий-техникалык өнүгүүнү камсыздоого байланышкан темаларды сапаттуу окуп-үйрөтүүнүн жолдорун издеө, табуу, пайдалануу.
7. Физиканы жана астрономияны окутуу процессинде мультимедиялык каражаттарды, жаңы маалыматтык-коммуникациялык технологияларды көнери көлдөнүү.
8. Классстан жана мектептен тышкаркы таалым-тарбия иштерин уюштуруу;

Натыйжада билимдүү, сырткы, сөз билги, жөн билги, кол билги инсандарды калыптандыруу маселелерин талкуулоо.

**Даярдаган профессор МАМБЕТАКУНОВ Э.**

«Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации» – общая тема августовских совещаний учителей на 2019 год. При обсуждении необходимо обратить внимание на следующие вопросы: равенство в доступе образования вне зависимости от региона; учет региональных особенностей при определении прикладных вопросов содержания образования; создание контингента учителей, знающих не только свой предмет и методику его преподавания, но и специфику данного региона; использование местных материалов с целью формирования у учащихся практических компетенций, связанные с общими и конкретно предметными компетентностями (например, использование энергии ветра, солнца, воды и др.); воспитание школьников в духе патриотизма и интернационализма на примере материальных и моральных ценностей народов, проживающих на данном регионе; использование компьютерных технологий в контексте государственной программы цифровизации страны, также данного региона и др.»

Физическое знание составляет основу научно-технического прогресса, формирует правильное отношение людей к природе, их научное мировоззрение. Школьный курс физики является системообразующим для всех естественнонаучных учебных предметов, так как в объяснении химических, биологических, географических и астрономических явлений часто используются физические понятия, законы и методы исследования.

На основе Государственного стандарта общего школьного образования, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики (№403 от 21 июля 2014 г.) разработаны предметные стандарты и учебные программы по физике для 7-9-х классов. Разрабатываются новые учебно-методические комплексы.

В 2019-2020 учебном году физика и астрономия изучаются по базовому учебному плану и по существующим учебникам.

В настоящее время остро ставится вопрос о формировании у учащихся общих и предметных компетентностей. Как известно, компетентных учеников готовят компетентные учителя, поэтому необходимо рассмотреть компетентность учителя и компетентность учащихся в единстве и комплексно. На методических секциях должны обсуждаться общие и профессиональные компетенции учителей физики во взаимосвязи с общими и предметными компетентностями учащихся по физике, включающие в себя: информационные компетентности, социально-коммуникативные компетентности, компетентности по самоорганизации и разрешению проблем.

Возникает вопрос как соотносятся общие компетенции учителя и учащихся. Рассмотрим это на примере «информационной компетентности», в содержании которой входят следующие компоненты: 1) создание информации; 2) сохранение информации; 3) передача информации; 4) поиск и прием информации; 5) усвоение и переработка информации; 6) сохранение переработанной информации в виде знаний и умений; 7) применение новых знаний и умений для решения учебных и жизненных задач в разных ситуациях; 8) контроль и оценка (самоконтроль и самооценка) качества приобретенных компетенций; 9) рефлексия, выявление типичных ошибок; 10) коррекция своих действий.

Эти компоненты информационной компетентности относятся и учителю и ученику. Однако, они имеют разные цели и содержания. Учитель применяет эти компоненты для саморазвития и преподавания физики, а ученик для приобретения новых физических знаний, умений и для дальнейшего использования их на практике.

Предлагается на методических секциях обсуждать вопросы, связанные с профессиональными компетентностями учителей физики и предметными компетентностями учащихся по физике. Для этой цели приведем эти компетенции учителей и учащихся.

**Профессиональные компетентности учителя физики состоят из следующих элементов:**

1. Социально-экономические, правово-культурные компетенции учителя (государственный и официальные языки, литература, философия, социология, культурология, политология, религиоведение, экономика, физическая культура, этика, эстетика).
2. Научно-теоретические компетенции (общая физика, теоретическая физика, математика, химия, биология, астрономия, научная картина мира, история и философия физики).
3. Психолого-педагогическая компетенция (общая педагогика, общая психология, логика, педагогическая психология, ди-

дактика, мировая система образования, история и философия образования).

4. Профессионально-технологическая компетенция (цели и задачи обучения, содержание и объем образования, принципы обучения и воспитания, технология обучения, методы и средства обучения, формы организации учебных занятий, создание условий, организация внеклассной и внешкольной работы, контроль и оценка результатов учебной работы).

Эти учительские профессиональные компетентности формируются в стенах вуза, развиваются в процессе трудовой деятельности, совершенствуются при повышении квалификации на различных курсах, семинарах, тренингах и конференциях, а также в самообразовании.

5. Применение физических знаний на практике (проявление физических явлений в природе; значение физических знаний для жизни человечества).

#### Содержательные линии предмета астрономия:

1. Методы изучения астрономии.
2. Природа небесных тел, строение и свойства.
3. Движение и взаимодействие небесных тел.
4. Источники света (звезды), виды и энергии.
5. Применение астрономических знаний на практике.

**Реализация межпредметных связей:**  
Межпредметные связи – дидактическое условие совершенствования всего процесса

## ФИЗИКА И АСТРОНОМИЯ



#### Предметные компетенции учащихся по физике:

1. Усвоение системы физических знаний, её элементов и умение ставить научные вопросы.
2. Понимание и научное объяснение физических явлений, закономерностей.
3. Применение усвоенных научных доказательств на практике.

#### Для обсуждения подлежат и следующие компоненты предметного стандарта по физике:

##### Фундаментальное ядро обучения физике:

1. Система физических знаний и ее элементы (научные факты, понятия, законы, теории, методы исследования и изучения, применение знаний на практике).
2. Универсальные действия, направленные на формирование предметных компетентностей, учащихся по физике (технологии обучения учителя, технологии учения учащихся).
3. Контроль и оценка результатов усвоения программного материала по физике.

##### Содержательные линии предмета – это физические идеи и понятия, вокруг которых генерализуются все программные учебные материалы:

1. Методы исследования физической науки и методы изучения школьной физики (наблюдение, опыт, эксперимент, теоретическое обобщение; логические методы – анализ, сравнение, синтез, классификация, систематизация).
2. Материя, виды материи, строение и свойства (тело, вещество и поле, их свойства. Например, в механике изучаются – тело, гравитационное поле; в молекулярной физике – молекула, атом; в электродинамике – заряженные частицы, электрическое и магнитное поля; в квантовой физике – атом, ядро атома, электрон, протон, нейтрон, фотон и другие элементарные частицы).
3. Движение и взаимодействие (в механике – движение и взаимодействие тел; в молекулярной физике – движение и взаимодействие молекул; в электродинамике – движение заряженных частиц и их взаимодействия; в квантовой физике – движение фотона и других элементарных частиц; взаимодействия элементарных частиц с веществом).
4. Энергия, виды энергии, производство и применение энергии (энергии тел, молекул, заряженных частиц и ядерных превращений; связь энергии с работой и количеством теплоты; сохранение и превращение энергии).
5. Применение физических знаний на практике (проявление физических явлений в природе; значение физических знаний для жизни человечества).
6. Место и значение физики и астрономии в естественнонаучной образовательной области.
7. Ознакомление и обсуждение структуры и содержания предметного стандарта и программы по физике и астрономии.
8. Рассмотреть взаимосвязь педагогической теории, педагогической технологии и педагогической практики в преподавании физики и астрономии.
9. Обратить внимание на организацию самостоятельной учебно-познавательной деятельности учащихся, привлечение их к участию в естественнонаучных декадах, семинарах, конференциях, месячниках науки, предметных олимпиадах. При этом, максимально использовать возможности школьного компонента учебного плана.
10. Поиск путей качественного преподавания соответствующих тем, связанных с сохранением экологической безопасности планеты и здоровьем человека.
11. Использование в учебном процессе мультимедийных средств и новые информационно-коммуникационные технологии.
12. Вопросы организации внеклассной и внешкольной работы по физике и астрономии с целью закрепления теоретических знаний учащихся и формирования у них человеческих личностных качеств.

**Подготовил профессор МАМБЕТАКУНОВ Э.**

2019-жылдагы мугалимдердин август көнешмесинин темасы “Кыргызстандын билим берүү мейкиндигин аймактардын талаптарына жана санаарипшештируунун милдеттерине жараза өнүктүрүү” деп аталац. Бул маселени талкуулоо карата өзүнчө жалпы сунуштар берилет. Анда кайсы гана аймакта болбосун билим берүүнүн жеткиликтүүлүгү жана бирдейлиги; билим берүүнүн мазмунун колдономолук маселерин аныктоодо аймактардын өзгөчөлүгүн эске алуу; мугалимдердин контингентин түзүүдө алардын өз предметин жана аны окутуунун методикасын билгенине гана эмес берилген аймактын өзгөчөлүгүн билгендигине да көнүл буруу; окуучулардын практикалык компетенцияларын калыптаңдыруу максатында жергиликтүү материалдарды колдонуу (мисалы, шамалдын, суунун, күндүн энергияларын пайдалануу); окуучуларды патриоттук жана интернационалык дұхта тарбиялоо учун ошол аймакта жашаган элдердин материалдык жана моралдык баалуулуктарын эске алуу; елкөнү жана атаплан аймактын санаарипшештируу боюнча түзүлгөн мамлекеттик программанын негизинде компьютердик жана маалыматтык технологияларды жемиштүү пайдалануу ж.б.

5-класстын табият таануусу боюнча окуу-методикалык комплекси - окуу программысы, окуу китеби, мугалимдер үчүн колдонмо, окуучулардын жумушчу дептери түзүлүп, 2018-2019-окуу жылында мектептерге сунушталган. Окуу китебиндеги айрым бир кетирилген кемчиликтер ондолуп, Министрликтин сайтына жүктөлгөн. Ошол маалыматтар менен кабардар болуунуздарды өтүнөбүз.

5-класста Табият таануу предметин окутуу жандуу жана жансыз жаратылыштын көп түрдүүлүгүн, табигый дүйнөдө жана тириу организмдерде жүрүчү кубулуштардын мыйзам ченемдүүлүгүн түшүндүрүү, окуучулардын дүйнөгө болгон илимий көз караштарын калыптаңдыруунун алгачкы пайдубалын түзүү максатын көздөйт.

**Егерде табият таануу предметин окутуунун тийиштүү милдеттери туура аткарыла, анда төмөнкүдөй натыйжалар алынат:**

- Табият таануу предметин окуп үйрөнүүдө окуучулар жаратылыш объектелир, физикалык, химиялык, биологиялык кубулуштарды байкап, аларды биринен айырмалай алат, айланы чөйрөдө жүрүп жаткан процесстердин мыйзам ченемдүүлүктөрүн түшүнө алат. Белгилүү бир деңгээлде практикалык, лабораториялык жумуштарды аткаруу айырмалай алат, айланы чөйрөдө жүрүп жаткан процесстердин мыйзам ченемдүүлүктөрүн түшүнө алат.
- окуучулар Табият таануу предметин окуп үйрөнүүдөн алган табигый-илимий билимдерин биология, география, физика жана химия предметтерин окуп үйрөнүүдө колдоно алат, табигый илимдердин жетишкендиктерине байланышту болгон коркунчтуу экологиялык жана этикалык кесептер боюнча өзүнүн көз карашын калыптаңдырат жана аргументтерди көлтире алат;
- окуучулар жаратылыштын бирдиктүүлүгү, бир бүтүндүгү жана таанып-билигүү мүмкүндүгү жөнүндөгү принципи карманат, туруктуу өнүгүү принципин, коопсуз жашоо образын түшүнөт. Жашоо-тиричилк коопсуздүгү камсыздоо, ден соолуктуу сактоо, энергияны үнөмдө жана айланыч-чөйрөнү коргоо үчүн табигый-илимий билимдерин күндөлүк турмушта колдонот.

**Егерде мугалимдердин август көнешмесинде табият таануу мугалимдеринин секциясы өзүнчө ушуулуп калса төмөнкү маселелерге атайдын көнүл бурууну сунуш кылабыз.**

1. Табигый билим берүү мейкиндигин түзүүдө мектеп жайгашкан аймакты жандуу жана жансыз жаратылыштын өзгөчөлүгүн эске алуу. Анткени ар бир айлдын, райондун, областтын, шаардын өзгөчө табияты: есүмдүктөрү, жаныбарлары, элдері, абасы, суусу, тоолору, топурагы, талаалары бар. Алардын өзгөчөлүгүн, сырларын ошол жерде жашагандар гана билген.

2. Мугалимдер предметтик стандартта, окуу программында көрсөтүлгөн эки фундаменталдык категориялардын мазмунун түшүнүп, бири- биринен айырмалай билиши зарыл. Алар табият таанууну окутуу процессинин фундаменталдык ядросу жана табият таанууну предметинин мазмундук өзөктерү.

Эми ошол эки категориянын түзүлүшүнө жана мазмунуна токтололу.

#### Табият таанууну окутуу процессинин фундаменталдык ядросу өз ара байланышта болгон уч компоненттен турат:

А. Окуу материалдарынын программа жана окуу китебинде берилген мазмуну. Эгер окуучулардын баштапкы табигый билимдерин система катары карасак, ал система төмөнкү элементтерден турат: табияттын материалдык обьектелери – материя, нерсе, зат, алардын курамы, түзүлүшү жана касиеттери; табият кубулуштары – механикалык, жылуулук, электромагниттик, жарык кубулуштары, биологиялык, химиялык жана астрономиялык кубулуштар; Жер Күн системасындағы планета жана ал адамзаттын бешиги; табиятты таанып билүүнүн методдору.

Б. Табият таанууну окутуунун максатына жетүүгө багытталган мугалим менен оку-

жөнүндөгү маалыматтар төмөнкү удаалаштыкта берилген: табияттын предметин же кубулуштарын сезүү – кабыл алуу – элестетүү – элестер боюнча ой жүргүртүү – ойду корутундулоо – предметти же кубулушту түшүнүү – түшүнгөндөрдү практикада колдонуу. Бул материалдар окуучуларга арналганы менен алар өз алдынча окуп түшүнө алышпайт. Ошондуктан мугалимдер бул психодидактикалык процесстерди туура түшүнүп, аларды окуучуларга жеткиликтүү образдар аркылуу бериши ётө зарыл жана келечектүү деп эсептейбиз.

Б. Предметтин экинчи мазмундук өзөгү “нерселердин жана заттардын курамы жана түзүлүшү” деп аталац, анын материалдары окуу китебинин экинчи главасына (Нерселердин жана заттардын дүйнөсү) чогултулган. Андагы негизги маалыматтар: Материя, нерсе, зат. Масса – нерселердин негизги мүнөздөмөсү. Массаны өлчөө. Зат-

процессинде билгичтик менен пайдаланып, мектеп жайгашкан аймактагы байлыктардын түрлөрүн жана алардын эл чарбасын өнүктүрүүгө тийизген тасасирин тарактап айтты берсе, аларды сактоого жана сарамжалдуулук менен пайдаланууга көрүлүп жаткан мамлекеттик жана жергиликтүү органдардын аракеттерин баса белгилеп көрсөтсө, алар окуучуларга сәсүсүн өз таасирин берет деп ойлойбиз. Ал байлыктар менен тааныштыруу процессинде материалдык обьектелердин өзүн, алардын сүрттөрүн, аларда болуп жаткан кубулуштардын анимациясын жасап көрсөтсө окуучулар билим алуу менен катар азыркы санаариптик техниканын жана технологиянын жетишкендиктерин өз көздөрү менен көрүштө, анын баалуулугуна ишиништ жана аларды өздөрү жасап көрүүге кызыгуулары пайда болорунда шек жок.

Табият таанууну предметин окутуунун методикалык системасы мугалимдерге арналган колдонмода берилген. Анда мугалимдин болжолдуу тематикалык планы жана 34 сабактын иштеплесинин кыскача варианты сунушталган. Алар автордун гана ой пикири. Ар бир мугалим өзүнүн ыңгайына жараза альмча-кошумчаларды киргизе алат. Мындан тышкы окуучулардын өз алдынча иштерин уюштурууну жөнгө салуучу дептер түзүлүп, басмадан чыгарылган. Методикалык секцияда ушулар жөнүндө да ой толгоп, пикир алмашуу максаттуу деп ойлойбиз.

3. Табият таанууну предметин окуп үйрөнүүдө окуучулардын төмөнкүдөй төмөнкүдөй компетенттүүлүктөрү калыптаңдырылат:

1) курчап турган дүйнө жөнүндө ар түрдүү ресурстарды жана маалыматтарды жаратылышты кубулуштарын түшүндүрүү үчүн пайдаланат жана бутумдердүү чыгарат;

2) теориялык билимдери менен көндүмдөрүн жандуу жана жансыз жаратылыштагы кубулуштарды сыйпаттоо үчүн колдонот, өзгөрүүлөрдү болжолдойт, көйгөйлердүү чечүү ыкмалары боянча билимдерин көрсөтөт;

3) курчап турган дүйнөнүн кубулуштарын жана көйгөйлөрүн түшүндүрүү үчүн илимий далилдерди жана практикалык көндүмдөрдү пайдаланат;

Секцияда мына ушу компетенттүүлүктөрдүн мааниси кандай, аларды кантит калыптаңдыруу көрек, ар бир пунктту конкреттүү теманын же главанын алкагында кантит элестетсө болот, анын натыйжасын текшерүү жана баалоо жөнүндөгү талдоолор болушу зарыл. Окуучулардын интеллектуалдык жөндөмдерүнүн, психологиялык жана дидактикалык сапттарынын ар түрдүүлүгүнө жараза күтүлгөн натыйжасын үч деңгээли бөлүнүп көрсөтүлөт: репродуктивдүү, продуктивдүү, креативдүү. Окутуу ишинде жана окуучулардын жетишкендиктерин баалоодо булаар сөз жок эске алыныат.

Орто мектепте “Табият таануу” предметин окутууда физика мугалимдерине артыкчылык берилүүгө тийиш. Анткени табигый кубулуштардын маңызын түшүндүрүүнүн негизинде физиканын мыйзам ченемдери жана методдору жатат. Предметтин мазмуну да ошол позицияда жазылган.

**Мугалимдердин август көнешмесинде табият таанууну предмети боюнча төмөнкү маселелерди талкуулоо сунушталат:**

1. Аймактын талаптарына жана санаарипшештируунун милдеттерине жараза жер-жерлердө билим берүү мейкиндиктерин түзүү проблемалары.

2. 5-класста табигый илимдердин негизибоюнча билим берүүнүн бүгүнкү күндөгү орду жана мааниси.

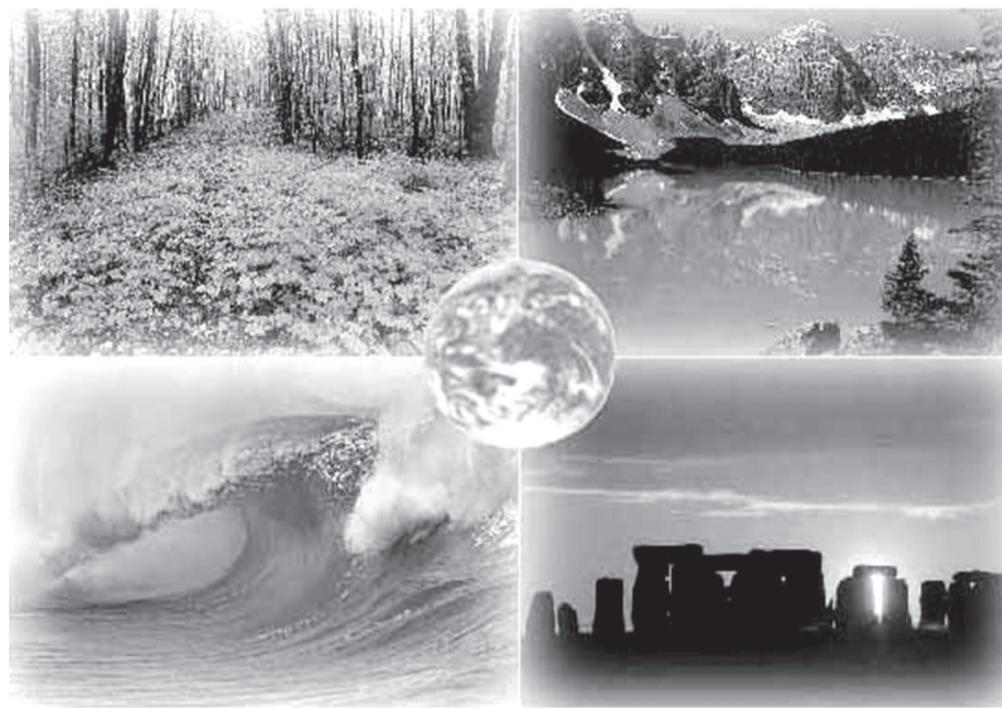
3. Жалпы мектептик билим берүү боюнча мамлекеттик стандарттын, табият таануунун предметтик стандарттын, окуу программынын мазмунун окуп үйрөнүү, өз ара пикир алышуу.

4. Окуу китеби, мугалимдер үчүн методикалык колдонмо, окуучулардын жумушчу дептерин түзүү проблемалары.

5. Билим берүүнү санаарипшештируунун негизинде жаңы маалыматтык технологияларды, окутуунун интерактивдүү формаларын жана методдорун колдонуу боюнча алдыңкы тажыйбалар менен таанышуу.

6. Атаплан предметтин алкагында таалаптарына жана санаарипшештируунун милдеттерине жараза жер-жерлердө билим берүү мейкиндиктерин түзүү жолдору.

**Даярдаган профессор  
МАМБЕТАКУНОВ Э.**



учунун биргелешкен аракеттери. Ал окутуу технологиясы менен окуу технологиясынын байланышын көрсөтөт. Ошондуктан бул жерде мугалимдин иш аракетинин мазмуну (предметти билүүсү; билим берүүнүн теориясы, технологиясы жана практикасын байланыштыруусу; жалпы педагогикалык компетенцияларынын (маалыматтык, социалдык-коммуникативдик жана өз ишин уюштуруучулук) калыптанышынын деңгээли ж.б.) менен окуучулардын иш аракетинин мазмунун (көңүл буруу, табиятты сезүү, кабыл алуу, элестетүү, ой-толгоо, ой-корутундулоо, түшүнүү, колдонуу ж.б.) бири-бири менен байланышта кароо, талдоо талап кылышат.

Б. Окуучулар кабылдаган жана ездөштүргөн предметтик компетенциялардын сапатын текшерүү жана баалоо (өзүн өзү текшерүү жана өзүн өзү баалоо). Бул боюнча мугалимдер тектешүүнүн диагностикалык, калыптаныштыруучу жана жыйынтыктоочу формаларынын мазмуну, аларды өткөрүүнүн жолдору, окуучулардын жетишкендиктерин баалоонун критерийлери жөнүндө баарлашусу зарыл деп эсептейбиз.

“Табият таануу” предметинин мазмундук өзөктерү – бул окуу программынын бардык материалдарды төгөрөгөнне топтоштурууга мүмкүн болгон идеялар жана түшүнүктөр. Табият таануунун предметтик стандартында алар төрт өзөк менен белгиленген.

А. Табият таанууну окуп үйрөнүүнүн методдору. Бул өзөкүн бардык материалдары окуу китебинин биринчи главасына (Табият жана аны таанып билүүнүн жолдору) чогултулган. Алар бизди курчап турган дүйнө, табияттын сырларын кантит үйрөнөбүз (байкоо – ой жүргүртүү – тажыйба – билим), адамдын сезүү органдары жана алардын табиятты кабыл алуудагы мааниси, адамдын мээси, анын таанып-билидүү орду, функциясы ж.б. Бул жерде окуучуларга кошумча окуу үчүн сунушталган “Таанып-билиүү деген эмне?” деген теманын мааниси ётө жогору. Анткени анда адамдын таанып-билиүүсүнүн биринчи жана экинчи сигналдык системасы

тын курамы, түзүлүшү жана абалы. Диффузия. Химиялык элемент. Жөнөкөй жана татаал заттар. Суу – эриткич. Органикалык заттар ж.б. Бул главада башка главалардай эле окуучулар үчүн бир топ сандагы практикалык тапшырмалар сунушталган. Алардын даярдашы жана окуучулар тарабынан сапаттуу аткарылышы мугалимдердин жогорку илимий-методикалык жана тажыйба жасай билүү жөндөмдүүлүгүнө жараза болот. Секциянын катышуучулары мына ушуга өзгөчө көңүл буруушса деген түтүнчүтүү билдирибиз.

Б. Предметтин үчүнчү мазмундук өзөгү “табияттын кубулуштары” деп аталац. Анын маалыматтары ушул эле наамдагы параграфта берилген. Анда механикалык кыймыл, үн кубулуштары, жылуулук, электромагниттик жана жарык кубулуштары, биологиялык жана химиялык кубулуштар жөнүндөгү алгачкы маалыматтар топтолгон. Мындағы мугалимдердин негизги көңүл бура турган маселелери табият кубулуштарынын бирдиктүүлүгү жана көп түрдүүлүгү, алардын себептик натыйжалык байланыштарын түшүндүрүү болуп жетишилдөт. Бул главанын материалдарын окутууда мугалимдердин аймактын жер-жерлердө билим берүү мейкиндиктерин түзүү проблемалары.

2. 5-класста табигый илимдердин негизибоюнча билим берүүнүн бүгүнкү күндөгү орду жана мааниси.

«Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации» – общая тема августовских совещаний учителей на 2019 год. На совещании необходимо обратить внимание на следующие вопросы: равенство в доступе образования вне зависимости от региона; учет региональных особенностей при определении прикладных вопросов содержания образования; создание контингента учителей, знающих не только свой предмет и методику его преподавания, но и специфику данного региона; использование местных материалов с целью формирования у учащихся практических компетенций, связанных с общими и конкретно предметными компетентностями (например, использование энергии ветра, солнца, воды и др.); воспитание школьников в духе патриотизма и интернационализма на примере материальных и моральных ценностей народов, проживающих в данном регионе; использование компьютерных технологий в контексте государственной программы цифровизации страны, также данного региона и др.

По предмету «Естествознание» в 5 класс-

2. Учителя четко должны разграничить две фундаментальные категории, которые являются основными элементами предметного стандарта и программы по естествознанию. Это фундаментальное ядро процесса обучения естествознанию в 5 классе и содержательные линии предмета «Естествознание». Кратко остановимся на содержании этих категорий.

#### Фундаментальное ядро процесса обучения естествознанию состоит из трех взаимосвязанных компонентов:

А. Содержание учебного материала, единство и логические связи структурных элементов системы начальных естественнонаучных знаний. Если начальные естественнонаучные знания рассматривать как систему, то ее структурными элементами являются: материальные объекты природы – материя, тело, вещество, их состав, строения и свойства; природные явления – механические, тепловые, электромагнитные, световые, биологические, химические и астрономические; Земля как колыбель человечества и одна из планет Солнечной системы.

суть этого процесса и доступным языком объяснял школьникам.

**Б.** Вторая содержательная линия называется «Состав и строение тел и веществ». Материалы данной линии объединены во второй главе учебника – «Мир тел и веществ», где отражены информации: «Материя». «Тело и вещество». Масса – основная характеристика тел. Измерение массы тела. Состав, строение и состояние веществ. Движение молекул и атомов. Диффузия. Химические элементы. Простые вещества и смеси. Сложные вещества. Вода – растворитель. Органические вещества и др». В данной главе как и в других главах имеются практические задания для учащихся, качество выполнения которых зависит от научно-методического уровня учителя.

**В.** Третья содержательная линия предмета – явления природы. Вокруг этой линии объединены такие материалы как механическое движение, звуковые явления, тепловые явления, биологические и электромагнитные явления, световые явления, химические явления и др. Здесь самым главным для учителя яв-

работки 34 уроков. Также подготовлена тетрадь для самостоятельной работы учащихся.

3. Наконец, на методических секциях необходимо анализировать то, что при изучении естествознания у учащихся формируются следующие предметные компетентности:

#### Учащийся:

1) использует различные информационные ресурсы об окружающем мире для объяснения явлений и формулирует выводы;

2) использует теоретические знания и навыки для описания явлений живой и неживой природы, прогнозирует изменения, демонстрирует знания о способах решения учебных и жизненных проблем;

3) использует научные доказательства и практические навыки для объяснения явлений и проблем окружающей действительности.

Следует обменяться мнениями как их формировать, как интерпретировать их содержание для конкретных тем или целого раздела, как эти результаты проверить и оценить и т.п. При преподавании данного предмета предпочтение должно оставаться за учителями физики. Так как сущность природных явлений в основном объясняется на основе физических закономерностей, понятий и методов исследования. Учебная программа тоже составлена с этих позиций.

# ЕСТЕСТВОЗНАНИЕ

создан учебно-методический комплекс, включающий в себя учебную программу, учебник, методическое руководство для учителя, тетрадь для самостоятельной работы учащихся. УМК применяется в школах с 2018-2019 учебного года. Указанный учебно-методический комплекс изначально был подготовлен на государственном языке. Учебник и методическое пособие переведены на официальный язык. Переводом занимались издатели. В учебнике были допущены стилистические и грамматические ошибки, опечатки, недочеты. Дважды отредактированный и откорректированный вариант учебника на официальном языке находится на сайте Министерства образования и науки. Учителям следует обратить на это особое внимание. Переиздание последнего варианта учебника до сих пор не осуществлялось.

Цель изучения естествознания в 5 классе – формирование у школьников научного представления о природе, понимание многообразия свойств живой и неживой природы, закономерностей, происходящих в живом организме, природных сообществах окружающей среды.

**Выполнение этой стратегической цели обеспечивает реализацию следующих задач обучения:**

- учащийся различает, наблюдает и объясняет объекты природы, физические, химические, биологические явления, выявляет закономерности процессов, происходящих в окружающем мире, владеет экспериментальными умениями и навыками при выполнении простых опытов;
- учащийся может применить естественнонаучные знания при дальнейшем изучении предметов: физика, химия, биология, география, астрономия в старших классах; формулирует свою точку зрения относительно опасных экологических и этических последствий, связанных с достижениями естественных наук и приводит аргументы в свою пользу;
- учащийся следует принципам единства, целостности и системности в организации природы, понимает принципы устойчивого развития, безопасного образа жизни. Применяет естественнонаучные знания в повседневной жизни для обеспечения безопасности жизнедеятельности, охраны здоровья, энергосбережения, защиты окружающей среды.

**Если на августовских совещаниях будет работать отдельная секция учителей естествознания, то рекомендуется обсудить следующие вопросы:**

1. Создание естественнонаучного образовательного пространства на местах с учетом региональных особенностей живой и неживой природы. Потому что у каждого села, района, области имеются свои растения, животные и люди. Так же имеются свои неживые объекты, как воздух, вода, земля, горы, долины и др.

**Б. Взаимосвязанная деятельность учителя и учащихся, направленная на достижение целей обучения естествознанию.** Данный элемент фундаментального ядра процесса обучения характеризует технологию преподавания и технологию учения. Поэтому здесь необходимо говорить о содержании деятельности учителя (знание предмета; владение теорией, технологией и практикой обучения; уровень сформированности педагогической компетентности: (информационной, социально-коммуникативной, самоорганизационной) и деятельности учащихся (внимание, ощущение природных явлений, восприятие, представление, суждение, умозаключение, понимание, применение и др.)

**В. Контроль и оценка** (самоконтроль и самооценка) приобретенных учащимися общих и предметных компетенций. Здесь необходимо анализировать содержание диагностической, формативной и суммативной форм контроля, также критерии оценивания результатов образовательного процесса.

Содержательные линии предмета «Естествознание»: – это основные идеи и понятия, вокруг которых генерализуются все учебные материалы, программы. В предметном стандарте и в программе по естествознанию они отмечены четырьмя линиями.

**А. Методы изучения естествознания.** Все материалы данной содержательной линии собраны в первой главе учебника «Природа и пути ее познания». В ней содержится информация об окружающем нас мире, как изучать тайны природы (наблюдение – суждение – опыт – знание), как мы познаем окружающий мир через органы чувств (нос, язык, глаза, ухо, кожа), мозг человека и его роль в познании и др. Здесь особо можно отметить роль и значение материалов, которые даны для дополнительного чтения – «Что такое познание?» В данной теме даются информации о первой и второй сигнальной системе человеческого познания в следующей последовательности: ощущение – восприятие – представление, суждение, умозаключение, понимание и применение. Хотя эти материалы предназначены для учащихся, но здесь особо важна роль учителя, чтобы он понимал

ляется объяснение учащимся единство и разнообразие природных явлений, их причинно – следственные связи. При преподавании материалов данной главы у учителя имеются большие возможности использовать местный материал данного региона.

**Г. Материалы четвертой содержательной линии предмета** отражен в главе «Мы живем на планете Земля». Здесь приведены информации о Солнечной системе, о Земле – колыбели человечества, об атмосфере земли, движении воздуха, вода – источник жизни на земле, почва и мир растений, мир животных и др. В данной главе имеются богатейшие материалы, характеризующие природу Кыргызстана и отдельных его регионов: тепловые зоны Кыргызстана, крупные ледники Кыргызстана, ветры Кыргызстана, воды Кыргызстана, крупные реки, озера, водохранилища Кыргызстана и др. Задача учителей состоит в том, чтобы они умело использовали эти данные в учебно-воспитательном процессе, раскрывая суть природных ценностей своего региона, использования компьютерных и других информационных технологий в контексте государственной программы цифровизации страны.

Методическая система преподавания предмета отражена в пособии для учителей. В нем даются примерный тематический план учителя и раз-

**Для обсуждения на секциях августовского совещания учителям естествознания предлагаются следующие вопросы:**

1. Проблемы создания образовательного пространства на местах с учетом потребностей региона и задач цифровизации страны.
2. Место и значение естественнонаучного образования в 5 классе в современных условиях.
3. Изучение Госстандарта общего школьного образования, предметного стандарта естествознания, учебной программы, также определение путей их реализации.
4. Обмен мнениями об учебнике, методическом пособии для учителя, рабочей тетради для учащихся, а также об их использовании в учебном процессе.
5. Ознакомление с опытом работы передовых учителей по использованию новых информационных технологий, интерактивных форм и методов обучения по данному предмету в контексте цифровизации учебного процесса.
6. Трудности в реализации учебно-воспитательного процесса по естествознанию, причины возникновения этих трудностей, пути их предупреждения и преодоления.

**Подготовил профессор  
МАМБЕТАКУНОВ Э.**





Перед школой стоит важная задача подготовки будущих образованных, всесторонне развитых, воспитанных членов общества. В современных условиях, когда развитие образовательного пространства Кыргызстана рассматривается в контексте потребностей регионов и задач цифровизации, данная проблема может быть решена путем творческого и системного усвоения знаний, а также методов деятельности, формирующих творческое мышление обучаемого. Важными из типов творческого мышления – научное и абстрактное мышление – формируются в процессе обучения химии на базе научных знаний. Содержание школьного курса химии – это дидактический эквивалент науки химии. Другими словами, построение и организация обучения в общих чертах повторяют систему изучаемой науки. Под системой обучения понимается целостное дидактическое образование взаимосвязанных элементов: целей, предметного содержания, методов обучения, средств и организационных форм обучения, методов контроля за усвоением пройденного материала, а также приемов диагностики достижения поставленных целей обучения.

Ведущая роль в воспитывающем обучении отводится формированию у учащихся диалектико-материалистического мировоззрения. На основе курса химии можно доказать диалектическую взаимосвязь и взаимообусловленность химических фактов, раскрыть причинно-следственные связи. Примером может служить взаимосвязь между строением атома и свойствами элемента, строением неорганических, органических веществ и их свойствами. Причиной в обоих случаях является строение, а свойства – следствием. Все это укрепляет убежденность учащихся в истинности их знаний.

Необходимо придавать особое значение формированию убеждений в познаваемости мира: микромира, макромира, мегомира. В результате формируется целостная картина мира.

На изучение предмета химии по базисному учебному плану для общеобразовательных школ Кыргызской Республики на 2019-2020 учебного года предусмотрено в 8-11 классах по 2 часа в неделю в каждом классе. Годичная нагрузка в каждом классе 68 часов, из которых по 3 часа являются резервными.

В школьном курсе химии – пять основных теоретических концепций:

- атомно-молекулярное учение;
- периодический закон, периодическая система химических элементов Д.И. Менделеева и теория строения вещества;
- теория электролитической диссоциации;
- закономерности возникновения и протекания химических реакций;
- современная теория строения органических веществ.

Первые четыре концепции изучаются индуктивно, от частного к общему, современная теория строения органических веществ изучается дедуктивно, от общего к частному.

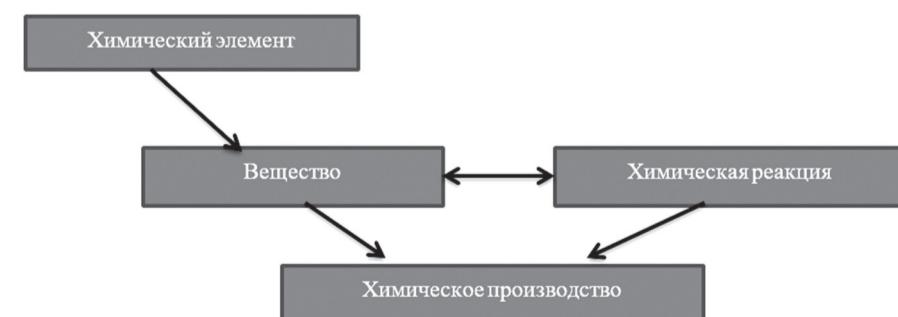
Каждая из этих концепций представляет собой своеобразный рубеж, проходя через который важнейшие понятия претерпевают качественные изменения, развиваются и совершенствуются. Это может быть выражено схемой 1., из которой видно, что теории связываются между собой через понятия.

**Схема 1.** Структура содержания школьного курса химии



Основные химические понятия – «вещество», «химический элемент», «химическая реакция», «химическое производство» – также связаны между собой. Необходимо учитывать, что ведущими являются понятия «вещество» и «химическая реакция». Именно этим понятиям принадлежит решающая роль при построении содержания различных курсов химии (схема 2.).

**Схема 2.** Взаимосвязь систем важнейших химических понятий в курсе химии средней школы.



Эти понятия вошли в и системообразующие блоки предметного стандарта, переход к обучению по которым предстоит через определенное время. Содержательными линиями предметного стандарта по химии являются: «методы познания», «вещество», «химическая реакция», «использование веществ и химических реакций».

Компетентность учителя – основа успешного развития компетентностей учащихся. Компетентность – это целостный опыт личности в решении жизненных проблем, освоенные способы выполнения ключевых функций, относящихся ко



многим социальным сферам и социальным ролям. Компетентность можно определить как меру включенности человека в деятельность. Можно выделить некоторые компетенции, которую условно называют «общая способность к деятельности», и можно говорить об ее основных аспектах:

- готовность к целеполаганию,
- готовность к оценке,
- готовность к действию,
- готовность к рефлексии.

Профессиональная компетентность является индивидуальной характеристикой степени соответствия данного человека требованиям профессии. Ключевые, предметные и специальные компетенции обеспечивают профессионализм учителя. Профессиональная компетентность педагога означает его личные возможности, позволяющие самостоятельно и достаточно эффективно решать педагогические задачи.

Профессионально-педагогическая компетентность включает следующих элементов или видов компетентности:

- Специальная и профессиональная компетентность в области преподаваемой дисциплины.
- Методическая компетентность в области способов формирования знаний, умений у учащихся.
- Социально-психологическая компетентность в области процессов общения.
- Дифференциально-психологическая компетентность в области мотивов, способностей учащихся.
- Аутопсихологическая компетентность в области достоинств и недостатков собственной деятельности и личности.

Определены семь ключевых компетентностей школьников: умение учиться, общекультурное, гражданская, предпринимательская, социальная, применять информационно-коммуникативные технологии в обучении и повседневной жизни, сохранение собственного физического, социального, психического и духовного здоровья и здоровья своего окружения. Ребенок, который умеет самостоятельно учиться, в будущем сможет самостоятельно и творчески работать и жить. Ученый:

- сам определяет цели учебно-познавательной деятельности;
- планирует, программирует свою деятельность;
- организует свой труд для достижения цели;
- находит нужные знания, способы для решения задачи;
- выполняет в определенной последовательности сенсорные, умственные или практические действия, приемы, операции;
- осознает свою деятельность и практически ее совершенствует;
- имеет умения и навыки самоконтроля и самооценки.

По предметному стандарту еще не все учебники подготовлены. В связи с этим в школах Кыргызской Республики, до перехода на предметный стандарт по химии, обучение химии будет продолжено по Государственному стандарту.

Наряду с традиционными методами обучения необходимо использовать технологии обучения. Технология обучения химии – особый вид методики обучения, который предусматривает: тщательно продуманную модель учебного процесса, отражающую четко сформулированный методический замысел и спланированный конечный результат; специально методически обработанное (преобразованное), в соответствии с замыслом, химическое содержание; систему методов и средств обучения химии, ориентированную на реализацию содержания с целью развития мышления обучаемых, учета их интересов и потребностей, обладающую свойством инвариантности, т.е. воспроизводимую в сходных условиях школьной действительности, минимально зависящую от индивидуальности учителя. При всем этом важно, чтобы организация обучения создавала ситуацию успеха; достаточно точный временный режим; диагностику достигнутости промежуточных и конечного результатов. Напри-

мер, технология естественного обучения (ТЕО) – это способ организации учебной деятельности при ее использовании, основан на общении как естественном средстве обучения, причем общение рассматривается как процесс взаимосвязи и взаимодействия субъектов образовательного пространства, в котором происходит обмен информацией, опытом, способностями, умениями, а также результатами деятельности. В данной технологии наряду с естественным общением применяются парное, опосредованное и групповое. Технология естественного обучения позволяет организовать многократную проработку изучаемого материала, продвижение вперед в соответствии со способностями и возможностями каждого учащегося, т.е. служит одним из способов реализации личностно-ориентированной концепции обучения.

Применение «технологии системного усвоения знаний» на уроках химии приводит к хорошим результатам. Технология системного усвоения знаний, основана на системно-структурном подходе к обучению и усвоению знаний.

С целью усиления практической направленности обучения химии можно использовать метод SEA (стартовый эксперимент), микронучный эксперимент, самостоятельную работу в мультимедийной библиотеке, виртуальной лаборатории.

Контроль результатов обучения – важная часть процесса обучения. Его задачи заключаются в том, чтобы определить, в какой мере достигнуты цели обучения. Контроль результатов выполняет все три функции, имеет четко выраженное образовательное, воспитывающее и развивающее значение. Обучающее значение его выражено в том, что позволяет ученику корректировать свои знания и умения. Постоянная проверка приучает учащихся систематически работать, отчитываться перед классом за качество приобретенных знаний и умений, вырабатывается стремление добиться лучших результатов. Главное требование к контролю – его систематичность. Контроль результатов обучения важен и для учителя, т.к. позволяет ему изучать своих учащихся и корректировать учебный процесс, и для родителей, которые стремятся знать об успехах своих детей. Контроль помогает учителю управлять учебным процессом.

При изучении основ химической науки контролю подлежит усвоение понятий, законов, теорий, фактов, связи между ними, а также связи теории с практикой. Контролю подлежит также умение пользоваться химической символикой и терминологией, умение наблюдать за химическим экспериментом, решать химические задачи, экспериментальные умения. Особое внимание должно быть уделено контролю общих интеллектуальных умений – развития мыслительных приемов анализа, синтеза, сравнения, обобщения, конкретизации. Должно контролироваться умение читать учебную литературу, навыки устной и письменной речи, умение выделять главное. Во всех случаях контроль результатов обучения должен определяться важным критерием – уровнем усвоения.

1. Уровень узнавания и воспроизведения объекта изучения (репродуктивный уровень).

2. Уровень, характеризующийся умением найти необходимый путь решения познавательной задачи (продуктивный уровень).

3. Высший уровень – умение ставить перед собой задачу и решать ее, используя необходимые мыслительные приемы (креативный уровень).

В процессе контроля учитель должен твердо знать, каким должен быть уровень усвоения, и соответственно давать задания либо на воспроизведение, либо на применение знаний в сходной ситуации, либо на применение знаний в новой ситуации.

Рекомендуемые проблемы на августовских совещаниях учителей химии:

- Концепция естественно – научного образования в общеобразовательных школах КР», опубликованная на страницах журнала «Эл агаартуу» (№3-4, 2014) и Вестнике КНУ им.Ж.Баласагына (2014);

- применение цифровизации в учебно-воспитательной работе школы;

- новые тенденции в обучении в общеобразовательных школах;

- формирование и развитие компетентности учителя химии;

- компетенции учителя – основа формирования компетенций обучающихся;

- тематическое планирование системы уроков по химии;

- новые подходы к проверке и оцениванию учебных достижений учащихся.

**КОСОБАЕВА Б.М.,**  
д.п.н. , проф., заведующая кафедрой естественно-  
научного и математического образования  
Республиканского института повышения  
квалификации и переподготовки педагогических  
работников при МОН КР



Процесс обучения биологии в 2019-2020 учебному году необходимо организовать на основе «Государственного образовательного стандарта школьного общего образования Кыргызской Республики», утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики №403, от 21.07.2014 года, предметного стандарта «Биология» и учебной программы по биологии на 2019-2020 г.

Предметный стандарт по «Биологии» – это основной документ, регламентирующий образовательные результаты учащихся, способы их достижения и измерения в рамках предмета «Биология».

Стандарт устанавливает требования к результатам обучающихся, освоивших основную образовательную программу по биологии. Одной из важных задач образования является формирования современными средствами обучения свободной всесторонне развитой личности, успешно учащейся в развитии регионов и владеющей в совершенстве ИКТ.

Стандарт по предмету «Биология» вносит свой вклад в обеспечение качества образования через обучение, оценивание и определенные специфические для предмета компетентности. Именно эти компетентности позволяют выпускнику активно интегрироваться в социальную жизнь, легче адаптироваться к реальным изменчивым условиям жизни.

5) Гигиеническое воспитание учащихся и формирование у них здорового образа жизни;

6) Формирование личной позиции по отношению к биологической информации, получаемой из разных источников;

7) Воспитание гражданской ответственности и правового самосознания, самостоятельности, инициативы учащихся через включение на позитивную созидательную экологическую деятельность;

8) Формирование умений и навыков, необходимых для самообразования или продолжения образования.

Решение задач предмета «Биология» обеспечивается реализацией компетентностного подхода: предметных и ключевых компетентностей:

Компетентность – интегрированная способность человека самостоятельно применять различные элементы знаний, умений и способы деятельности в определенной ситуации – учебной, личностной, профессиональной.

Предметные компетентности тесно связаны с образовательными результатами: при формировании предметной компетентности «Распознание и описание живых объектов», учащийся 7-го класса могут по признакам систематизировать живые организмы, различать животных различных типов, составлять сравнительную

2. Надорганизменные системы.

3. Многообразие органического мира и эволюция.

4. Человек и окружающая среда.

Распределение материала по классам:	Количество недельных часов:
Биология (Ботаника) – 6 кл	2 ч.
Биология (Зоология) – 7 кл.	1 ч.
Биология (Человек и его здоровье) – 8 кл	2 ч.
Закономерности развития жизни на Земле – 9 кл.	2 ч.
Общая биология – 10-11 кл.	1 ч.

При планировании уроков биологии необходимо обеспечивать межпредметные связи, предполагающие взаимную согласованность содержания образования по различным учебным предметам, построение и отбор материала, которые определяются как общими целями образования, так и оптимальным учетом учебно-воспитательных задач, обусловленных спецификой предмета биологии (Предметный стандарт по предмету «Биология» Раздел 2, таблицы 5, 6. Стр.22-23. 2018 г.)

Оценивание результатов обучения на уроках биологии тесно связано с целями (ожидаемыми результатами), методами и формами обучения. Цель оценивания – определить соответствие фактических результатов обучения ожидаемым.

При оценивании учебной деятельности учащихся учитель использует различные методы оценивания в соответствии с выбранными методами и формами обучения.

**Диагностическое оценивание** – это определение начального уровня сформированности знаний, умений и навыков (ЗУН) и компетентностей учащегося. Диагностическое оценивание обычно проводится в начале учебного года или на первом занятии изучения темы, учебного раздела, главы биологии. Необходимость диагностического оценивания определяется необходимостью предвидеть процесс обучения и учения, адекватным возможностям и потребностям учащегося в соответствии с «зоной ближайшего развития».

**Формативное оценивание** – определение успешности и индивидуальных особенностей усвоения учащимися материала, а также выработка рекомендаций для достижения учащимися ожидаемых результатов. Формативное (формирующее) оценивание – это целенаправленный непрерывный процесс наблюдения за учением ученика. По своей форме оно может быть, как вводным (в начале изучаемой темы), так и текущим (в процессе обучения). Учитель использует формативное оценивание для своевременной корректировки обучения, внесения изменений в планирование, а учащийся – для улучшения качества выполняемой им работы. Оценивается конкретная работа, выполненная учащимися, а не уровень его способностей.

**Суммативное оценивание** учащихся служит для определения степени достижения учащимися результатов, планируемых для каждой ступени обучения, и складывается из текущего, промежуточного и итогового оценивания.

Итоговое оценивание проводится в соответствии со школьным календарем (четверть, полугодие, учебный год), учебно-тематическим планом (оценение по темам) и выполняется в форме: зачета, контрольной работы, подготовки реферата по выбранной теме, проектная работа, подготовки презентации, слайдов; – выставления оценок.

**Уровень усвоения биологических знаний на основе компетентностного подхода:**

1. **Репродуктивный уровень** характеризует действия ученика по заданному образцу или алгоритму.

2. **Продуктивный уровень** характеризует выполнение учащимися простых учебных действий, использование алгоритмов в незнакомых ситуациях.

3. **Креативный уровень** объясняется умением учащегося конструировать свою деятельность при выполнении сложных учебно-практических действий. (Предметный стандарт по предмету «Биология» Раздел 3, таблицы 7,8. Стр.30-32. 2018 г.)

**Рекомендуемые темы и вопросы для обсуждения на секциях августовских совещаний учителей биологии:**

1. Место и значение биологии в естественнонаучной образовательной области.

2. Обсуждение структуры и содержания предметного стандарта по биологии на компетентностной основе.

3. Обсудить организацию самостоятельной учебно-исследовательской работы учащихся, привлечение их к проектному исследованию, к участию в естественнонаучных декадах, семинарах, конференциях с учетом экологических проблем и потребностей в охранных мероприятиях в регионе.

4. Использование в учебном процессе биологии мультимедийных средств и новых информационно-коммуникационных технологий.

5. Оборудование школьной лаборатории биологии в соответствие с требованиями ресурсному обеспечению предметного стандарта «Биология» (Предметный стандарт по предмету «Биология» Раздел 4, стр 41. 2018)

**МАРЫШЕВА В.Ф.,**  
учитель биологии Новониколаевская  
инновационная средняя школа-гимназии  
т.: 0552747871

**КЕКЕЕВА Ч.О.,**  
ст. преподаватель каф.  
**ЕНМО РИПК и ППР при МОН КРт.: 0709146722**



Оценивание результатов обучения на уроках биологии необходимо тесно связывать целями и задачами предметного стандарта биологии (Предметный стандарт по предмету «Биология» Раздел 2, стр. 7-10. 2018 г.):

**Цели обучения биологии:** Учащиеся применяют знания о свойствах и принципах функционирования живых организмов и систем в разнообразии способов их взаимодействия и сохранения естественных экосистем и устойчивого развития природы и общества.

**Задачи:** Когнитивные – учащийся объясняет строение и принципы функционирования живых систем на молекулярном, клеточном, тканевом, организменном и экосистемном уровнях и понимает средообразующую роль живых организмов. Оценивает последствия своей деятельности по отношению к собственному организму, здоровью других людей и окружающей среде.

Поведенческие – учащийся владеет приемами проведения биологических исследований и применяет знания о строении и принципах функционирования организмов и экосистем в практической деятельности.

Ценностные – учащийся следует принципам устойчивого развития, базового образа жизни, осознает риски и предупреждает негативные последствия нерационального природопользования.

**Достижения целями биологического образования, предусмотренным предметным стандартом «Биология» должно быть обеспечено следующими задачами:**

1) Формирование у школьников представлений о живой природе в единой научной картине мира, основанной на понимании взаимосвязи и взаимовлияния элементов живой и неживой природы, об общих закономерностях развития живой материи;

2) Понимание учащимися роли и места биологии в современной научной картине мира;

3) Овладение учащимися такими основополагающими понятиями, как уровневой организации и эволюции органического мира;

4) Формирование у учащихся умений наблюдать природные явления и выполнять опыты и лабораторные работы с использованием приборов, применяемых в практической жизни;

характеристику, применять полученные знания о животных при описании животного мира, обитающего на определенной территории.

Предметные компетентности	Ключевые компетентности
1. Распознание и описание живых объектов	Информационная компетентность
2. Научные объяснения биологических процессов и явлений	Социально-коммуникативная компетентность
3. Решение различных изменений и явлений в природе с использованием научных доказательств	Компетентность «Самоорганизации и разрешения проблем

При календарно-тематическом и поурочном планировании необходимо распределить материал по содержательным линиям и классам с учетом количества часов, указанных в учебной программе по биологии.

**Содержательные линии предмета** – это системообразующее фундаментальное ядро предмета, вокруг которого генерализуются все учебные материалы, технологические подходы к формированию биологических компетентностей.

Фундаментальное ядро предмета состоит из взаимосвязанных и взаимодополняющих элементов, в которых фиксируется следующее:

1. Основополагающие научные знания, имеющие методологический системообразующий характер;

2. Универсальные учебные действия – это обобщенные способы действий, открывающие широкую ориентацию учащихся в разных предметных областях;

3. Система оценки результатов освоения основ учебной программы по биологии.

**На основе вышесказанных систем биологических знаний в стандарте сгруппированы 4 содержательные линии:**

1. Организм как биологическая система.

Географиялык билим жалпы орто билим берүү системасында дүйненүү илимий таанып билүүнүн, жаратылышты, жана географиялык процесстерди, объектилерди, түрдүү аймактарды, ошондой эле буткүл дүйнө мамлекеттериндеги коомдун жаратылыш менен өз-ара аракеттешишүүсүн окуп үйрөнүү жана түшүнүү билимдерине таянуун негизги болуп саналат.

Географиялык билим адамдарды Жердин негизги жаратылыш жана социалдык-экономикалык системаларында жүргөн процесстерди жана кубулуштарды түшүндүрүүгө, конкреттүү территориялардын социалдык-экономикалык, технологиялык жана саясий өнүгүүсүнүн мунәзүн, алардын материалдык, руханий өзгөчөлүктөрүн түшүнүүгө үйрөтөт. Ал экономиканың натыйжалуулугун жогорулатту, калктын жашоо сапатын жакшыртуу, айланадагы жаратылыш чөйрөсүн колдоо учун зарыл. Географиялык маданият – жалпы адамзаттык маданияттын курамдык белгүү.

Географиялык билим тармагы биологиялык, геологиялык, экономикалык, социалдык, саясий жана башка илимдерди өз ичине камтыйт. Ага байланыштуу географияны окутууда комплекстүү-географиялык, тарыхый-маданияттык, экологиялык-экономикалык жана практикалык акценттерин күчтүү максатка ылайык.

#### Мектептин география предметинин окуу материалдарынын мазмунун тепчилип өтүүчү багыттар төмөнкүлөр:

Биринчиден, гумандаштыруу, ал географија, башка илимдердегидеги эле, адамга жана анын жашоо тиричилигинде бардык жактарына жана циклдерине буруулу менен байланыштуу. Бул учурда “адам-жаратылыш”, “адам-чарба”, “адам-территория”, “адам-айлана-чөйрө” байланыштары биринчи планга чыгарыл.

Экинчиден, бул социологиялаштыруу, адамды, анын жашаган чөйрөсү, жашоону кайра жаратуу шарттары менен үзүлтүксүз байланыштаа карайт.

Төртүнчиден, бул окутуунун практикалык багыттуулугу.

Географияны окуп үйрөнүүдөгү эң негизги милдет болуп, окуучулардын өз алдынча карта, статистикалык материалдар менен иштөөнү, өзү жашаган жерге байкоо жүргүзүү, адамды күрчаган чөйрөнүн сапатын баалоо билгичтине ээ болупу.

2019-2020-окуу жылында 7-11-класстарда география предметин окутуу азырык убакытка чейин колдонулуп келе жаткан окуу кителинин негизинде улантылат, ал эми 6-класста жаңы предметтик стандарт жана окуу программасы боюнча окутуулуга.

Окуу процессинде географиялык компетенттүүлүкүтү калыптандыруу учун башкысы, ақыркы күтүлүүчү натыйжага багытталган сабактарды пландаштыруу саналат. Сабак ақыркы күтүлүүчү натыйжага багытталышы учун, мугалим максатты окуучунун позициясында коуюш зарыл. Сабактын максаты – бул окутууда, тарбия берүүдө, өнүктүрүүдө мугалимдин жетекчилигинде алдын ала пландаштырылган күтүлүүчү натыйжа. Максаттар белгилүү темаларды окуп үйрөнүүн негизинде аныкталат жана ал өз убагында мазмундуу, окутуу методдорун жана сабактын бүт бойдан жүрүшүн иштеп чыгуу чөн таасирин тийгизет. Сабактын максатын тариздөөгө бир нече негизги талаптарды бөлүп көрсөтүүгө болот: 1) сабактын максаты төмөнкүдөй суроолорго жооп бериши керек: “Окуучулар кандай билимдерди өздөштүрүшөт?” – билим берүүчүлүк максат, «Алардын кандай компетенттүүлүктөрү калыптанат?» - практикалык максат жана өнүктүрүү максаты, «Сабактын окуучуларды тарбияложо жана алардын практикалык иш аракеттерине кошкон салымы кандайд?» - тарбия берүүчүлүк максат; 2) максаттар конкреттүү, реалдуу, жетишүүгө боло тургандай, өлчөнө, сабакта толук ишке ашырыла тургандай, башкача айтканда сабакта кайсы компетенциялар калыптаныш керек экендигин көрсөткүдей таразиделиши керек.

Окуу материалын окуп үйрөнүүн пландаштырууда башка илимдер менен байланыштыруу аныкталат. Предмет аралык байланыш – бул окутуунун принципи, ал көтөгөн окуу предметтеринин окуу материалдарын, алардын түзүлүштөрүн тандоодир таасир берүү менен окуучулардын билимдеринин системалуулугун күчтөт, окутуу методдорун активдештиреет, окутуу процессинде компетенттүүлүк мамилени ишке ашырууну камсыз кылуу менен окутууну уюштуруунун түрдүү

формаларын колдонууга багыт берет.

Окуучулардын билим жетишкендиктерин баалоонун өзүнүн жогоруда көрсүтүлгөн предметтик стандартта ылайык (3-бөлүм) максаттары, типтери, критериялары жана көрсөткүчтерү (индикаторлору), методдору жана каражаттары болусу зарыл. Ал окуучулардын калыптанган географиялык компетенттүүлүктөрүн баалоону плаандаштырууга мүмкүнчүлүк берет. Окуучулардын билим жетишкендиктерин баалоо учурнан, китептеги текстти окуп, аны жаттап алуу окуучунун географиялык компетенттүүлүгүнүн калыптанышын көрсөткүчү боло албай тургандыгын белгилеп кетүү керек. Ал учун мугалим ар бир сабактын натыйжасын аныктоосу жана аларды иштелип чыккан критериялар буюнча баалоону билиши керек. Баалоонун критерияларын калдонауда, окуу процессинин бардык катышуучулары учун ал ачык айын жана түшүнүктүү болуу менен объективдүү баалоону камсыз кылуусу зарыл.

Окуучулардын географиялык компетенттүүлүктөрүн үч түрдүү: диагностикалык, формативдик жана суммативдик баалоону колдонуу сунушталат. Булардын ичинен негизги көнчүлүк формативдик баалоого буруу керек. Окуучулардын алгачкы географиялык компетенттүүлүктөрүн аныктоо максатында формативдик баалоо сабактын ар бир этабында өткөрүлөт, ал кырдаалга байланыштуу окутуунун максатын, стратегиясын өзгөртүүгө, окуучулардын кругозору, кызыгуулары, алар жашаган чөйрө жөнүндө элестөөлөрдү калыптандырууга кемек берет.

Формативдик баалоонун натыйжаларын окутуунун күнүмдүк натыйжаларын жакшыртуу учун колдонушат. Диагностикалык баалоо теманы окуп үйрөнүүнүн баштапкы этабында өткөрүлөт. Суммативдик баалоо – окутуунун белгилүү бир этабында (белгүмдүк окуп үйрөнүүнүн аягында, жарым жылдыкта, окуу

Географическое образование в системе общего среднего образования является основой научного мировоззрения, которое основывается на знании и понимании географических процессов, объектов, взаимодействия общества и природы в различных регионах и странах целостного мира. Географическое образование учит человека объяснять основные процессы и явления происходящие в главных природных и социально-экономических системах Земли, понимать характер социально-экономического, технологического и политического развития конкретных территорий, особенности их материальной и духовной культуры. Это необходимо для повышения эффективности экономики, улучшения качества жизни населения, поддержания состояния окружающей природной среды. Географическая культура – составная часть общечеловеческой культуры.

Область географических знаний интегрирует биологические, геологические, экономические, социальные, политические и другие науки. Исходя из этого, целесообразно усилить в преподавании географии такие акценты, как комплексно-географический, историко-культурный, эколого-экономический и практический.

#### Сквозными направлениями в школьной географии являются следующие:

Во первых, это гуманизация, которая в географии, как и всей науке, связана с поворотом к человеку и всем сферам и циклам его жизнедеятельности. Здесь на первый план выходят связи «человек-природа», «человек-хозяйство», «человек-территория», «человек-окружающая среда».

Во вторых, это социологизация, тесно

случае, будет достигнут образовательный результат, а, скорее всего – его элемент/элементы. Это зависит от материала урока и способов деятельности учащихся на уроке.

Оценивание образовательных достижений учащихся на уроках должно иметь свои цели, типы, критерии и показатели (индикаторы), методы и средства, в соответствии с указанным предметным стандартом (раздел 3). Оно позволяет планировать оценивание сформированность географических компетентностей учащихся. При оценивании образовательных достижений учащихся следует отметить, что чтение и заучивание текста из учебника не может быть показателем географических компетентностей учащихся. Для этого учитель должен определять результаты обучения каждого урока и уметь оценивать их по разработанным критериям. При использовании критерии оценивания для всех участников учебного процесса оно должно быть прозрачным и понятным, обеспечивающим объективную оценку.

При оценивании учебных достижений учащихся рекомендуется применение трех видов оценивания: диагностическое, формативное и суммарное.

Из этих трех видов оценивания основное внимание должно уделяться формативному виду оценивания. Формативное оценивание проводится на любом этапе урока, с целью определения первоначальных географических компетентностей учащихся, оно позволяет в зависимости от ситуации менять цели обучения и стратегии, формировать представления о кругозоре, интересах, среде, в которой живет учащийся.

Результаты формативного оценивания используются для улучшения текущих результатов обучения.

Диагностическое оценивание проводится на начальном этапе изучения темы. Суммарное оценивание – оценивание достижений учащихся на определенном этапе обучения (в конце изучения раздела, полугодия, в конце года) и является показателем сформированности географических компетентностей.

При оценивании сформированности тех или иных географических компетентностей учителю нужно знать о трех уровнях оценивания: репродуктивный (уровень I), продуктивный (уровень II), творческий (уровень III).

**Актуальные вопросы для обсуждения на августовских совещаниях учителей в соответствии с темой: «Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации».**

1. Календарно-тематическое и поурочное планирование географии на 2019-2020 учебный год.

2. Современные технологии обучения географии.

3. Интерактивные методы обучения при формировании предметных компетентностей (проектная и исследовательская деятельность учащихся на уроках географии).

4. Интернет-ресурсы в обучении географии и экологии Кыргызстана (с использованием статистического материала).

5. Применение мультимедийных ресурсов на уроках географии.

6. Создание, разработка, применение географической электронной учебной информации на уроках географии (УМК).

7. Обмен передовым опытом метод преподавания географии по регионам Кыргызской Республики.

Рекомендуемые интернет-ресурсы по географии:

1. [www.Stat.kg](http://www.Stat.kg);

- Социально-экономическое положение Кыргызской Республики. 2017 г.

- Промышленность Кыргызской Республики. 2013-2017 гг.

- Сельское хозяйство Кыргызской Республики. 2013-2017 гг.

- Демографический ежегодник Кыргызской Республики. 2013-2017 гг.

- Окружающая среда в Кыргызской Республике. 2013-2017 гг.

Подготовила: ст. преподаватель УМБЕТОВА Эльвира Джолдошпековна.

# География

жылдын аягында) өткөрүлөт жана географиялык компетенттүүлүктөрдүн калыптанышын көрсөткүчү болуп саналат.

Тигил же был географиялык компетенттүүлүктөрдүн калыптанышын баалоодо мугалим баалоонун үч дөңгөлөнүн: репродуктивдүү (I дөңгөлөл), продуктивдүү (II дөңгөлөл), чыгармачыл (III дөңгөлөл) билүү зарыл.

**“Аймактардын кардарлыгы жана санаарипшештируу контекстинде Кыргызстандын билим берүү мейкиндигин өркүндүтүү” темасында мугалимдердин авгуаст көнешмесинде талкуюлоо үчүн айтталдуу**

1. 2019-2020 окуу жылына карата географияны календардык-тематикалык жана сабактарды пландаштыруу.

2. Географияны окутуунун заманбап технологиялары.

3. Предметтик компетенттүүлүкүтү калыптанышында колдонулупчуу окутуунун интерактивдик методдору (география сабагында окуучулардын колдоордук жана изилдөөчүлүк иш аракеттери).

4. Географияны жана Кыргызстандын экологияны окутуудагы Интернет-ресурстар (статистикалык материалдарды колдонуу менен).

5. География сабагында мультимедиаляр ресурстарды колдонуу.

6. География сабагында географиялык окуу маалыматтарын түзүү, иштеп чыгуу, колдонуу. (Окуу-методикалык комплекс).

7. Алдыңыз тажрыйбалар менен алмашуу. Кыргыз Республикасынын региондорунда окутуу тажрыйбалары.

**География буюнча сунушталган интернет-ресурстар:**

1. [Stat.kg](http://Stat.kg);

- Кыргыз Республикасынын социалдык-экономикалык абалы 2017-ж.

- Кыргыз Республикасынын өнер жайлары. 2013-2017-ж.

- Кыргыз Республикасынын айыл чарбасы. 2013-2017-ж.

- Кыргыз Республикасынын демографиялык ар жылдыги. 2013-2017-ж.

- Кыргыз Республикасынын айлана чөйрөсү. 2013-2017-ж.

Башкы редактордун орун басары жана реклама маалымат борбору: **62-04-81**  
Бухгалтерия: **62-11-95**

Башкы редактордун орун басары: **62-04-68**  
Кабарчылар: **62-11-96**

Компьютердик бөлүм: **62-04-93**  
WhatsApp **0555-83-83-03**

«Какие компетентности у них будут сформ